

The Project Gutenberg eBook of Avioelämää 1: Kaksitoista kertomusta avioelämästä, by August Strindberg

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Avioelämää 1: Kaksitoista kertomusta avioelämästä

Author: August Strindberg

Translator: Joel Lehtonen

Release date: July 5, 2014 [EBook #46193]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK AVIOELÄMÄÄ 1: KAKSITOISTA KERTOMUSTA AVIOELÄMÄSTÄ ***

Produced by Tapio Riikonen

AVIOELÄMÄÄ I

Kaksitoista kertomusta avioelämästä

Kirj.

AUGUST STRINDBERG

Suom. ["Giftas"] Siimes Kanervio

K. Kaatra, Tampere, 1907.

Vihtori Kososen Kirjapaino, Helsinki, 1907.

SISÄLLYS:

Esipuhe.
Puhuttelu.
Alkulause.
Alkulause.
Naisen oikeudet.
Puhuttelu.
Hyveen palkka.
Rakkaus ja jyvät.
Päästä naimisiin.
Täytyy.
Korvaus.
Huono onni.
Viilloksia.
Luonnoton valinta, tai rodun synty.
Uudistusyritys.
Luonnonesteitä.
Fenix-lintu.

Tästä osasta puuttuu kertomus "Ett Dockhem", joka julkaistaan esiintulleista syistä vasta jälkimmäisessä osassa.

ESIPUHE.

Puhuttelu.

Puhuttelija: No teidän olette taas tekassut uuden romanin.

Kirjailija: Niin hullusti on tosiaankin käynyt! Tiedän kyllä siitä kovasti rangaistavan, mutta en voinut pidättäytyä.

Puhuttelija: Minun ymmärtääkseni on koko lailla epäjohdonmukaista moittia kirjailemista ja kuitenkin sitten itse kirjailla. Myönnättekö sen?

Kirjailija: Myönnetään!

Puhuttelija: Myönnätte siis toimivanne epäjohdonmukaisesti?

Kirjailija: Se on totta. Minä olen niinkuin kaikki maailmassa kehityksen lakien alainen, ja kehityshän edistyy taka-askelinkin. Tämä romani on myöskin pieni taka-askel, mutta älkää siitä suuttuko. Parin vuoden päästä lakkaan kokonaan tekemästä romaneja, näytelmiä ja runoja, jos suinkin mahdollista!

Puhuttelija: Mihinkäs toimeen te sitten ryhdytte?

Kirjailija: Aijon tulla puhuttelijaksi. Olen tosiaankin sitä ajatellut. Katsokaas, minä olen väsynyt arvaamaan ihmisten aikomuksia, varsinkin kun he kirjottavat kirjoja; teen kuin te: menen ja kysyn heiltä. Mutta palatkaamme asiaan! Mitä pidätte uudesta kirjastani?

Puhuttelija: Se on mielestäni huonosti tehty. Se ei ole johdonmukaisesti kehitetty.

Kirjailija: Te olette tosiaankin oikeassa! Se ei ole loppuun saakka kehitetty. Siinä on asian ydin. Aikomukseni oli kertoa koko joukon tapauksia, tavallisia tapauksia miehen jo vaimon keskinäisestä suhteesta, ei neljää poikkeustapausta niinkuin rouva Edgren, eikä ihmetapauksia kuin Ibsen, mitkä kuvaukset sitten otetaan kaikkien tapausten kaavaksi. Siitä syystä olen vaan kertonut illallisista Stallmästargårdenilla, missä on kahta lajia lohta, dilliä, tuoretta gurkkua, pieniä pihviä, espanjan-sipulia, kukkopoikaa ja mansikoita. Sitäpaitsi on minulla rapuja (naarasrapuja) Rejnersillä, pannukakkuja Djurgårdenilla; Norrtullsgatanilla puisto, jossa on kukkiva omenapuu, kuudenlajisia kukkia ja pari yökehrääjää. Vielä on minulla Adolf Fredrikin kirkko, yksi floretti ja vähintään kolmekymmentä merimiessanaa, mitkä olen ottanut merenkulkusanakirjasta! Eikös se ole kylliksi realistista?

Puhuttelija: Kyllä, mutta olisitte kirjottanut jotakin kornetti Vanadiksesta tai kuvannut luontoa Schweizerdalenissa, mitä niin hyvin osaatte. Kuvaukset eivät ole, niinkuin jo sanoin, täydelliset. Sitäpaitsi on kirjanne epäsiiveellinen. Myönnättekö sen?

Kirjailija: Se on kyllä sitä teidän käsitteittenne mukaan, sillä jos siiveellisyys on sitä miksi se on tullut, rikos luontoa vastaan, niin silloin on kirjani epäsiiveellinen, se kun on luonnon mukaan kirjotettu.

Puhuttelija: Tulemme taas Rousseauhon, ja siihen ei tarvitse mitään vastata! Mutta kolmanneksi on teidän kirjanne vanhoillinen. Te joka olette mukamas vapaamielinen, ivaillette naiskysymystä. Kuinka sitä uskallatte?

Kirjailija: myönnän kyllä, että vaaditaan suurempaa rohkeutta ajan muotihulluuden ivaamiseen, kuin virran mukana kulkemiseen!

Puhuttelija: Voitteko sanoa nykyistä naiskysymystä hulluudeksi?

Kirjailija: Yhtä rikollista on tahtoa vapauttaa naista luonnosta kuin miestäkään. Painakaa se mieleenne, herra puhuttelija, että nykyiset yritykset naisen vapauttamiseksi luonnosta ovat sellaisessa kapinassa luontoa vastaan, että ne rankaisevat itsensä. — Mutta jos haluatte lukea alkulauseeni, niin saatte kuulla täydellisesti mitä minä ajattelen asiasta. Haluatteko?

Puhuttelija: Lainaisin sen mieluummin.

Kirjailija: Ja painattaisitte sen! Mielellään! Sitä parempi kuta useammat sen saavat lukea. Tässä se on!

ALKULAUSE.

Naiskysymykselle, jolla yhteiskunnan perusteitten nykyään väitetään lepäävän, näyttää minusta annetun liian suuri arvo. Naiskysymys, sellaisena kuin se nykyään hurmehtii, koskee vaan kulturinaista, ehkä 10 prosenttia väestöstä, ja on siis erään ryhmän etuja käsittelevä kysymys. Mutta kulturi-ihmisen työ pitää aina suurta melua itsestään ja näyttää helposti siltä kuin se koskisi koko ihmiskuntaa. Naiskysymys on jo ratkaistu jos otetaan maan koko väestö huomioon, tai maalaisväestön keskuudessa. Seuraavassa esimerkki.

Talonpojalla ja hänen vaimollaan on yhtäläinen kasvatus. Jos toinen osaa kirjottaa, osaa toinen laskea. He ovat jakaneet työn (menemättä yksityisseikoissa niin pitkälle kuin kulturi-ihminen), niin että ovat ottaneet osansa luonnon viittauksen mukaan, eikä toinen vallitse ainetta jota toinen ei ymmärrä. He ovat siis jokseenkin oikein sanottuna: henkisessä avioliitossa. Talonpojan vaimo ei voi kadehtia miehensä vapaata asemaa, sillä ei ole kunniakkaampaa liikkua lantaläjällä kuin keittää puuroa, ei kunniakkaampaa kesyttää varsoja kuin kasvattaa lapsia. Hauskempi pikemminkin on istua lämpimässä tuvassa tai navetassa kuin savisessa ojassa survoa ja paistattaa aurinkoa selkäänsä tai kädet jääsohjon peittäminä vetää nuottaa. Jos mies hoitaakin ne vähät rahat mitkä kokoon saadaan, niin on vaimolla avain aittaan. Mitä vaimo ansaitsee kehrulla talvi-iltasin, sen hän saa pitää omana rahastonaan ja ostaa sillä kahvia ja sokeria. Maa, jonka vaimo mahdollisesti perii, ei kuulu naimaoikeuteen. Vaimo tulee siis varsin hyvin toimeen ilman "naidun naisen omistusoikeutta." Jos sanomalehdissä on kuultu puhuttavan talonpojan vaimoista, jotka ovat saaneet selkään miehiltään, niin on myöskin, vaikei sanomalehdissä (sillä mies ei koskaan kirjota sellaista lehtiin) talonpoikain kuultu saavan selkään vaimoiltaan. Vahvin aina vallitsee, olkoon se sitten mies tai vaimo. Talonpojan vaimo on harvoin uskonon miehelleen, osittain siitä syystä, että hänellä ei ole aikaa, osittain siitä syystä, että naimattomilla pojilla on tarpeeksi tyttöjä. Mies taas on harvoin uskonon, kun tytöt eivät mielellään halua "äijämiestä", heillähän on vallan tarpeeksi poikia.

Miehen ja vaimon ominaisuudet luonnonihmisissä ovat jokseenkin samat. Kun vaimo raskaana ollessaan on vähemmän puolustuskykyinen ja synnytyksen jälkeen tarvitsee ruokaa lapsilleen ja suojaa heille, on hän asettunut miehen turviin. Mies ei siis ole pakottanut häntä valtansa alle. Miehen rakkaus vaimoonsa puolisona ja lasten äitinä on aina ollut takauksena siitä, ett'ei häntä ole orjana kohdeltu. Ja kunnioitus, jolla mies kohtelee naista talonpoikaiselämässäänkin, johtuu siitä, että hänet kasvatti nainen — äiti. Nainen sitävastoin ei kohtele miestänsä samalla kunnioituksella, sillä hän on pöllyyttänyt poikasia niitten pieninä ollessa ja tuntee siitä syystä vieläkin ylivoimansa. Hän on aina ja ennen kaikkea äiti. Katsohan vanhaa isoäitiä takan ääressä, kuinka hän kohtelee perheen isää, aina kuin poikaa.

Kulturinainen sitävastoin on yhtä turmeltunut kuin mieskin. Kulturirakkaus on hyvin monimutkainen asia. Pohjalla on suvun jatkamisvaisto. Kun yhteiskunta alkoi vaatia takeita lapsille ja keksi avioliiton, ja avioliiton mukana seurasi omaisuus ja yhteiskunnallinen asema, työnnettiin luonnonrakkaus takasijalle, sai yläluokan silmissä aistillisuuden leiman ja piti verhottaman rakastelulla. Kun mies etsi puolisoa itselleen, täytyi rakastelun verhoon peittää semmoiset harrastukset kuin saada vaimokseen hyväskuinen nainen, saada omaisuutta ja niinedespäin. Siitä syntyi vastenmielinen, teeskennelty naispalvelus. Kun naamari sitten avioliitossa putosi, katsoi vaimo joutuneensa petetyksi, ja siitä syntyi niin monta onnetonta avioliittoa.

Kulturinaista ei sorreta! Kun herra istuu sohvalla vieraassa huoneessa ja nainen astuu huoneeseen, nousee herra seisomaan. Kun nainen on juonut teensä, nousee joku herra ja nostaa kupin pois. Koskaan ei ole nähty päinvastaista. Jos joku naimaton herra asuu Söderillä, niin hän ei uskalla olla menemättä Kungsholmenille, kun joku pyytää häntä saattamaan jotakin naista kotiin. Kun miehet ja naiset juhlivat yhdessä, juo mies naisen maljan ja kiittää kunniaa minkä nainen on hänelle osottanut! Kihlusaika on miehelle harjotusta kaikenlaisissa palvelustoimissa, joita hän avioliitossa, lisääntyneen työn tähden ei enää ehdi suorittaa. Vaimo kaipaa palvelijaansa ja löytää vertaisensa. Silloin luulee hän saaneensa sortajan.

Mutta minkälaista sortoa harjottaa sitten mies avioliitossa? Mies valitsee tavallisesti vaimon ja on tavallisesti rakastunut häneen. Naimisen vaikeus saattaa hänet toivomaan ehdotonta onnea avioliitossa, niin että hän todellisuudessa sitten tavallisesti tuntee itsensä noloksi. Hän huomaakin enkelin vaan tavalliseksi ihmiseksi ja tämä pettymys panee hänet huonolle tuulelle. Mutta hän rakastaa vaimoaan! Aina ei ole varma, että vaimo rakastaa miestä, eihän vaimo ole valinnut. Vaimo on siis edullisemmassa asemassa. Ja niin on laita useimmissa avioliitoissa. "Kotirauhan" säilymiseksi tekee mies mitä myönnytyksiä tahansa, sillä kotirauha kuului hänen rohkeimpiin unelmiinsa avioelämän autuudesta. Useimmissa tapauksissa on rouva herrana talossa ja mies herrana ulkopuolella taloa. Tästä ei ole rouvalla mitään vahinkoa. Rouva määrää piikojen työt, ruuan laitton, lastenkasvatuksen ja hoitaa tavallisesti rahat. Mies jättää tavallisesti tulonsa vaimolleen, jättää hänelle neularahat, joita vaimo saa käyttää selvää niistä tekemättä. Itse täytyy miehen selvittää joka penni minkä on käyttänyt sigarreihin — ja punschiin! Vaimon asema ei siis ole orjattaren eikä miehen asema sortajan!

Katsokaamme nyt kuinka Ibsen, joistakin tuntemattomista, käsittämättömistä syistä on pilakuvannut kulturinaisen ja kulturimiehen teoksessaan "*Et dukkehjem*", joka on tullut oikeaksi uskonkirjaksi naiskysymysintoilijoille.

Et dukkehjem on näytelmä. Kirjotettu ehkä jollekulle suurelle näyttelijättärelle, jonka esitykset sfinksimäisessä luomisessa ovat aina saavuttaneet menestystä. Kirjailija on tehnyt varsin väärin miestä kohtaan, kun ei esitä perinnöllisyydessä mitään miehen puolustukseksi, mutta kylläkin vaimon, jonka jälkimmäisen puolustusta hän usein painostaa puhuessaan hänen isästään. Mutta katselkaamme lähemmin tätä Noraa, joka nyt on tullut kaikkien turmeltuneitten kulturinaisten "ihanteeksi."

Ensimmäisessä näytöksessä valehtelee hän miehelleen. Salaa vekselinväärennyksen, kujeilee takana ja riitelee yksinkertaisten asiain tähden, näöltään pelkästä valheen halusta. Mies sitävastoin luottaa häneen avoimesti kaikessa, jopa pankkiasioissakin, mikä osottaa, että hän kohtelee Noraa kuin todellista vaimoaan, kun sitävastoin vaimo ei puhu koskaan miehelleen mistään asiasta. Mies ei siis pidä Noraa nukkena, mutta Nora sensijaan miestä. Että Nora olisi väärentänyt vekselin tietämättömydestä, sitä ei kukaan usko! Se voi olla mahdollista vaan kun istuu teatterissa ja katselee miellyttävää näyttelijätärtä. Enkä minä usko sitäkään, että Nora olisi väärentänyt vekselin *yksinomaan* miehensä tähden, sillä usein oli Nora puhunut siitä kuinka sanomattoman ihanaa oli päästä Italiaan. Laki ja lakimies eivät hyväksyisi sellaista puolustusta. Nora ei siis ole mikään suuri pyhimys, vaan parhaassa tapauksessa kanssarikollinen, joka on yhdessä nauttinut varkauden hedelmää. Sitten sekaantuu Nora asioissaan! Mies saa vielä kerran tilaisuuden, vastoin kirjottajan tahtoa, osottaa kuinka suuresti hän luottaa vaimoonsa ja häntä kunnioittaa keskustellessaan Noran kanssa erään pankkiviran täyttämisestä. Ajatelkaas mikä tyranni se onkaan joka ei tahdo ottaa vekselinväärentäjää pankkikamreriksi! Mitä olisikaan Nora sanonut jos herra Helmer olisi tahtonut erottaa palveluksesta jonkun piian? Siitä olisi tullut toinen leikki!

Tulee sitten se näytös, jossa Nora tahtoo lainata rahoja kuppatautiselta tohtori Rankilta. Siinä on Nora tosiaankin suloinen! Hän näyttää tohtorille, ikäänkuin lainahommansa johdannoksi, ihonväriset sukkansa. — *Nora*: "Eivätkö ole kauniit? Täällä on nyt niin pimeä; mutta huomenna." — "Ei, ei, ei: Te saatte vaan nähdä jalkaterän. No niin, kyllähän saatte nähdä ylemmäksikin!" — *Rank*: "Hm!" — *Nora*: "Miksi niin arvellen katselette? Luuletteko etteivät ne sovi?" — *Rank*: "Siitä minulla tosiaankaan ei ole mitään varmaa käsitystä!" — *Nora*: (katsoo hetkisen tohtoria) "Hyi häpeä!" (Lyö tohtoria keveästi korvalle sukillaan) "Siinä saatte!" (Panee kokoon sukat). — *Rank*: "Mitähän muita suloja minä saan nähdä?" — *Nora*: "Te ette saa nähdä mitään enää; teidän olette taitamaton." (hyräilee itsekseen ja etsii jotakin neulomatavaroista). — Senmukaan mitä minä voin käsittää tarjoo Nora itsensä — käteistä

maksua vastaan. Sehän on hyvin ihanteellista ja sievää! Kaikki tietysti rakkaudesta mieheen! Häntä pelastaakseen! Mutta mennä ja tunnustaa asemansa miehelleen, ei, se ottaisi todella liian kovasti ylpeyteen! Noran kielellä kuuluu se, ettei hän vielä ollut varma siitä näyttäisikö mies jo hänelle sen "hirvittävän!"

Seuraa sitten Tarantella-näytös, jossa vartavasten Helmer esitetään väärässä valaistuksessa. Nyt unohtaa katselija, että Nora on hupakko, jota Helmer kohtelee kuin järkevää naista, nyt saadaan nähdä Helmerin *vaan* kohtelevan Noraa kuin nukkea. Se näytös on kunniaton! mutta se tekee suuren vaikutuksen! Se on *näytös* sanalla sanoen!

Se että Helmer yöllä rakastelee vaimoansa osottaa vaan, että hän on nuori ja Nora on nuori. Mutta kirjottaja osottaa tällä että Helmer, jolla ei ole aavistustakaan Noran rumista keinotteluista, on aistillinen, liian aistillinen olento, joka ei osaa antaa arvoa vaimonsa erinomaisille henkisille ominaisuuksille, joita Nora tosin ei ole näyttäneenkään, ja Nora saa väärän martyrisädekehän. Tämä näytös on epärehellisin niistä mitä Ibsen koskaan on kirjottanut! Seuraa sitten selvitys, jossa on paljo sekasotkua, paljo petollista hämää ja paljo valetta. Helmer herää ja huomaa olleensa sidottu valehtelijaan, teeskentelijään. Mutta nyt on katselijan myötätunto niin kokonaan Noran puolella, että hänen mielestään Helmer on väärässä! Jos Helmer olisi nähnyt sen näytöksen missä sukat ja tohtori esiintyivät, niin ei hän olisi pyytänyt Noraa jäämään, mutta hän ei sitä nähnyt. Sitten saa Helmer tietää, että hän, vaimonsa ja lapsensa ovat pelastuneet yhteiskunnallisesta kuolemasta ja vararikosta, ja hän tulee iloiseksi! Pane käsi sydämelle perheen isä, ja kysy itseltäsi etkö tulisi iloiseksi saadessasi tietää, ettei rakasta vaimoasi, lapsiesi äitiä viedäkään vankilaan? Mutta ne ovat vaivaisia tunteita! Ei, korkeampia niitten pitää olla! Korkealle ihanteellisuuden valetaivaaseen! Helmer pitäisi ruoskittaman. Hän on rikollinen! Ja kuitenkin puhuu hän niin ystävällisesti valheelliselle vaimolleen. — "Ah", sanoo hän, "sinulla, Nora, on varmaan ollut kolme kauheata päivää!" Mutta sitten katuu kirjottaja taas rehellisyyttään miesraukkaa kohtaan ja panee vääriä sanoja hänen suuhunsa. Se on luonnollisesti kehoja kun Helmer sanoo Noralle antavansa anteeksi! Olisi kai ollut kolloa Noran ottaa vastaan anteeksiäntoa mieheltään, joka kuitenkin kohteli häntä, Noraa, täydellä luottamuksella, vaimon valehdellessa koko ajan. Ei, Noralla on suuremmat näköalat. Ja sitten unohtaa Nora niin jalomielisesti kaiken menneisyyden, että hän unohtaa kaiken senkin mitä ensimmäisessä näytöksessä tapahtui. Näin puhuu Nora nyt, ja teatterilyleisö on myöskin unohtanut ensimmäisen ja toisen näytöksen, sillä nyt ovat nenäliinat esillä.

Nora: "Eikö ole mielestäsi merkillistä, että me kaksi, sinä ja minä nyt ensi kertaa puhumme keskenämme vakavasti?" Helmer hämmästyttää tällaisen valheellisen kysymyksen sisällyksestä niin, että hän (tai kirjottaja) vastaa: "Niin, vakavasti — mitä se merkitsee?" — Tarkotus on saavutettu: saada Helmer elukaksi. Helmerin olisi pitänyt vastata: "Ei, pikku muruseni, ei se mielestäni niin suurta merkitse. Vakavasti me jo puhuimme silloin kun lapsemme syntyivät, sillä me puhuimme niitten tulevaisuudesta, me puhuimme hyvin vakavasti silloin kun sinä tahdoit saada vekselinväärentäjän Krogstadin kamreriksi pankkiin, vakavasti me olemme puhuneet silloin kun koko minun elämäni oli kysymyksessä, vakavasti niinikään rouva Linderin saatavasta, kodin taloudellisesta asemasta, kuolleesta isästä, kupansyömästä tohtorista; me olemme puhuneet vakavasti kahdeksan pitkää vuotta; mutta leikkiäkin me olemme puhuneet ja siinä tehneet oikein, sillä ei elämä ole yksinomaan vakavuutta. Me olisimme puhuneet enemmänkin vakavista asioista, jos sinä olisit minulle uskonut huolesi, mutta siihen sinä olit liian ylpeä sillä sinä tahdoit mieluummin olla minun nukkeni kuin minun ystäväni." Mutta herra Ibsen ei anna Helmerin sanoa näitä sanoja, sillä todistaahan piti että Helmer on elukka, ja muutenhan piti Noran saada lausua loistopuhelunsa, jota sitten perässälaususkellaan kaksikymmentäviisi vuotta. *Nora* nimittäin vastaa: "Kahdeksana (8!) pitkänä vuonna — pitemmänkin aikaa — aina ensimmäisestä tutustumishetkestä saakka, emme koskaan ole puhuneet vakavaa sanaa vakavista asioista!" — Nyt täytyy Helmerin, uskollisena ikävälle elukka-osalleen, vastata: "Pitäisikö minun sitten yhäti uskoa sinulle huolia, joita et kuitenkaan voisi hartioiltani keventää?" — Tässähän Helmer puhuu hyvin kauniisti, mutta se ei ole totta, sillä vaimon olisi pitänyt Helmerille asiansa uskoa. Tämä näytös on tavattomasti väärä. Ja sitten laskettelee Nora muutamia hienoja (ranskalaisia) puheluja, joitten hohkainen viisaus on niin kevyttä, että se haihtuu kun siihen puhaltaa.

Nora: "Te ette ole koskaan minua rakastanut! Teistä on vaan ollut hauskaa olla rakastunut minuun!" Missä on ero? Ja sitten sanoo *Nora*: "Sinä et ole koskaan minua ymmärtänyt!" Se ei ollut Helmerille niinkään helppoa, kun *Nora* aina oli teeskennellyt. Sitten saa Helmer-raukka sanoa sellaisia tyhmyyksiä kuin että hän kasvattaa Noraa. Sellaista kai mies viimeksi sanoo jollekulle naiselle. Mutta Helmerinhän täytyy olla yksinkertainen sillä leikki lähestyy loppuansa ja Noran täytyy "nykästä." Sitten tulee Helmer lempeämieliseksi. Hän pyytää anteeksi: anteeksi siitä että *Nora* on väärentänyt vekselin, valehdellut ja pettänyt.

Sitten sanoo *Nora* järkevän sanan. Hän tahtoo erota avioliitosta löytääkseen itsensä. Syyllä voidaan kysyä eikö se kävisi päinsä samassa kodissa missä lapsetkin ovat, elämän todellisuudessa ja suhteessa Helmeriin, sillä Noran rakkaus kuoli kaatuessa. Mutta se on makuasia. Se taas, ettei *Nora* muka

katsoisi itseään kyllin arvokkaaksi kasvattamaan lapsiaan, on valetta hänen suustaan, koskapa hän juuri vähää ennen keikkui kovin korkealla läksyttäessään viatonta Helmeriä. Johdonmukaisemmin hän olisi menetellyt jäädessään lastensa luo tässä tapauksessa, kun kerran luuli miestänsä sellaiseksi raukaksi, joka ei ymmärtänyt "hivittävää." Sillä kuinka hän olisikaan voinut uskoa lasten kasvatuksen sellaiselle vajavaiselle olennolle. Noran lepertely siitä "hivittävästä", että Helmer ilmiantaisi itsensä syylliseksi Noran rikokseen, on niin romantisen — naurettavaa, ettei se sanaakaan selitystä kaipaa. Se taas, että "sadattuhannet naiset" olisivat uhrautuneet miestensä tähden, on sellainen kohteliaisuus naisia kohtaan, että Ibsenin luulisi olevan jo liian vanhan sanoakseen sellaista. Sitten puhelee Nora kaikenlaista turhuutta: hän on rakastanut miestänsä, ja kuitenkin sanoo Nora kahdeksan vuotta olleensa vieras nainen joka on synnyttänyt vieraan miehen lapsen! Helmer myöntää ettei hän ole ollut täydellinen ja lupaa muuttua toisenlaiseksi! Sehän on varsin kaunista ja kaikki takeethan viittaavat siihen, että jatko tulee paremmaksi kuin alku. Muta se ei luonnollisesti sovi näytelmään! Pamahdus täytyy kuulua kun esirippu laskee! Sitten todistaa (?) Nora olleensa nukke! Eikö Helmer ollut sijottanut huonekaluja tahtonsa mukaan? No! Mutta jos rouva vaan olisi suvainnut lausua tahtonsa, olisi kyllä saatu nähdä missä kaappi olisi ollut!

Miksei Nora tehnyt sitä? Se oli kaikesti hänen mielestään yhdentekevää: ja siinä hän saattoi olla oikeassa. Jos sitten Nora oli nukke, niin ei suinkaan se ollut Helmerin vika, sillä hän kohteli Noraa luottamuksella kuten vaimoan ainakin, mutta sitä ei Ibsen tahtonutkaan todistaa, vaan vastakohta oli todistettava, mutta siihen ei hänellä ollut kylliksi voimaa, sillä hän ei uskonut tehtävänsä ja hänen oikeudentuntonsa murtautui joskus esiin!

Mitä kirjottaja itse on ajatellut tästä teoksestaan, sitä ei koskaan saada tietää. Se teki vaikutuksensa, käsiteltiin yleensä sorretun naisen manifestiksi ja herätti sellaisen myrskyn, että tyynimmätkin luonteet siinä kiihtyivät. Sillä teoshan todistaa aivan päinvastaista mitä sen pitäisi todistaa. Vai onko teos vaan todistuksena siitä kurjuudesta mikä syntyy vakavia asioita käsittelevästä teatterikappaleesta? Vai, valitaksemme toisen näkökohdan, eikö se olekaan sorretun naisen puolustamista, vaan pikemmin esitys perinnöllisyyden vaikutuksesta luonteeseen? Silloin olisi kirjottajan pitänyt olla siksi kunniantuntoinen, että hän myöskin Helmerin puolustukseksi olisi laskenut hänen perinnölliset taipumuksensa. Vai onko se Noran huono kasvatusta? Sitä Nora tosiaankin paljo syyttää. Miksei Helmer saa syyttää huonoa kasvatustaan? Vai onko se semmoisenaan vaan pelkkä näytelmä ja uudenaikaista naisten hempeilyä, silloin se sopivimmin kuulukoon "Yleisten huvien" joukkoon. Ei siitä silloin tarvitse vakavasti keskustella, vielä vähemmän ansaitsee se sitä kunniaa, että se yllyttää ihmiskunnan kaksi puoliskoa toisiaan vastaan.

Kuitenkin tuli tämän "Nukkekodin" kautta kysymys onnettomista avioliitoista päivän polttavaksi. Kaikki rouvat pitivät miehiään tyranneina ja itseään joko suuremmissa tai pienemmissä määrässä nukkeina. Siten saatiin kirjallisuudessa nähdä kokonainen sarja aviomiehiä, jotka väärensivät vekseleitä ja loppunäytöksessä saivat selkään rouviltaan. Mutta kirjailijattaret eivät olleet yhtä kohteliaita kuin Ibsen, he eivät tuoneet puolustukseksi miehille perinnöllistä vekselinväärennystaipumusta. Saatiinpa myöskin nähdä miehiä, jotka haaskasivat vaimojensa rahoja, mutta miestensä rahoja tuhlaavia vaimoja ei oikeuden tähden koskaan nähty. Huolimatta kaikesta tyhmästä mitä kirjoitettiin, voitettiin sentään senverran, että avioliittolaitoksen jumalallisuutta ruvettiin epäilemään ja tunnustettiin vihdoinkin oikeutetuksi avioero keskenään sopimattomien aviopuolisoiden välillä. Ja se oli hyvä!

Syyt onnettomiin avioliittoihin ovat monet. Ensinnäkin avioliiton oma luonne. Kaksi ihmistä, eri sukupuolta sitäpaitsi, antaa toisilleen varomattoman lupauksen elää yhdessä koko ikänsä.

Avioliitto perustuu siten mahdollisuuteen. Toinen kehittyi yhtäälle, toinen toisaalle, ja siten särkyi liitto. Tai toinen jää entiselleen kun toinen kehittyi, ja rikki menee suhde silloinkin. Epäsopu puolisoitten kesken voi syntyä siitäkin, että kaksi vahvaa luonnetta sattuu yhteen ja molemmat huomaavat, että jokainen sopimus on mahdoton muulla ehdolla kuin sillä, että toinen mukaantuu, ja se synnyttää vihan liittoja kohtaan. Jos he olisivat vapaat, taipuisivat he; nyt he eivät sitä tahdo, sillä se olisi henkilöisyytensä uhraamista. Lopuksi voivat he kehittyä sille asteelle, että he, pelastaakseen henkilöisyytensä sekaantumisen, vaistomaisesti, itsesäilytysvaistosta vihaavat toistensa ajatuksia, ja vastaansanomien tulee tarpeeksi, takaukseksi siitä, että kumpikin saa pitää itsensä ja omat ajatuksensa. Tämä on ylen tavallinen tapaus, jota maailman on ollut niin vaikea selittää. He rakastivat toisiaan, heillä oli samat ajatukset, mutta äkkiä syntyi tämä käsittämätön vastenmielisyys, ja sitten nähdään vaan kaksi eripuraisista aviopuolisista. Seuraa sitten ne tapaukset jolloin niinkutsuttu uskottomuus on erottanut puoliset. Nyt on asia niin surullisesti, että muutamat ihmiset ovat syntyneet monogamiaan [yksiavioisuuteen], siis uskollisuuteen, mikä ei ole hyve, vaan ominaisuus, toiset taas polygamiaan [moniavioisuuteen], siis uskottomuuteen. Jos nyt vastakohtat sattuvat yhteen niin syntyy siitä suuri kurjuus.

Luonnossa, ainakin kehittyneempien eläinten keskuudessa, on tämä sukupuolisuhde säännöllinen. Härkä on polygamisti, kukko niinikään. Sorsa on villissä tilassa monogamisti, mutta kesynä (ankka)

polygamisti. Kulturin vaikutusta siis. Petoeläimet ovat yleensä villissä tilassa monogamisteja ja uros seuraa naarasta uskollisesti niinkauvan kun emällä on poikasia. Kyyhkysten rakkautta ovat runoilijat paljon ylistäneet, ja kyyhkysset perustavat tosiaankin pesuuskunnan elämää varten, mutta (kauhea mutta runoilijoille) jos puoliso vahingottuu, haavottuu tai muuten rampaantuu, niin rakkaus haihtuu tipotiehensä ja puoliso etsii itselleen uuden elämänkumppanin. Tämähän on kaikkea muuta kuin runollista, eikä siitä syystä kukaan runoilija olekaan uskaltanut paljastaa kyyhkysten kehuttua rakkautta, peläten naisten vihaa. Yleensä on luonnossa nähtävissä se seikka, että ravintoaineitten saanti vaikuttaa ratkaisevasti avioelämään. Petolinnut munivat vaan pari munaa, koska saalis on kovassa, ja uros auttaa naarasta munien haudonnassa, toisen saalista hakiessa, sillä näitten eläinten ruokaa ei ole joka pensaassa. Sehän on oikea avioliitto. Merilinnut kohtaavat toisensa soidinojalla. Kun uros on tehnyt rakkaan työnsä lentää se merille voimaan hyvin, naaras saa tehdä pesää, hautoa munat ja hankkia ruuan yksin. Kun sitten syksyllä poikaset jo ovat suuriksi kasvaneet, kohtaavat kaikki toisensa ulkona merellä. Naaraksista tuskin mikään on niin kovalla kuin ampiainen. Kun se syksyllä on hedelmöittynyt etsii se kolon itselleen puun kuoressa etelän puolella ja asettuu sinne talvilevolle. Koirakset kuolevat ensi pakkasen tullessa. Kun kevät tulee, saa naaras yksin rakentaa taidokkaan pesänsä monine lokeroineen, joihin se asettaa munat. Ja sitten täytyy sen elättää suuri joukko poikasia. Luonto on sälyttänyt sen selkään suuren työtaakan, mutta vielä ei ole siinä huomattu mitään halua vapautua luonnonlaista. Se voisi kuitenkin tehdä sen niin helposti asettumalla vaan talveksi puun pohjoiselle puolelle, sillä silloin se paleltuisi, ja ihmiskuntaa kohtaisi se suuri tappio, ettei sillä olisi ensinkään ampiaisia. Näemme siis, että eläinten siveys riippuu suuresta joukosta taloudellisia, fyysisiä, geologisia y.m. suhteita. Olemme nähneet kuinka kulturi tekee polygamisteja esim. koirasta, joka kesynä saa ruokansa ilmaiseksi. [Se polisiaetus, että naaraskoirat on suljettava huoneisiin, on synnyttänyt luonnottomia paheita tässä uskollisessa eläimessä.]

Yhden ainoan tapauksen polyandriasta [monimiehisyyttä] mainitsee Darwin kehittyneempien eläinten keskuudessa: kottaraisen pesässä on tavattu useampia koiraksia. Muuan toinenkin ilmiö on luonnossa, seikka mikä kulturin ohella häviää, se on säännöllinen kiima-aika. Villit nisäkkäät pariutuvat kerran tai kahdesti lämpimänä vuodenaikana. Kotieläimet ja ihminen milloin tahansa. Voiko siitä syystä sanoa ihmistä epäsiiveellisemmäksi? Ei, se johtuu vaan siitä, että ihmisen on kaikkina vuoden aikoina yhtä helppo tai vaikea saada ruokaa ja lämmintä poikasilleen, mikä ei ole asianlaita eläimiin nähden. Niitten täytyy kiirehtiä keväällä saadakseen poikaset valmiiksi taisteluun ennen syksyn tuloa. Saattaa olla, että miehissä usein tavattava taipumus polygamiaan, on perinnöllisyyttä jo menneiltä kehityskausilta. Olkoon asian laita miten tahansa, surullista se joka tapauksessa avioliitossa on, sillä se rikkoo sopimuksen ja häiritsee luottamusta. Vielä ikävämpää on polyandria naisissa, sillä jos mies onkin uskoton, ei hän pakota vaimoan elättämään toisen lasta, mutta jos nainen on uskoton, saattaa hän miehensä tekemään työtä toisen miehen lapsen hyväksi, ja se on ruma muoto varkautta.

Kun nyt avioliitto, inhimillisenä laitoksena ja puhtaasti käytännöllisistä syistä syntyneenä, on niin täynnä puutteellisuutta ja loukkauskiviä, kuinka voi sitten niin moni avioliitto kestää? Sen pitää koossa vaan yhteinen etu, luonnon ikuinen avioliittotarkotus, lapset. Ihminen on alituisessa taistelussa luonnon kanssa, mutta joutuu aina alakynteen. Tuolla kulkee kaksi rakastavaista, jotka tahtovat muuttaa yhdessä asumaan, osaksi hovin vuoksi, osaksi nauttiakseen toistensa seurasta. Loukkauksena pidettäisiin puhua tulevista lapsista. Jo kauvan ennenkuin lapsi syntyykään huomaavat he, ettei se autuus ollutkaan niin taivaallista, ja siten muodostuu suhde ikäväksi. Sitten syntyy lapsi! Silloin kaikki muuttuu jälleen uudeksi ja suhde muodostuu ihanaksi, sillä ruma itsekkäisyys kahdenkeskisestä seurustelusta häviää. Avioliitto ilman lapsia on surullista, eikä se mikään avioliitto olekaan. Laki onkin aina alkuajoista saakka suonut tässä tapauksessa helpon pääsyn eroon. Hedelmätön tai lapseton vaimo on hyvin surkuteltava, mutta siitä huolimatta hän on poikkeus luonnossa, siitä syystä ei hän ymmärrä oikein miehen ja vaimon keskinäistä suhdetta, eikä hänen sanojensa pitäisi mitään merkitsemän. Samasta syystä ei pitäisi antaa neljälle Ruotsissa nykyään kirjottavalle rouvalle, heidän sanalleen mitään erikoisempaa arvoa, sillä kaikki neljä he elävät lapsettomissa avioliitoissa. Mikä ero onkaan neiti Brennerin naisihanteella ja Lean tai rouva Schwartzin? Lapseton nainen ei ole nainen. Eikä hän ole myöskään mies. Siitä syystä on nykyaikainen naisihanne epämiellyttävä hermafroditi [Hermes ja Afrodite-sanoista: mies-nainen], joka muistuttaa koko paljo grecisismiä. Lapset siis pitävät koossa avioliiton.

Mutta nyt seuraa suuri, pohjaton kysymys siitä, onko yksilö, jatkaessaan sukua velvollinen uhraamaan yksilöllisyytensä omistautuakseen kokonaan lapselle! Luonnossa, jos sieltä vastausta etsimme, ei ole sitä mitä me kutsumme yksilöllisyydeksi. Ja mitä on sitten ihmisen yksilöllisyys? Kokoelma luulotteluja joittenkuitten päämäärien saavuttamisesta elämässä; useimmiten hyvinvoinninhalua, joskus, kun yksilö tuntee edustavansa kärsivää sukua, pyrkimys saada elää koko suvun, eikä yksistään poikasiensa tähden. Jälkimmäisessä tapauksessa saavat omat poikaset auttaa itseään. Mutta Noralla, ihanteella ei voi katsoa olevan mitään sellaisia harrastuksia. Hän pyrkii vapauteen, itsekkääseen, nautintorikkaaseen, ibseniläiseen vapauteen, asettaakseen huonekalut mihin tahtoo, päästäkseen pyytämästä anteeksi tyhmiä tekosiaan, vapaudessa hautoakseen ajatuksiaan, vaivataksaan niitä kuin

savea, sitten tehdäkseen niistä pieniä epäjumalankuvia, vapautteen imettäjän ja äidin tehtävistä, sanalla sanoen: vapautteen luonnonlaeista. Nora on romantinen ihmeolento, tulos siitä kauniista maailmankatsomuksesta jota idealismiksi kutsutaan, ja joka on tahtonut ihmisille uskotella, että he olivat jumalia ja että maa oli pieni taivas. Siitä, että kirjailija itsekkin on käsittänyt Noran aatteet oikeiksi, oli todisteena sekin, että Ibsen näytelmänsä korjatessa antaa Noran jäädä kotiin. Jos Noralla olisi ollut jokin kutsumus, mikä ei muuten ensinkään ilmene hänen viimeisistä puheluistaan, olisi hän varmaan mennyt; ja jos hän sen lisäksi olisi ollut heikko ihminen, olisi hän kenties palannut takaisin jälleen.

Kysytään siis: onko naisen asema todellakin yhdenmukainen luonnon kanssa? Eikö hänen pitkä äitiytensä ole martyriutta, ja ovatko nämä vapautusyritykset niin aivan vastoin luontoa?

Katsokaamme kuinka asia on "toisten" eläinten keskuudessa. Suurempien nisäkkäitten keskuudessa, joitten elinikä on sama kuin ihmisen, kestää äitiys vuoden tai kaksi. Sitten on hän vapaa, kunnes seuraava kerta sattuu. Ihmisen naaras on kulturiolojen tähden sidottu lähipitäen koko iäkseen. Pojat lasketaan vapautteen noin 20 vuotiaina, tytöt samoin, jos heitä koskaan lasketaan. Miksei heitä aikaisemmin lasketa? Sentähden, etteivät voi aikaisemmin elättää eivätkä suojella itseään. Perhe on siis ihana polisilaitos, jonka yläluokka on perustanut nuorison suojelemiseksi (puhun koko ajan yläluokantai kulturiavioliitosta). Kulturinaisen tyytymättömyydessä pitkään äitiyteen on siis jotakin luonnollista, ja hänen näennäinen kulturinvastustamisensa ja miehensä tyraniuden vastustaminen, se on yksinkertaisesti kapina samaa vihollista vastaan, jota mieskin vihaa, nurinpäinen yhteiskunta, vaikka vaimo näkee miehessään tämän yhteiskuntasorron henkilöityneenä. Luonnonihmisten (talonpoikaispiireissä) keskuudessa ei nainen kärsi niin pitkää äitiyttä. Ensinnäkin siitä syystä että lapset alkavat olla apuna jo tuossa seitsemän kahdeksan vuoden vanhoina; toisekseen kun koti ei ummehdu, mies kun asuu tuvassa vaan syödessään ja maatessaan ja muun päivän oleilee ulkosalla. Kaupungissa säätyläispiireissä sulloudutaan pieniin huoneisiin, ja surkuteltavampaa olentoa ei silloin ole kuin nuori tyttö. Hänen ja vangin kohtalo muistuttavat suuresti toisiaan. Äidin täytyy alati vartioida ettei vaan jonkun "huonomman" rodun koiras hedelmöittäisi hänen tytärtään!

Pohjolan kotia on paljo ylistetty. Etelän kodit ovat vähemmän helteisiä. Se on ilmastokysymys. Pohjolan koti sisäikkunoineen, jotka turmelevat ilman, kaakeliuunit (kotoinen liesi!), pitkä talvi ja syksy ja kevät, jotka pakottavat ihmisiä, yhdessä kasassa kiusaantumaan, ne ovat tehneet tämän kodin minun mielestäni kaikkea muuta kuin ihanaksi. Sitä ei huomaa omassa perheessään, vaan toisten. Ensin isä ja äiti yhteenkytkettyinä elinaikaisilla siteillä. Jos toisella on jokin ajatus jota toinen ei hyväksy, niin opettelee edellinen vaikenemaan viideksitoista vuodeksi tai ainakin teeskentelemään. Ja sitten pitkät pojat. Kotona siveellisyyttä, ulkona epäsideellisyyttä. Valehdella vanhemmille tai ainakin vaijeta. Keskenään, päästyään tappelemasta, riitelevät ja kinaavat he, sillä se on ihmisen luonteessa. Ja sitten tuntevat he vahempien salaisen toivomuksen: nähdä heidät jossakin asemassa elämässä, s.o. ajaa heidät ulos! Sitten kasvatus. Isän ja äidin alituinen vikojen vaaniminen heissä. Viat pysyvät ja lopulta tunnetaan vihaa niitä kohtaan, jotka vaan tarkastelevat ja vaanivat. Lapsi alkaa hiljakseen arvostella vanhempiaan ja kadottaa kunnioituksensa häneen. Siinä on kokonainen sarja teeskentelyä, ja koti tulee rumaksi, paitsi romaneissa. Kun lapset sitten pääsevät elämään ja vapautteen, tuntevat he itsensä niin rajattoman onnellisiksi, että he parhaassa tapauksessa käyvät kotona vaan sunnuntaisin syömässä päivällistä. Nyt istuvat vanhemmat yksinään eivätkä uskalla ajatusta keskenään vaihtaa pelosta että häiritsisivät kotirauhan, ja kotirauha on lasten jälkeen perheen perusta. Sen säilyttämiseksi taipuu lujinkin tahto, tai ainakin oppii teeskentelemään alistuvansa. Tämä on tosin yleispiirteinen, liioiteltu kuvaus, mutta olkoonpa avioliitto kuinka onnellinen tahansa, siinä on kuitenkin aina jotakin nujerrettua, jotakin salaista teeskentelyä, ja pohjalla molemminpuolinen orjuudentila. Mutta varmaankin on jotakin epätäydellisyyttä pitkässä äitiydessä, ja sitä taas vaatii kulturi.

Onnellisen avioliiton muodostumiseen vaikuttavat monet yhteensattuvat suotuisat olosuhteet, niinkuin sopusointu luonteissa, maussa ja vioissa. Ja missä molemmat puoliset tuntevat mieltymystä toisiinsa, siellä on suurimmat takeet onneen, sillä rakkaus on luonnonvoima joka voittaa yksilön järkeilyyn, voittaa hänen tahtonsa lujuuudessa, ja murtumatta kestää mitkä myrskyt tahansa, mitkä koukut tahansa. Tällaisissa tapauksissa saa rakkaus, näennäisestä itsekkäästä pyrkimyksestään huolimatta, kun se näyttää etupäässä koskevan puolisoita eikä lapsia, jotakin suurta ja oikeutettua itseensä, ja useimmin se saisi vapaammin vaikuttaa, jos sukupuoli saisivat vapaammin seurustella, sillä miehellä on nyt kerta kaikkiaan alkuunpano-oikeus, ja tyttö istuu ja odottaa sulhoa saapuvaksi, sitä oikeata ja omaa, mutta kun sitä ei kuulu, ottaa hän ensimmäisen paraan.

Nykyisissä oloissa on kuitenkin naiskysymyksen tempaaminen ympäristöstään mahdotonta ja vahingollista. Naisen halu vapautua on sama kuin miehenkin levoton pyrkimys vapautukseen. Vapauttakaamme vaan siis miehet ennakkoluuloistaan niin naisetkin saavat vapautensa. Mutta meidän tulee työskennellä tätä päämäärää varten yhdessä kuin ystävät eikä kuin viholliset. Mitä nainen tulevaisuudelta, lähemmältä tai kaukaisemmalta on oikeutettu vaatimaan, sen tahdon seuraavassa, vapautuakseni siitä epäluulosta, että vanhoillisia ajatuksia puolustaisin, esittää:

NAISEN OIKEUDET

jotka luonnon mukaan hänelle kuuluvat, mutta jotka nurinpäisen yhteiskuntajärjestyksen kautta (ei miesten tyranniuden kautta) on häneltä riistetty.

1:o. Oikeus saada samanlainen kasvatus kuin mies. Tällä en tarkota, en kyllin usein voi sitä huomauttaa, että nainen nyt kuvittelisi tulevansa *korotetuksi* miehen tasalle, oppimalla kaikkia niitä tarpeettomia asioita, joita mies nyt saa ahtaa päähänsä. Tulevaisuus, joka varmaan poistaa eron kansa- ja alkeiskoulujen väliltä, ylioppilas- ja muitten tutkintojen väliltä, on tunteva velvollisuudekseen järjestää yksi ainoa yhteinen kansalaistutkinto, joka korvaa ripillepääsyn. Tämä tutkinto on sama miehelle ja naiselle, ja käsittää täydellisen luku-, kirjoitus- ja laskutaidon, tiedon isänmaan lainlaadinnasta, kansalaisoikeuksista ja velvollisuuksista, sekä yhden elävän kielen. Joka sitäpaitsi tahtoo tietää mitä Cicero ajatteli Lucius Sullasta ja mitä Moses aikoi Israelin lapsille, hän etsiköön ne tiedot, jos hänellä nimittäin on aikaa sellaiseen ylellisyyteen, kun tulevaisuus on vaativa jokaiselta kansalaiselta, että hän ruumiillisella työllä hankkii elantonsa, niinkuin luonto sen on määrännyt.

2:o. Koulujen täytyy olla yhteisiä pojille ja tytöille, niin että molemmat sukupuolet aikaisin oppivat tuntemaan toisensa, eikä niinkuin nyt, että pojat kuvittelevat tyttöjä enkeleiksi ja tytöt luulevat poikia ritareiksi. Täten vältetään myöskin kaikki mielikuvituksen enneaikaisen kehityksen mykät synnit, jotka juuri perustuvat sukupuolten eristämiseen.

3:o. Tytöllä täytyy olla sama vapaus "kulkea irrallaan" ja valita seuransa mistä tahtoo.

4:o. Täydellinen yhdenvertaisuus sukupuolten kesken poistaakseen vastenmielisen teeskentelyn, jota kutsutaan galanteriaksi tai kohteliaisuudeksi naisia kohtaan. Tyttö ei siis vaadi, että poika nousee seisaalleen ja jättää paikkansa, sillä se on orjan alamaisuusmerkki, eikä veljeä saa totuttaa siihen, että sisaret laittavat hänen sijansa tai neulovat hänen paitansa napit; sellaiset työt hän tehköön itse.

5:o. Naisella täytyy olla äänioikeus. Kun vastaisuudessa hänen ripillepääsyt on siinä, että häntä kuulustellaan tiedoissa sen yhteiskunnan lainlaadinnassa jossa hän elää, ja kun yhteiskunta joka vuosi, niinkuin yhtiöt nykyään, saa tehdä vuosikertomuksen jokaiselle kansalaiselle, saa nainen niinkuin mieskin arvostella mille henkilölle tai asialle hän antaa äänensä.

6:o. Nainen on vaalikelpoinen kaikkiin toimiin, mikä ei tule vaikeammaksi itsehallinnon vaikuttaessa, ja nyt, kun hän, epäjohdonmukaista kylläkin, voi tulla hallitsijaksikin. Itsehallinto ei tule ammattihallinnoksi, vaan sellaiseksi kuin kunnallishallinto, luottamustoimeksi, joka suoritetaan joutilaina hetkinä. Onko viisaampaa ja sopivampaa ihmistä hallitukseen kuin vanha äiti, joka äitiydessään ja kotiaskareissa on tottunut hallitsemaan ja vallitsemaan? (Meidän esi-isillämme oli niin suuri kunnioitus vanhojen vaimojen järkeä kohtaan, että he laskivat sen yliluonnollisten asiain joukkoon).

7:o. Tämän kautta tulevat tavat ja lait lempeämmiksi, sillä kukaan ei ole oppinut antamaan anteeksi niin paljon kuin äiti, ei kukaan muu niin hyvin voi olla kärsivällinen ja vähän vaativainen puutteellisiin ihmislapsiin nähden.

8:o. Nainen vapautetaan sotapalveluksesta. Joka tätä pitää epäoikeutettuna, ottakoon huomioon, että luonto sen tasottaa raskaassa äitiydessä. Tulevaisuudessa ei muuten ole mitään kunniaakasta toimittaa santarmipalvelusta. Se on vaan velvollisuus.

9:o. Kun tulevaisuuden yhteiskunta, oikeudenmukaisesti jakamalla luonnon yhteiset rikkaudet, takaa kaikille syntyneille ravinnon ja opetuksen, jää avoliitto, joka nyt on takaajana näistä eduista, tarpeettomaksi. Mies ja vaimo tekevät sopimuksen, suullisen tai kirjallisen, liitosta, niin pitkäksi aikaa kuin tahtovat, ja on heillä oikeus, ilman lakia ja evankeliumia, rikkoa se kun niin hyväksi näkevät; näinollen luonnollisesti sattuu sellaistaikin, että kaksi koirasta tahtoo saada saman naaraksen, se on tiettykin, mutta taistelu ei tule niin julmaksi, ja naaras ratkaisee vaalin, mikä nyt ei ole asian laita, sillä ei kukaan enää silloin nai arvon tai rahan tähden, kun sellaisia ei enää ole. Vapaa valinta tulee täten luonnolliseksi ja rotu senkautta paranee.

* * * * *

Tämä tulevaisuuden naisesta ja avioliitosta. Mitä nykyisissä oloissa voidaan tehdä avioliiton ajalliseksi parannukseksi, se on:

1:o. Että seurustelu poikien ja tyttöjen kesken tulee vapaammaksi.

2:o. Että poikien kasvatus tehdään yksinkertaisemmaksi, jotta tyttöjenkin kasvatus kohtuudella voidaan yksinkertaistaa.

3:o. Että tyttö vapautetaan (samoin kuin poikakin) lukemasta niin paljon menneisyydestä, mutta pakotetaan sensijaan ottamaan selvä nykyisestä yhteiskuntajärjestyksestä, niin että nainen voi:

4:o. Mitä pikemmin saada äänioikeuden.

5:o. Valheellinen naisten palveleminen lakkaa itsestään, ja mies ja nainen seurustelevat keskenään kuin miehet nyt. Ei niin, että miehet pitävät yksinään juhlia, jotka päättyvät siihen että juodaan malja naisen onneksi, joka istuu kotona ja syö puuroa ja maitoa.

6:o. Siviiliavioliitto saatetaan voimaan, jotenka avioero tehdään helpommaksi. Ei sentähden, että olisi luultavaa avioerojen lisääntyminen; kun eron saanti on helpompi, niin tuntuu side keveämmältä, ja mies saadaan pois siitä luulottelusta, että hän omistaa vaimon. Lapset pitävät kyllä yhdessä puoliset, jollei satu mitään erittäin raskasta.

Vastenmielinen lakipykälä papiston varotuksesta tai välttämättömästä "karkaamisesta" häviäisi siten.

7:o. Lakipykälät miehen esimiehisyydestä lakkautetaan.

8:o. Nainen tulee täysi-ikäiseksi 18 vuotiaana, ilman mitään rajoituksia.

9:o. Avioehtokirja ja pesäero tulevat välttämättömiksi.

10:o. Naisella olkoon oikeus (kun hänen kasvatuksensa on tehty miehen kasvatuksen kaltaiseksi) päästä kaikkiin virkoihin ja harjottaa mitä tointa tahtoo. (Mutta veriseksi tulisi kilpailu jos nyt laskettaisiin pari miljonaa naista työmarkkinoille. Tässä täytyy mahdollisesti, nykyisissä oloissa, taipua epäjohtomukaisuuteen, jollei kenties työvoiman liiallisuus pakottaisi syntymään uutta yhteiskuntajärjestyttä.)

11:o. Mies olkoon velvollinen avioliittoon mentäessä pitämään yllä henkivakuutusta, niin ettei hän kuoleman sattuessa jättäisi vaimoa ja lapsia hätään, varsinkin olkoon tämä velvollisuutena, jos hän on nainut naisen tuottavasta toimesta.

12:o. Nainen pitää nimensä, eikä hänen tarvitse ottaa miehen arvonimeä naispääteellä, sillä arvonimi on nykyisissä oloissa omaisuutta, usein varsin kalliisti ansaittu ja rahan arvoinen. Yhdenvertaisuus vaatii sitä. Ja näin välttyy moni nainen kiusauksesta ostaa rahoillaan arvonimi. Pojat saavat isän nimen, tyttäret äidin.

13:o. Aviovuode on jaettava. Sillä "siveellisyyttä" loukkaava yhteinen makuuhuone ja vuode rankaisee itsensä, aiheuttaa suhteen häiriintymistä, inhoa ja kyllästymistä, vieläpä pahempaa. Nainen saisi täten vapaamman aseman ja säilyttäisi omistusoikeuden ruumiiseensa.

14:o. Vaimolla pitää olla, jos hän on vaan miehensä vaimo ja lasten äiti, omistamatta itsenäistä tointa, erityinen rahaerä vaatteisiin ja huveihin. Älköön hänellä olko palkkaa, älköönkä saako vaatteita lahjana, josta pitää kiittää. Mutta hänellä pitää silloin myöskin olla *oikeus* maksaa itse huveistaan, miehenkin läsnäollessa, ja vapautua siitä että "tarjotaan."

15:o. Jos nainen avioliitossa ansaitsee erityisellä toimella jotain, eikä hoida kotia, niin olkoon hän velvollinen ansioistaan jättämään kotia varten yhtä paljon kuin mieskin. Jos nainen kotiakin varten työskentelee, niin pitäköön ansionsa, sillä hänen ansiotaan kotona pidetään senkautta lisänä, eikä kuten nyt, orjanpalveluksena.

PUHUTTELU.

Kirjailija: Oletteko nyt selvillä siitä mitä minä tarkoitan?

Puhuttelija: Varsin tarpeeksi!

Kirjailija: Ei siis mitään väärinkäsitystä? Se on hyvä!

Puhuttelija: Te olette uskaltanut käydä Ibsenin kimppuun; se on vaarallista!

Kirjailija: Joka on uskaltanut käydä Kaarle XII:sta kimppuun, se ei pelkää pirua eikä männinkäisiä! Seitsemän kertaa olen pudonnut ja noussut jälleen ylös; sietää vielä kerran pudota! Muuten olenkin ahdistellut Nukkekotia vaan uskonkirjana! En pidä uskonkirjoista! Kun tällainen uskonkirja kerran tehdään, niin siihen sitä sitten juututetaan kiinni kahdeksikymmeneksi vuodeksi, eikä päästä paikalta hievahtamaan! Mitä Ibseniin tulee, niin on hänen esimerkinsä näyttänyt kaunokirjallisuuden vaarat. Hän kirjotti Brandin Kristinuskoa *vastaan*, ja lukijat tekivät siitä kristinopin uskonkirjan! Sehän oli kaunista! Hän kirjotti Gengangere epäsiiveellisyyttä vastaan, ja siiveelliset tekivät siitä epäsiiveellisyyden uskonkirjan. Hän kirjotti Folkefienden yhteiskuntaa vastaan, ja yhteiskunnan

pahimmat viholliset heittivät kiviä hänen peräänsä. Sellaista on olla Moses vuorella ja puhua kielillä, vaan riepu pään päällä. Hän kirjotti nuoruutensa suruista ja pettymyksistä Kongs-Emnernessä, ja muuan filosofian kandidati Helsingissä kirjottaa siitä yliopistollisen väitöskirjan ja todistaa sen olevan puhtaasti historiallisen näytelmän. Jos kandidati olisi menetellyt perinpojaisemmin, olisi hän kirjottanut Ibsenille ja kysynyt asian oikeata laitaa; silloin olisi hän, jos Moses olisi vastannut, saanut selvän asiasta. Ibsen otti kerran rievun pois ja puhui ihmisten kielillä. Se tapahtui kuten muistetaan Gengangeren jälkeen. Silloin kielsi hän itsensä! Ehkä hän tahtookin tulla väärinymmärretyksi! Silloin olen minä paraiten ymmärtänyt Nukkekodin. Mutta jättäkäämme tämä. Oletteko muuta ymmärtänyt väärin?

Puhuttelija: Kyllä, tehän olette sosialisti!

Kirjailija: Se on totta, niinkuin kaikki sivistyneet ihmiset meidän aikanamme. Enkö saisi olla sosialisti?

Puhuttelija: Ihmettelen sitä.

Kirjailija: Ihmettelette? Perustuslaki ei tahdo kenenkään omaatuntoa pakottaa tai antaa pakottaa! Minulla on siis oikeus olla sosialisti! Mutta jos te itseänne anarkistiksi kutsutte niin valehtelette. Onko vielä jotakin?

Puhuttelija: Te olette itse kirjottanut naisesta näytelmän, jota minä en ymmärrä!

Kirjailija: Se voi olla minun vikani, mutta se voi olla myöskin teidän. Te tarkoitate Herra Bengtsin vaimoa! Niin, hyvä herra, se on 1:o hyökkäys naisen romantista kasvatusta vastaan. Luostari, se on naiskasvatustalouden Ritari, se on mies; kaikki ovat ritareita nuorten tyttöjemme mielestä. Kun sitten elämän todellisuus alkaa, huomaakin nainen, että mies on talonpoikaiskello. Mies luulee naista lepertelijäksi, mutta todellisuus kehittää hänet naiseksi, jota kasvatustalouden ei voinut tehdä. 2:o se puolustaa rakkautta sellaisena luonnonvoimana, joka voittaa kaikki riitaisuudet ja kukistaa vapaan tahdon. 3:o se pitää naisen rakkautta laadultaan korkeampana (kun lisätään äidinrakkaus) kuin miehen. 4:o se on puolustuspuhe naisen oikeudelle saada omistaa itsensä. 5:o se on näytelmä ja se on synty. Mutta se sai rangaistuksensa. Muuan romanttinen haukku, jolla oli liian matala otsa, puri minua sääreen ja tahtoi todistaa, että minä olin romantikus, minun juuri panetellessani ja ivatessani romantikua, ja se oli oikein minulle, sillä ei tarvitse kirjottaa näytelmiä kun tahtoo puhua vakavasti. Muistakaa, että kaikkia näytelmiä ilmoitetaan "Yleisten huvien" joukossa.

Puhuttelija: Mutta tehän hyökkäätte käsittämättömällä tavalla naisasianajajien kimppuun ja itse olette kuitenkin radikaali!

Kirjailija: Juuri niin! Minä ahdistelen sitä puolustamatonta tapaa jolla kysymystä käsitellään. Ja naiskysymys on saanut ruman lemmiskely-vivahduksen meidän päivinämme. Koko Nukkekoti on vanhanaikaista, romantista naispalvelua, täynnä ihanteellista raihnaisuutta. Ranskassa on Dumas nuorempi tahtonut nyt antaa äänioikeuden kaikille pappien kasvattamille kasvatustaloustyöille. Tiedättekö mitä siitä seuraisi? Se että jesuitat ja kapusinit äänestettäisiin pääsemään jälleen maahan ja keisarinna Eugénie asetettaisiin valtaistuimelle! Minä olen ahdistellut naisen pyrkimystä vapautua synnyttämisestä, ei kehdestä eikä keittiöstä. Olen ahdistellut naisten halua saada turmella äidit opettamalla heille latinaa, niinkuin isät jo ennen on turmeltu. Minä olen, painakaa se mieleenne, ahdistanut avioliittoa *nykyisissä oloissa*, olen osottanut, että täydellinen autuus on mahdotonta, olen osottanut, että nainen *nykyisissä olosuhteissa* on usein (ei aina) kasvatuksen kautta tullut tallukaksi, olen siis, huomatkakaa se, ahdistanut naisten kasvatusta, kirkollista avioliittoa ja miesten naispalvelusvapauttamista, en ole siis moittinut naista, vaan olen moittinut, kirjottakaa se muistiin suurilla kirjaimilla, *Nykyisiä Olosuhteita*.

Nainen ei tarvitse minun puolustustani! Hän on äiti ja siitä syystä on hän maailman hallitsijatar. Ja vapaus jota hän nyt tahtoo on se sama vapaus, jota kaikki miehetkin tahtovat! Sen me hankimme ystävinä eikä vihollisina, sillä silloin emme mitään saisi. Oletteko nyt käsittänyt?

Hyveen palkka.

Kun äiti kuoli oli poika kolmentoista vuotias. Pojasta tuntui siltä kuin olisi ystävänsä kadottanut, sillä sinä yhtenä vuotena jona äiti vuoteessa sairasti, oli poika ikäänkuin lähemmin tutustunut äitiinsä; muuten sängen harvinainen ilmiö vanhempien ja lasten suhteessa. Poika oli nimittäin aikaisin kehittynyt ja hänellä oli hyvä ymmärrys; hän oli lukenut paljon muitakin kuin koulukirjoja, sillä hänen isänsä oli kasvitieteen professori Tiedeakademiassa ja hänellä oli hyvä kirjasto. Muta äiti ei ollut saanut kasvatusta, naimisissa ollessaan oli hän miehensä ensimmäinen taloudenhoitajatar ja monien lapsien

hoitaja. Kun äiti sitten joutui vuoteen omaksi kolmenkymmenenyhdeksän vuoden iässä, monien lapsivuoteitten murtamana ja uupuneena monien vuosien yövalvonnasta (hän ei ollut kuuteentoista vuoteen saanut nukkua yhtään kokonaista yötä), ja kun ei hän enää voinut taloustoimiinkaan ryhtyä, joutui hän tutustumaan vanhimman jälkeiseen poikaansa; vanhin veli oli kadetti ja kävi kotona vaan sunnuntaisin. Kun äiti ei enää ollut perheenemäntä vaan ainoastaan sairas, katosi entinen kurisuhte, mikä aina on vanhempien ja lasten välillä. Kolmentoista vuotias poika istui melkein aina äitinsä vuoteen vieressä, milloin vaan joutui koulultaan ja luvuiltaan, ja silloin luki hän ääneensä äidilleen. Paljon oli äidillä kysyttävää ja paljon oli pojalla selitettävää; senkautta katosivat heidän väliltään ne arvoastemerkit, mitkä ikä ja asema olivat asettaneet, ja jos jompikumpi heistä nyt oli etevämpi, oli se poika. Mutta äidillä oli entisestä elämästään paljon opettamista pojalleen, ja siten olivat he vuorotellen opettajana ja oppilaana. He voivat lopulta puhua kaikesta. Ja poika, joka silloin oli kypsä iässä, sai monta, äidin hienotunteisuudella ja toisen sukupuolen kainoudella annettua neuvoa ja tietoa siitä salaperäisestä ilmiöstä, jota kutsutaan suvun lisäämiseksi. Poika oli vielä viaton, mutta koulussa hän oli nähnyt ja kuullut paljon sellaista, mikä oli hänestä vastenmielistä ja häiritsi häntä. Äiti selitti kaikki mitä selittää saattoi, varotti poikaansa nuoruuden vaarallisimmasta vihollisesta ja otti pojaltaan pyhän lupauksen, ettei hän koskaan antaisi houkutella itseään huonojen naisten luo, ei edes uteliaisuudesta, sillä ei kukaan voi taata itseään sellaisessa tapauksessa. Ja äiti neuvoi poikaansa puhtaaseen elämäntapaan ja kääntymään rukouksella Jumalan puoleen kun kiusauksen hetki lähestyi.

Isä oli kokonaan antautunut itsekkäästi nauttimaan tieteestään, mikä oli kuin suljettu kirja hänen vaimolleen. Isä oli, äidin ollessa viimeisillään, tehnyt keksinnön, mikä hänen nimensä saattaisi kuolemattomaksi oppineessa maailmassa. Hän oli nimittäin eräällä kaatopaikalla Norrtullin pohjoispuolella löytänyt muunnoksen erästä saviheinästä, jolla oli kaarevia karvoja muuten suorakarvaisessa kukkakehässä; ja parhaillaan neuvotteli hän Berlinin tiedeakademian kanssa saadakseen tämän muunnoksen Flora Germanicaan, ja hän odotti joka päivä sellaista vastausta, että akademia ikuistuttaisi hänet antamalla kasville nimen, joka kokonaisuudessaan kuuluisi: *Chenopodium molle B; Vennerstraemianum*. Kuolinvuoteen ääressä oli hän hajamielinen, muissa ajatuksissa, melkein epäystävällinen, sillä hän oli juuri saanut akademian myöntävän vastauksen, ja hänen mieltään pahotti se, ettei hän voinut riemastuttaa itseään eikä vielä enemmän vaimoan tällä suurella uutisella. Sillä äiti ajatteli vaan taivasta ja lapsiaan. Jo tuntui miehestä itsestäänkin naurettavalta puhua nyt vaimolleen kaarevakarvaisesta kukkakehästä; mutta, puolusteli hän itseään, tässä ei ollut kysymys kaareva- tai suorakarvaisesta kukkakehästä, vaan tieteellisestä keksinnöstä, vieläpä hänen omasta ja hänen lastensa tulevaisuudesta, koskapa isän kunnia oli heidän leipänsä.

Kun vaimo illalla kuoli, itki mies katkerasti; eikä hän ollut itkenyt moniin, moniin vuosiin. Hän tunsi kauheita omantunnontuskia menneisyyden pientenkin vääryyksien tähden, sillä hän oli erinomainen, mallikelpoinen aviomies, hän katui ja häpesi kylmyyttään ja hajamielisyyttään edellisenä päivänä, ja eräänä tyhjyyden hetkenä huomasi hän kurjan itsekkäisyydenkin tieteessään, jota hän luuli ihmiskunnan hyväksi viljelevänsä. Mutta ei tämä liikutus kestänyt kauvan. Olihan vaan kuin olisi raottanut vierierillä varustettua ovea; se meni kiinni nopeasti, ja seuraavana aamuna, kirjoitettuaan sanamuodon hautauskorttiin, istuutui hän uudelleen ja kirjotti kiitoskirjelmän Berlinin tiedeakademialle. Senjälkeen ryhtyi hän jälleen työhönsä akademiassa. Palattuaan kotiin päivemmällä, aikoi hän mennä vaimonsa luo puhumaan ilostaan, sillä vaimo oli aina ollut hänen uskollisin ystävänsä surussa, ja koko hänen elämässään ainoa sellainen, joka ei kadehtinut hänen menestystään. Nyt kaipasi hän suuresti tätä ystävänsä, joka aina oli "myöntänyt", niinkuin hän sanoi, joka ei koskaan sanonut vastaan, koska ei tiennyt mitä olisi sanonut, kun mies vaan esitti käytännölliset tulokset tutkimuksistaan. Jo ajatteli isä hetkisen lähemmin tutustua poikaansa, mutta he eivät tunteneet toisiaan, ja isä oli aina ollut sellaisessa suhteessa poikaansa kuin upseeri sotamieheen. Hänen arvonsa ei myöntänyt lähestymistä, ja poika muutenkin häntä jonkinverran epäilytti kun hänellä oli terävämpi pää kuin isällä, ja siitäkin syystä, että poika oli lukenut joukon uusia teoksia, joita isä ei tuntenut, mistä joskus sattui seikka sellainenkin, että isä, professori, oli vallan tietämättömänä poikansa, lukiolaisen edessä. Tällaisissa tapauksissa täytyi isän joko lausua halveksiva tuomio uusista tyhmyyksistä, tai käyttää mahtikieltä ja sanoa, että koulupoikien täytyy pysyä läksyissään. Silloin saattoi tapahtua, että poika viittasi johonkin "läksykirjaan", ja silloin raivostui professori, hänen mielestään olivat uudet oppikirjat "päin helvettiä."

Isä syventyi uudelleen kasvikoelmiinsa ja poika meni omille askareilleen.

He asuivat Norrtullikadulla länteen Observatoriokentästä. Pieni yksikerroksinen kivistä rakennus, jota ympäröitsi laaja, puutarhayhdistyksen entinen puisto, oli perintönä joutunut professorille. Mutta kun hän tutki vaan deskriptivistä kasvitiedettä välittämättä ensinkään paljoa hausemmasta kasvifysiologiasta ja morfologiasta, joka hänen nuoruudessaan oli vielä kapaloissaan, oli elävä luonto hänelle miltei vieras. Hän antoi siitä syystä ihanan puutarhan rappeutua ja vuokrasi sen eräälle puutarhurille sillä ehdolla, että hän ja lapset saisivat muutamia etuoikeuksia puutarhaan. Poika kulki puutarhassa kuin puistossa ikään, nautti sen luonnosta, semmoisenaan, välittämättä mitään sen

tieteellisestä puolesta.

Hänen luonteensa oli kuin huonosti tehty heiluri: liian paljo äidin pehmeätä metallia, liian vähän isän kovaa. Siitä syntyi kiistaa ja epätasaisuutta. Välistä äärimmäisyyteen asti herkkämielinen, välistä kova, epäilevä. Äidin kuolema otti häneen kovasti. Poika suri äitiään niin kovasti, että äiti jäi hänen sieluunsa esikuvaksi kaikesta hyvästä, kauniista ja suuresta. Sitä seuraavan kesän vietti poika mielikuviaan hautomalla ja lukien romaneja. Mutta suru ja varsinkin toimettomuus olivat järkyttäneet hänen hermostonsa ja saaneet hänen mielikuvituksensa toimintaan; kyöneleet olivat lämpimän huhtikuunsateen kaltaiset, mikä hedelmäpuut herättää eloon unestaan ja houkuttelee ne kukkimaan ennen aikaansa ja palettumaan: toukokuunhallat ennenkuin hedelmöittyminen on päättynyt. Hän oli viidentoista vuotias, siinä iässä jolloin kulturi-ihminen on kypsynyt antamaan elämää tuleville sukupolville, ja mistä hänet estää se, ettei voi hankkia ravintoa poikasille. Hän oli siis astumassa siihen vähintään kymmenvuotiaaseen kärsimysaikaan, jonka kuluessa nuori mies saa alituisesti taistella itsevaltaista luontoa vastaan, ennenkuin hän saa toivoa voivansa ansaita oikeuden täyttää luonnon laki.

* * * * *

On muuan lämmin iltapäivä helluntain seutuvilla. Omenapuut ovat täynnä valkoista kukkaa, jota luonto tuhlaten yhä uutta umpustaan aukaisee. Tuuli heiluttelee puita ja siitepölyä on ilmassa kaikkialla; osa pääsee täyttämään tehtävänsä ja herättää elämää, osa putoo maahan ja hukkuu. Mitäpä välittää äärettömän rikas luonto siitä mihin joku kourallinen pölyä joutuu! Ja kun kukkanen on hedelmöittynyt, pudottaa se hennot lehtensä, mitkä pian kuihtuvat hiekkakäytävällä, ensi sateen jälkeen mätänevät, hajoavat, muuttuvat mullaksi ja nousevat jälleen kukkiakseen ja sillä kertaa ehkä hedelmänkin kantaakseen. Mutta nyt alkaa taistelu; ne jotka onnekseen ovat joutuneet päivänpuolelle, menestyvät hyvin; hedelmä paisuu yhä, ja jollei hallaa tule, niin hedelmä tuleentuu; mutta ne, jotka ovat joutuneet pohjoispuolelle, kaikki raukat, jotka värjöttävät muitten varjossa, eivätkä koskaan saa nähdä aurinkoa, ne kuihtuvat ja puutarhuri lakasee ne kokoon ja vie kottikärryllä takapihalle. Ja sitten ovat omenapuun oksat täynnä puolikypsiä hedelmiä, pieniä, turpeita, kullankeltaisia raakaleita, joitten posket punaisina hohtavat; alkaa uusi taistelu: jos ne kaikki saavat elää, niin taittavat oksat ja puu kuolee. Siitä syystä tulee myrsky! Silloin täytyy varren olla vahvan jotta kiinni pysyy; voi heikkoja, sillä ne on tuomittu häviämään. Sitten tulevat hyönteiset! Niillekin on annettu elämä ja velvollisuus jatkaa sukuaan! Toukat syövät omenan aina vartta myöden ja se putoo hiekkakäytävälle. Mutta madolla on hyvä maku, ja se valitsee vahvimmat ja terveimmät, sillä muuten jäisi elämään liian monta vahvaa ja taistelu tulisi liian kiivaaksi.

Mutta illan tullen ja päivän hämärtäessä alkavat eläinten vaistomaiset himot herätä. Yökehräjä laskeutuu vastakaivetulle lämpimälle multapenkereelle ja houkuttelee puolisoaan. Mitä? Sen saavat koirakset ratkaista!

Ja kotikissa hiipii täysinäisenä ja lämpimänä muurinnurkastaan juotuaan vastasiivilöidyn iltamaitonsa ja kulkee varovaisesti narsissien ja keltaisten liljojen keskellä, peläten tulevansa kasteesta märäksi ja pörröiseksi ennenkuin rakastaja joutuu. Ja sitten haistelee se vastapuhjennutta lavendelia, ja päästää houkuttelevan nauvunnan. Naapurin aidan läpi tulee musta kissa leveäselkäisenä kuin näätä ja vastaa kutsuntaan; mutta sitten tulee puutarhurin kolmivärinen kissa karjapihasta, ja nyt syntyy taistelu. Musta, pehmeä ruokamulta ryöppyää niitten ympärillä ja vastakylvetyt redisit ja spenatintaimet temmataan äkkiä hiljaisesta unestaan ja tulevaisuudenunelmistaan. Vahvin voittaa ja naaras odottaa puolueettomana antautuakseen sitten voittajan intohimoisiin syleilyihin. Voitettu pakenee etsiäkseen uutta taistelua missä se mahdollisesti on vahvin.

Ja luonto hymyilee tyytyväisenä, sillä se ei muuta uskottomuutta tunne kuin sen mikä rikkoo sen määräyksiä, ja se antaa voimakkaimmalle hänen oikeutensa, sillä se tahtoo vahvoja lapsia, vaikkapa se sitten surmaisikin pienen yksilön "äärettömän" minän. Eikä ole siinä mitään hämminkiä, ei arveluita eikä huolta seurauksista, sillä luonto antaa ruokaa kaikille — paitsi ihmiselle.

Poika meni puutarhaan kun illallinen oli syöty ja isä istuutui makuuhuoneen ikkunan ääreen polttaakseen piippua ja lukeakseen iltalehdet. Poika kulki pitkin käytäviä ja tunsikin kaikki ne tuoksut joita kasvi ilmaan huokuu vaan kukkaa tehdessään, hienoimman ja vahvimman ydyn ilmaöljyistä, jotka itseensä keskittävät yksilön koko voiman voidakseen kohota sukunsa edustajaksi. Hän kuuli lehmusten latvoista hyttysten häälaulun, joka korvaamme soi valittaen kuin surulaulu, hän kuuli yökehräjän houkuttelevat äänet, hän kuuli kissojen kiimaisen porun, aivan kuin kuolo eikä elämä perintöä lahjottaisi; sontiaisen surinan, yöperhosen lepatuksen, yökköjen piipityksen.

Poika pysähtyi narsissiryhmän eteen, taittoi kukan ja haisteli sitä kunnes suonet ohauksissa alkoivat jyskyttää. Ei koskaan hän ollut niin tarkkaan katsellut sitä kukkaa. Mutta viime lukukaudella oli hän lukenut siitä nuorukaisesta, joka muuttui narsissiksi. Ei hän ollut tässä tarussa huomannut mitään erikoista ajatusta. Nuorukainen ei saa vastarakkautta, vaan hänen himonsa kohdistuu häneen itseensä, ja lopulta hänet liekki syö, rakastunut kun on omaan kuvaansa, minkä näkee lähteestä! Nyt,

tarkastellessaan näitä valkeita sisälehtiä, ja terälehtiä, jotka olivat vahankeltaiset kuin sairaan posket, ja niitä hienoja, punaisia suonia, samanlaisia kuin keuhkotautisilla, joitten veri yskiessä on tunkeutunut ihon äärimmäisiin, hienoimpiin huokosiin, tuli hän ajatelleeksi erästä koulutoveriaan, muuatta nuorta aatelismiestä, joka oli kulkenut merikadettina kesällä, ja jolla oli samanlainen muoto.

Kauvan kukkaa haisteltuaan haihtui siitä vahva neilikan tuoksu ja jällelle jäi äitelä, suovankaltainen haju, joka häntä iletti.

Poika kulki edelleen kunnes käytävä kaareutui oikealle leppien alla. Hämärässä näki hän etäällä suuren, vihreän keinun, joka heilui edes ja takaisin. Toisella laudalla seiso i tyttö ja antoi keinulle vauhtia siten että taivutti polvensa ja heitti ruumiinsa eteenpäin pitämällä käsillään kiinni korkealta keinunaisoista. Se oli puutarhurin tytär joka oli päässyt ripille pääsiäisenä ja oli hiljan saanut pitkän hameen. Mutta tänä iltana oli äiti antanut hänen pukeutua puolipitkään hameeseen, jonka hänen piti käyttää rikki kotona. Nähdessään nuoren herran tuli tyttö ensin vähän hämilleen kun hänen sukkansa näkyivät, mutta hän jäi keinuun seisomaan; ja Teodor-herra meni lähemmäksi ja katseli tyttöä.

— Älkää seisoko siellä, herra Teodor, — sanoi tyttö joka parhaillaan sai keinun täyteen vauhtiin.

— Miksen saisi täällä seisoa, — vastasi poika, joka tuns i tytön hameen liepeitten hulmahtelevan kuumiin ohimoihinsa.

— Ei saa, sanoi tyttö.

— Kun vaan pääsen sinne niin keinutan Augustaa, — sanoi herra Teodor ja heittäytyi ripeästi keinuun.

Ja niin seiso i poika keinussa vastapäätä tyttöä. Ja kun keinu nousi niin kietoutuivat tytön hameen liepeet pojan säärien ympäri, ja kun keinu meni alas, seiso i poika nojautuneena tyttöä vastaan yläpuolella ja katso i tyttöä suoraan silmiin, jotka loistivat pelosta ja nautinnosta; ja ohut pumpulipusero hiipi tiviisti nuorten rintojen mukaan, jotka selvästi kohosivat ohuen kankaan alta; ja tytön suu oli puoleksi avoinna niin että hänen valkoiset, terveet hampaansa hymyilivät pojalle, aivan kuin hän olisi tahtonut purra tai suudella poikaa. Yhä korkeammalle kohosi keinu, kunnes se jo huiski vahteran korkeimpien oksien päitä. Silloin päästi tyttö kiljahduksen ja putosi pojan syliin, niin että tämän täytyi istuutua laudalle. Kun poika tuns i tytön lämpimän, pehmeän ruumiin painautuvan hänen ruumistaan vastaan, kulki kuin sähköisku kautta koko hänen hermostonsa, hänen silmänsä pimenivät ja hän olisi varmaan hellittänyt tytön jollei olisi tuntenut tämän vasenta rintaa oikeassa olkavarressaan. Kein u hiljeni. Tyttö hypähti ylös ja istuutui vastapäiselle keinulaudalle. Ja siinä he istuivat maahan katsellen; toistensa kasvoihin he eivät uskaltaneet katsella. Kun keinu pysähtyi, nousi tyttö pois ja vastasi muka johonkin huutoon, vaikkei kukaan kutsunutkaan häntä; ja herra Teodor jäi yksin.

Veri juoksi pojan suonissa. Hän tuns i elinvoimansa kasvaneen kaksinkertaiseksi. Mutta hän ei tiennyt selvään mitä oli tapahtunut. Hän kuvitteli hämärästi olevansa sähkötin, jonka positiivinen sähkö oli purkautumisen kautta yhtynyt negatiiviseen sähköön. Ja tämä oli tapahtunut heikon, ulkonaisesti viattoman kosketuksen kautta nuoreen naiseen. Sellaista ei hän ollut tuntenut esim. silloin kun hän painiskellessaan toveriensa kanssa heitä voimakkaasti syleili. Hän oli siten tuntenut naisen vastakkaisen polaritetin ja hän tuns i nyt mitä merkitsi olla mies. Ja hän oli mies. Se ei ollut liian aikaisin kehittyneisyyttä, joka luonnolle väkivaltaa tekemällä olisi liian aikaisin puhjennut, sillä hän oli vahva, karaistu, terve nuorukainen.

Kulkiessaan siinä käytävillä tuns i hän uusien ajatuksien kohoavan sieluunsa. Elämä tuntui hänestä vakavammalta, velvollisuudentunto kaikui hänen sielussaan yhä selvemmin. Mutta hän oli vasta viidentoista vuotias. Hän ei ollut vielä päässyt ripille, ei voitu häntä vielä moneen vuoteen merkitä yhteiskunnan kirjoihin, eikä niinollen voinut ajatellakaan itsensä elättämistä, vielä vähemmin vaimon ja lapsien. Hänen vakava mielialansa ei nimittäin johtanut häntä mihinkään hatariin ajatuksiin, vaan nainen oli hänelle jotakin itse elämää varten; hänen toinen polaritetinsa, hänen täydennyksensä. Hän oli nyt henkisesti ja aineellisesti kypsä hankkiakseen itselleen elantoa. Mikä esti häntä? Hänen kasvatuksensa, joka ei ollut opettanut hänelle mitään hyödyllistä; hänen yhteiskunnallinen asemansa, joka ei sallinut hänen ryhtyä käsityöhön; kirkko, joka ei ollut vielä saanut hänen valaansa siitä, että hän olisi papistolle uskollinen; valtio, joka ei ollut vielä saanut hänen valaansa siitä, että hän olisi uskollinen Bernadottelle ja Nassaulle; koulu, joka ei vielä ollut saanut puristaa häntä kypsäksi yliopistoa varten; yläluokan salainen liittoutuminen alaluokkaa vastaan; kokonainen vuosi hassutuksia lepäsi hänen ja hänen nuoruutensa päällä. Hänestä tuntui nyt, kun hän tuns i olevansa mies, ikäänkuin koko edessäoleva kasvat us olisi laitos, jossa hänet ensin piti salve ttaman ennenkuin uskallettiin laskea haremiin, missä mieskun toisuus olisi ollut vaarallista, sillä mitään muuta aatetta ei hän kaikesta tästä löytänyt. Siten vajosi hän jälleen nykyiseen holhouksenalaiseen tilaansa. Hän tuns i olevansa kuin valkosallatin taimi, joita sidotaan nippuihin ja asetetaan kukkaruukun alle jotta ne tulisivat niin valkoiseksi ja hauraaksi kuin mahdollista, ja siitä syystä estetään saamasta auringonvaloa, työntämästä vihreätä lehteä, kukkimasta, ja varsinkaan hedelmää kantamasta.

Näissä mietteissään kulki hän edes ja takaisin puutarhan käytävillä kunnes kello löi kymmenen Adolf Fredrikin kirkossa. Silloin kääntyi hän jälleen rakennukseen päin mennäkseen huoneeseensa ja laskeutuakseen levolle. Mutta etehisen ovi oli jo sulettu. Hänen täytyi koputtaa keittiökamarin ikkunaan. Palvelustyttö tuli alushameissaan aukaisemaan ja poika näki tytön paljaat olkapäät kun paita oli valunut alas.

Kaikki haaveilu oli silmänräpäyksessä kadonnut, hän tahtoi tarttua kiinni tyttöön, painaa hänet rinnalleen, sanalla sanoen, pariutua, sillä nyt oli nainen hänelle vaan naaras. Mutta tyttö oli jo kerinnyt sisälle ja sulkenut oven jälkeensä. Silloin häpesi poika ja meni huoneeseensa.

Sisälle tultuaan avasi hän ikkunan, huuhtoi kasvonsa pesuvadissa ja sytytti lamppunsa.

Päästyään vuoteeseen alkoi hän lukea Arndtin "Hengellisiä Aamuääniä", jonka kirjan hän oli perinyt äidiltään, ja josta hän aina luki palasia varmuuden vuoksi iltasilla, sillä aamulla oli aika täpärällä. Kirja palautti hänen mieleensä sen viattomuudenlupauksen, jonka hän oli antanut äidilleen, ja silloin sai hän tunnonvaivoja. Muuan kärpänen, joka lensi lampunlasiin vastaan ja siivet kärventyneenä surisi yöpöydällä, johti hänen ajatuksensa muualle epävarmempaan, ja kun hän oli pannut pois Arndtin sytytti hän sigarrin. Hän kuuli kuinka isä veti jaloistaan pois saappaita makuuhuoneessa alakerroksessa; kuinka hän kolisti piippunsa uuninreunaa vastaan; kaatoi vettä pullosta lasiin ja valmistaisi vuoteeseen. Sitten ajatteli hän kuinka yksinäiseltä isästä mahtoi tuntua nyt kun hänen vaimonsa oli poissa. Ennen kuuli hän lattian läpitse kuinka he tuttavallisesti keskustelivat puoliääneen asioista, joista he aina olivat yhtä mieltä; mutta nyt ei kuulunut enää mitään ääntä, ainoastaan kuollutta kolinaa yksinäisen ihmisen puuhailusta, josta syntyneet äänet täytyi asettaa yhteen niinkuin kuvat kuva-arvoituksessa, saadakseen niihin jotakin elämää.

Vihdoin pani poika pois sigarrinsa, sammutti lampun ja luki hiljaa Isämeidän, mutta ei ehtinyt kauemmaksi kuin viidenteen käskyyn kun jo nukkui.

Keskellä yötä heräsi hän unesta. Hän oli pitänyt puutarhurin tyttärtä sylissään. Missä ja koska, sitä hän ei muistanut, sillä hän oli vallan huumaannuksissa, ja hän vaipui kohta taas uneen.

Aamulla oli hänen mielensä raskas ja päätänsä kivisti. Uudelleen suuntautuivat hänen ajatuksensa tulevaisuuteen, mikä raskaana painosti hänen mieltään ja tukahuttavasti ahdisti koko hänen oloaan. Pelolla hän näki kesän joutuin rientävän ja yhä nopeammin lähenevän alennustilan koulussa, missä hänen omat ajatuksensa tukeutuivat toisten ajatuksien alle, missä omaperäisestä toiminnasta ei ollut mitään apua, koska ainoastaan määrätty luku kuluneita vuosia saattoi viedä hänet päämäärään. Se oli vallan kuin olisi matkustanut tavarajunassa; veturin täytyi olla niin ja niin kauvan asemalla, ja kun höyrypaine tuli liian raskaaksi sentähden ettei voimaa tarpeeksi käytetty, täytyi avata vara-aukko. Liikennehallitus oli aikataulut laatinut, eikä saatu siitä syystä tulla liian aikaisin asemille. Se oli pääasia.

Isä huomasi kyllä pojan kalpenevan ja laihtuvan, mutta hän luuli sen johtuvan äidin kuoleman surusta.

* * * * *

Tuli sitten syksy. Ensinnä koulu. Poika oli kesällä seurustellessaan aikaihmissen kanssa ja romanien taisteluita lukiessaan tottunut pitämään itseään täysi-ikäisenä. Nyt puhuttelivat opettajat häntä sinuksi. Toverit, pojat, jotka eivät vielä kunnioittaneet ruumiillista vapautta, kävivät häneen käsiksi, mikä taas puolestaan pakotti hänet menettelemään samalla tavalla. Ja kuinka täytti tehtävänsä tämä sivistyslaitos, jonka piti jalostaa ja kehittää häntä yhteiskuntaelämää varten; mitä se opetti ja kuinka se jalosti? Oppikirjat olivat kauttaaltaan kirjoitetut yläluokan tarkastuksen alla, ja niitten tarkoitus oli saada alaluokka ihaillemaan yläluokkaa. Opettajat puhuivat joskus oikein liikutettuina oppilaille siitä kuinka kiittämättömiä he olivat; he eivät tienneet, mitä etuja heidän vanhempansa heille antoivat, lahjottamalla heille tämän sivistyksen, jota ilman niin monet köyhät saivat jäädä. Ei, nuoret eivät tosiaankaan olleet vielä niin turmeltuneita, että he olisivat voineet selvästi nähdä koko tämän petosjärjestelmän suunnattoman laajuuden ja edut. Antoiko opetus pelkän aineensa tähden koskaan mitään puhdasta iloa? Ei! Siitä syystä täytyi opettajien lakkaamatta vedota oppilaitten huonoihin intohimoihin, kunnianhimoon (sievempi nimi sille alhaiselle ahneudelle, että toista pidetään suuremmissa arvossa kuin toista), itsekkäisiin etuihin.

Mikä kurja naamiohuvi koko koulu! Ei yksikään nuorukaisista uskonut mitään hyvää siunaantuvan siitä, että lueteltiin vihattuja kuninkaita, opittiin kuolleita kieliä, todistettiin aksiomeja, määriteltiin itsestään selviä asioita, laskettiin kukkien heteitä, ja käyntiniveliä hyönteisten takajaloissa, lopuksi kuitenkin sen enempää tietämättä kuin että niitä kutsuttiin sillä nimellä latinaksi. Kuinka monta pitkä tuntia haaskattiin siihenkin, että koetettiin tieteellisesti jakaa suorakulma kolmeen yhtäsuureen osaan, vaikka se voitiin "epätieteellisesti" (s.o. käytännöllisesti) suorittaa yhdessä minutissa astemittarilla.

Kuinka halveksittiinkaan kaikkea mikä oli hyödyllistä! Sisaret, jotka lukivat Ollendorffin ranskan kielioppia, puhuivat ranskaa parin vuoden kuluttua, lukiolaiset eivät osanneet sanoa sanaakaan kuuden vuoden kuluttua. Ja kuinka ylhäisellä sääliväisyydellä he lausuivatkaan sanan Ollendorff, se muka sisälsi kaiken sen tyhmyyden, mikä oli tehty sitten maailman luomisen.

Mutta kun sisaret pyysivät selitystä ja kysyivät eikö kieli ollut olemassa sitä varten että ihminen voisi lausua ajatuksensa, niin vastasi nuori sofisti lauseparrella, jonka muuan opettaja oli nähnyt mainitun Talleyrandin lausumaksi: Ei, kieli on olemassa ihmisen ajatusten salaamiseksi. Tätä ei luonnollisesti voinut nuori tyttö käsittää, sillä miehet osaavat aina salata järjettömyytensä, mutta tyttö luuli että veli oli hirmuisen oppinut, eikä hän enää väitellyt.

Ja sitten väärennetty estetika, joka heitti lainatusta loisteesta ja väärästä kauneudesta tehdyn harsonsa yli kaiken. "Seiso uljaana, valon ritarivahti", saatiin laulaa, "rohkeana eri teilläsi!" Mikä ritarivahti aateliskirjoineen, ylioppilastodistuksineen! Kaikki tyyni vääriä todistuksia, ainakin sen mukaan mitä he itse ymmärsivät valolle, se on yläluokalle, jolla oli hirvittävä etunsa pitää alaluokkaa pimeydessä kouluillaan ja uskonnollaan. "Ja eteenpäin, eteenpäin valon tiellä!"

Aina mainittiin asiaa käännetyllä nimellä! Luonnollisesti siitä syystä, että kun "alaluokka" toisi valoa oloihin, niin se saataisiin valmistettua jo etukäteen siihen, että se levittäisikin pimeyden oppeja! Sinä nuori, "reipas" taistojoukko! Tosiaankin olivat reippaita kaikki nämä nuoret miehet, joita veltostutti toimettomuus, tyydyttämättä jäänyt sukupuolintunto, kunnianhimo ja halveksiminen kaikkia niitä kohtaan, joilla ei ollut varaa tulla ylioppilaksi! Oi niitä yläluokan runoilijoita, kuinka ihanasti he ovatkaan valehdelleet Olivatko he pettureita vai petettyjä?

Mitä nämä nuorukaiset puhuivat keskenään? Luvuistako juttelivat? Ei koskaan! Korkeintaan todistuksesta! He puhuivat ruokottomuuksia. Aamusta iltaan! Tyttökohtauksista, biljardipelistä, punschista, sukupuolitaudeista, joista olivat kuulleet vanhempien veljiensä puhuvan. Päivällisajalla menivät he "ottamaan paradin", ja se joka asioista eniten oli selvillä saattoi sanoa luutnantin nimenkin ja missä hänen tyttänsä asui. Kerran oli kaksi "valon ritarivahtia" kuudennelta luokalta mennyt yksinkertaisesti Hasselbackenille keskellä kirkasta kesäpäivää kahden prostitueratun naisen kanssa ja asettunut julkisesti parvelle syömään päivällistä. He erotettiin yksinkertaisuutensa tähden oppilaitoksesta. Ettei se tapahtunut rikollisesta kehnoudesta voitiin huomata siitä, että he vuotta jälkeenpäin suorittivat ylioppilastutkinnon, voittaen siten aikaa kokonaisen vuoden, ja että he, päätettyään lukunsa Upsalassa, lähetettiin erääseen Europan pääkaupunkiin valtakunnan lähetystössä edustamaan yhdistettyjä kuningaskuntia Ruotsia ja Norjaa.

Tällaisessa ympäristössä kiusaantui nuori herra Teodor parhaan nuoruutensa ajan. Hän oli kyllä huomannut petollisuuden oloissa, mutta ei voinut tehdä selvää pesäeroa! Kuinka se kävisi päinsä, kysyi hän usein itseltään, mutta ei saanut vastausta. Hän tuli luonnollisesti kanssarikolliseksi ja oppi vaikenemaan!

Rippikoulu tuli hänelle samanlaiseksi ivanäytelmäksi kuin koulukin oli ollut. Nuoren papinapulaisen, joka oli opettajana, piti opettaa neljänä kuukautena Lutherin katekismusta hänelle, joka oli lukenut teologiaa, exegetikaa, dogmatikaa, uuden testamentin kreikaksi ja niin edespäin. Mutta ankara pietismi, joka vaati totuutta elämältä ja elintavoissa, vaikutti hänen sieluunsa voimakkaasti.

Eräänä marraskuunaamuna oli heidät sitten kutsuttu kirkkosaliin sisäänkirjotusta varten. Herra Teodor oli äkkiä jäsenenä sellaisessa piirissä, mikä oli vallan toinen kuin se, mikä häntä koulussa ympäröisi. Kun hän astui saliin, tarkastelivat häntä ainakin sadat silmät, jotka kaikki katselivat häntä kuin vihollista. Siellä oli tupakkatehtaalaisia Ljunglöfistä, nokikolaripoikia ja oppipoikia kaikista ammateista. He näyttivät tosin olevan vihollisia keskenäänkin, sillä he huutelivat hokunimiä toisilleen, mutta tämä vihamielisyys eri ammattien kesken oli vaan tilapäistä laatua; ja vaikkapa he riitelivätkin niin lopulta sentään aina olivat sovussa. Hän tunsi merkillisen tukahuttavan ilman tulevan vastaansa, ja siinä vihassa, jolla häntä ilmeisesti katseltiin, oli halveksimista, jos kohta jonkinlaista kunnioitusta, tai kateuttakin. Turhaan haki hän silmillään toveria, jonka kanssa olisi voinut pitää yhtä, joka oli samoin vaateitettu. Sellaista ei ollut. Seurakunta oli köyhä ja rikkaat lähettivät lapsensa saksalaiseen seurakuntaan, joka silloin oli muodissa. He olivat kansan lapsia; he kuuluivat alaluokkaan, jonka kanssa hän nyt Herran alttarin ääressä tuli yhdenvertaiseksi. Hän kysyi itseltään mikä juopa heidät oikeastaan erotti! Eivätkö he ruumiillisesti olleet yhtä hyvät kuin hänkin? Kyllä, ehkä parempiakin, sillä kaikki he jo ansaitsivat itse elantonsa, jopa toiset kykenivät auttamaan ijäkkäitä vanhempiaankin. Oliko heidän järkensä mahdollisesti huonompi? Sitä hän ei voinut väittää, sillä hän kuuli heidän ivapuheitten muodossa letkauttelevan toisiaan mitä terävimmillä huomioilla ympäristöstään, he laskettelivat niin juurevia sukkeluuksia, että ylpeys vaan esti häntä nauramalla palkitsemasta niitä; ja kun hän muisteli niitä monia pölkkypäitä joita hänen tovereissaan oli koulussa, ei hän voinut keksiä mitään selvää rajaa näiden poikien ja itsensä välillä. Mutta se oli kuitenkin olemassa! Rumat vaatteet, rumat kasvot, vai karkeat kädetkö sen muodostivat? Niin, osittain kyllä! Ja heidän rumuutensa häntä etupäässä

vierottikin! Mutta olivatko he huonompia sentähden että olivat rumia?

Hänellä oli mukanaan floretti, sillä hän meni iltapäivällä miekkailuharjoitukseen. Sen pani hän erääseen nurkkaan, ettei se herättäisi epämieluisia huomiota. Mutta se jo huomattiin. Kukaan ei tiennyt mikä se oikeastaan oli, mutta sen he käsittivät että se aseentapainen oli. Rohkeimmat tekivät asiaa nurkkaan päin tutkiakseen sitä. He koettelivat kahvan päällystää, raapustelivat kynsillään suojeluslevyä, taivuttelivat terää ja koettelivat sormillaan kärjessä olevaa pientä nahkapalloa. Oli kuin jänikset olivat haistelleet metsästä löytämänsä pyssyä. He eivät ymmärtäneet mihinkä sitä käytetään, mutta he tunsivat siinä olevan jotakin vihamielistä, jotakin salattua tarkotusta. Lopulta tuli muuan satulasepänpoppilas, jonka veli oli kaartilainen, ja selitti läsnäolijoille koko kysymyksen: ettekö näe että se on sapeli, senkin räkäkuonot! Ja näin sanoen heitti hän kunnioittavan katseen herra Teodoriin, katseen, mikä salaista ymmärtämystä sisältäen tahtoi sanoa: me tämän asian ymmärrämme!

Mutta senpä näki nuoranpunojapoika, joka kerran oli ollut tykkiväessä päästäkseen rummuttajaksi, ja kun hän tuomiota langettaessa katsoi joutuneensa sivuun, ei hän voinut pitää suutaan, vaan selitti, että he saisivat häntä purra selkään jollei esine ollut miekka! Seurauksena oli sellainen tappelu, joka pian muutti koko kirkkosalin yhdeksi suureksi koiratarhaksi, jossa tomu tuoksaheli ja kiljunta kovana soi.

Silloin avautui ovi ja kynnyksellä seisojaksi papinapulainen. Nuori, kalpea, laiha mies, pisamia kasvoissa ja siniset silmät vetisinä. Ensin huudahti hän. Pedot lakkasivat tappelemasta. Sitten purki hän sydämestään sanoja Jesuksen kalliista verestä ja Pahan vallasta ihmissydämissä. Lopulta sai hän kaikki satakunta poikaa istumaan penkeille ja tuoleille. Mutta nyt oli hän vallan hengästyksissään ja huone oli täynnä tomua. Hän heitti silmäyksen ikkuna-aukkoon ja sanoi raukealla äänellä: avatkaa luukku. Mutta sepä oli kuin myrskyn jälleen herättäminen. Kaksikymmentäviisi poikaa syöksyi ikkunan luo yhteen kasaan saadakseen kiinni luukunnuorasta. — Menkää paikoillenne! — kiljasi pappi ja juoksi hakemaan keppiään.

Tuli taas hetkiseksi hiljaisuus. Pappi mietti käytännöllisempää keinoa saadakseen luukun auki ilman tappelua.

— Sinä, — sanoi hän, ja osotti muuatta säikähtynyttä raukkaa, — mene avaamaan luukku!

Pikkupoika meni ikkunan luo ja koetti selvittää sekaantunutta nauhaa. Hiljaa ja hengähtämättä odotti seurakunta tulosta, kun samassa muuan suuri poika, jolla oli yllään merimiespuku, ja joka hiljan oli palannut Espanjasta "Carl Johan"-nimisellä prikillä, menetti kärsivällisyytensä:

— Tässä te, saakeli vieköön, näette pojan joka osaa, — sanoi hän, ja siinä samassa oli hän riisunut takin yltään, kiivennyt ikkunalaudalle ja veitsellään leikannut poikki nauhan. — Töllistelkää vaan minua! — ehti hän sanoa vielä ennenkuin pappi päästi sellaisen kirkkaisun kuin heikkohermoinen nainen ja siten oikein säikäytti merimiehen, joka vakuutti että nauha oli niin pahasti sekaantunut, ettei muu auttanut kuin leikata se poikki.

Pastori oli vallan kauhistuksissaan. Hän oli tullut hiljaiselta maaseudulta eikä voinut aavistaakaan, että nuoriso saattoi olla niin turmeltunut, niin vajonnut epäsiiveillisyyteen ja syntiin ja kadotuksen tiellä niin kauvaksi tullut, kuin tämä nuoriso. Ja sitten taas seurasi pitkät jutut Jesuksen kalliista verestä.

Ei kukaan ymmärtänyt mitä hän sanoi, sillä eivät he käsittäneet mitä oli vajoaminen kun eivät olleet koskaan korkealla olleetkaan. Seurakunta pysyi siitä syystä kylmäkiskoisena. Pappi jatkoi sitten puhuttaan Jesuksen kalliista haavoista, mutta ei siitäkään kukaan tärähtänyt kun ei kukaan tietänyt ketään Jesusta haavottaneensa. Pappi koetti sitten vaikuttaa perkeleelläkin, mutta sen nimi oli heille niin tuttu jokapäiväisestä puhetavasta, ettei sekään tehnyt mitään vaikutusta. Lopulta osasi hän oikeaan! Hän puhui keväällä tapahtuvasta ripillepääsystä. Hän puhui heille vanhemmista, jotka toivoivat saavansa lapset täysikuntoisina elämään; mutta kun hän puhui työnantajista, jotka eivät antaneet työtä ripillepääsemättömille, silloin oli hän vastustamaton, eikä ollut yhtäkään, joka ei olisi ymmärtänyt ripillepääsyn syvällistä merkitystä. Nyt oli pappi todellinen ja nyt ymmärsivät häntä kaikki nuoret mielet. Rajuimmatkin lauhtuivat.

Sisäänkirjotus alkoi. Kuinka monta huonoa papinkirjaa siinä olikaan! Kuinka he voisivatkaan tulla Jesuksen tykö kun eivät heidän vanhempansa olleet vihityt; kuinka voisivatkaan he päästä syntisen armopöydälle kun heidän isänsä oli rangaistu ensikertaisesta pahanteosta. Hui! Sellaisia syntisiä!

Herra Teodoria loukkasi syvästi nämä julkisesti tehdyt häväistyksen. Hän olisi halunnut vähän edes torkahtaakin, mutta ei voinut. Kun hän vihdoin pääsi esittämään papinkirjansa ja papinapulainen luki: Poika Teodor, syntynyt sinä ja sinä päivänä ja sinä vuonna; vanhempansa: Professori ja Ritari ... silloin kulki kuin heikko päivänloiste apulaisen kasvojen yli ja hän nyökkäsi ystävällisesti kysyessään: kuinka

pappa voi? Ja vetäytyi sitten taas kuin surumielisyyden huntu hänen kellahtaville kasvoilleen kun hän näki äidin kuolleeksi, minkä hän muuten jo ennestään tiesi, ja hellähkön rakas, valittavan itkuinen huokaus: "Hän oli Jumalan lapsi, hän", pääsi hänen suustaan, ikäänkuin itselleen vaan puhuttuna ja kuin moitteeksi "papalle", joka oli vaan professori ja ritari. Sitten sai herra Teodor mennä.

Ulos tultuaan luuli hän olleensa todistamassa jotakin sellaista, mitä ei koskaan luullut voivan ollakaan. Olivatko nämä nuorukaiset niin syvälle vajonneet siitä syystä, että he kiroilivat ja puhuivat raakuuksia! Kiroilihan hänen isänsä, enonsa ja koko seurapiiri keskenään! Mistä tapain turmeluksesta täällä puhuttiin? He olivat rajumpia kuin hemmotellut lapset, sillä he olivat vahvempia. Oliko se taas lasten syy, että heillä oli "merkityt" papinkirjat? Hänen isänsä ei ollut koskaan varastanut, mutta tarvitseeko silloin varastaa kun on kahdeksantuhannenmarkan tulot ja saa tehdä työtä mielensä mukaan. Olisihan se ollut naurettavaa tai luonnotonta jos hän olisi varastanut.

Ja sitten meni herra Teodor jälleen kouluun ja siellä tunsivat hän mitä merkitsee se kun on saanut kasvatuksen; siellä ei oltu turhantarkkoja pikkuvirheistä; omat ja vanhempain heikkoudet saivat täällä olla jokseenkin rauhassa; täällä oltiin vertaisten keskuudessa ja kaikki ymmärsivät toisiaan.

Sitten mentiin katsomaan paradia, hiivittiin erääseen kahvilaan pienelle "munkkituikulle" ja sitten mentiin miekkailemaan. Ja kun luutnantti täällä kutsui herraksi, tunsivat kaikki nämä notkeajäseniset vapaaliikkeiset ja ilokasvoiset nuorukaiset, jotka tiesivät hyvän päivällisen heitä kotona odottavan, että oli kaksi maailmaa, ylempi ja alempi, ja hänen mielestään tuntui siltä kuin olisi omatunto vähän riiponut muistellessaan synkkää kirkkosalia ja surullisia ihmislapsia, joitten kaikkia haavoja ja salaisia vikoja tarkasteltiin suurennuslasilla, jotta pääsisivät osallisiksi siitä todellisesta nöyryydestä, jota ilman yläluokka ei olisi saanut rauhassa viljellä iloisia heikkouksiaan. Ja siten syntyi epäsointi hänen elämäänsä.

* * * * *

Toisaalta veti luonto herra Teodoria elämän aavistuksena tunnettuihin houkutusihin, toisaalta hiljan saatu taipumus kehotti kääntämään selän koko elämälle ja suuntaamaan sielunsa taivasta kohden, mutta ei koskaan rikkonut hän äidilleen antamaa lupaustaan. Voimakkaasti vaikuttivat häneen rippikoulutunnit kirkossa ja seurustelu sikäläisten toverien ja papin kanssa. Toisinaan oli hän synkkä ja mietiskeleväinen ja hän tunsivat, ettei elämä ollut sellaista kuin sen piti olla. Tuntui siltä kuin jokin hirvittävä rikos olisi tehty entisinä aikoina ja että se nyt peitettäisiin petoksen mereen; hän tunsivat olevansa kuin hämmähäkin verkkoon kiedottu kärpänen; kun hän reikä itselleen koetti, niin yhä kiinteämmästä solmiutuivat langat ja yhä tukahuttavammalta tuntui.

Eräänä iltana luettiin kirkon kuorissa, sillä pappi käytti kaikkia vaikutuskeinoja, saadakseen tottelevaisiksi nuorten kovat sisut. Oli tammikuu. Pari kaasuliekkiä valaisi heikosti kuorin ja väärensi hirveästi alttarin marmorikuvien piirteet. Koko suuri kirkko, jossa kaksi holvia ristikkäin kulki, oli hämäränä. Kauvimpana perällä heijastui urkujen tinatorvista heikosti kuorin kaasuliekkien valo. Ja yläpuolella näkyivät tuomiopasuunoihinsa puhaltavat enkelit pimeiltä, uhkaavilta, ylikuonnollisen suurilta ihmisolennoilta. Ristikäytävien päät peittyivät täydelliseen pimeyteen.

Pappi oli selittänyt kuudetta käskyä. Hän oli puhunut huoruudesta avioliitossa ja sen ulkopuolella. Kuinka aviopuolisot huoruutta harjottivat, siitä ei pappi oikein voinut selvää tehdä, vaikka hän itse oli naimisissa, mutta huoruudesta ulkopuolella avioliittoa oli hän kyllä selvillä. Sitten johtui hän puhumaan itsesaastutuksesta. Kun pappi tämän sanan mainitsi, kulki kuin huumaus nuorukaisjoukon läpi, ja kalpein poskin tuijottivat he pappiin kuin olisivat aavetta katselleet. Niinkauvan kuin hän puhui helvetin rangaistuksesta olivat pojat jokseenkin tyyniä, mutta kun hän alkoi lukea kertomuksia eräästä kirjasta, kuinka muuan kahdenkymmenenviidenvuotias nuorukainen selkäydin mätänä oli kuollut Jumalan lapsena, silloin luhistuivat he kokoon penkeilleen ja tunsivat lattian allaan keinuvan! Vihdoin jutteli pastori heille kertomuksen pojasta, joka kahdentoistavuotiaana joutui hulluinhuoneeseen; ja neljäntoistavuotiaana kuoli uskossa vapahtajaansa. Silloin oli poikajoukko kuin sata pestyä ruumista. Lääke tätä pahaa vastaan, se oli vaan Jesuksen kalliit haavat. Tosin ei pappi antanut mitään lähempää selitystä siitä mitenkä niitä voitaisiin menestyksellä käyttää liian aikaisin kehittyneitä miehistymistä vastaan. Mutta piti pysytellä poissa tansseista, teattereista, leikkivista ja ennen kaikkia välttää naisia; se on juuri päinvastoin mitä pitäisi tehdä. Kokonaan vaiken pappi siitä, että tämä pahe on huutava vastalause sille yhteiskuntalakien julistukselle, että mies vasta täytettyään kaksikymmentäyksi vuotta olisi mieskuntoinen. Eikä siihenkään koskettu, että pahetta voitaisiin estää aikaisemmillä avioliitoilla, siten että hankittaisiin ruokaa kaikille, eikä koottaisi sitä vaan muutamille. Tulos oli kuitenkin se, että pitäisi heittäytyä Jesuksen syliin, se on toisin sanoin: käydä valtionkirkoissa, luopua kaikesta maailmallisesta puuhasta ja jättää se yläluokalle. Ja lopuksi pyysi pappi juttunsa päätteeksi viittä ensimmäistä ensi penkillä jäämään kirkkoon puhuteltavakseen. Hänellä olisi heille puhuttavaa erityisesti kullekin. Siten tulisi hän juttelemaan heidän kaikkien kanssa vähitellen. Viisi ensimmäistä näyttivät kuin kuolemaantuomitulta. Heidän rintansa painui selkään kun ei hengitys enää kulkenut, ja

jos tarkkaan olisi katsellut, olisi erottanut kuinka heidän hiuksensa olivat kohonneet pari senttimetriä ja kuinka se märkänä valui heidän ruumiinkaltaiselle kamaralleen. Kaikki veri oli heidän kasvoiltaan paennut ja silmäterät olivat kuin lasipallot valkoisessa nahassa, liikkumattomina ja kahdenvaiheilla, tunnustaakko vai puikahtaa rohkean valheen suojaan.

Rukous luettiin ja laulu Jesuksen haavoista laulettiin, mutta tänä iltana se kävi kuin keuhkotautisilta ja välistä se kokonaan pysähtyi kuin janoisten kuivaan yskään. Alettiin lähteä. Yksi niistä viidestä koetti luikkia karkuun, mutta pappi huusi: jää tänne!

Se oli kauhea hetki. Herra Teodor, joka istui etupenkillä, kuului niitten viiden joukkoon. Hän tunsikin ilkeästi moirivan sydäntään. Ei sentakia että hänellä olisi ollut sydämmellään jotakin syntiä siinä suhteessa, mutta hän tunsikin olevan miehen sielun sisintä loukkaavaa tällä tavoin riisuutua alasti. Ne neljä muuta istuivat kaukana toisistaan; satulasepänpoika, joka oli muassa, koetti laskea jonkin sukkeluuden, mutta se tarttui hänen kurkkuunsa. He näkivät sielunsa silmissä polisin, vankilan, sairaalan ja taustalla hulluinhuoneen. He eivät tienneet mikä oli koettavana, mutta heistä tuntui kuin olisi kysymyksessä "selkäänanto raastuvan portailla." Ainoa lohdutus oli se, että *hän*, herra Teodor oli muassa. Eivät he tienneet minkävuoksi se oli lohdutus, mutta he tunsivat ilmassa, ettei ainakaan hänelle, professorin pojalle voinut tapahtua mitään pahaa.

— Tule tänne, Vennerström, — sanoi pappi joka oli sytyttänyt kaasuliekin sakaristossa.

Vennerström meni sinne ja ovi sulettiin. Neljä jällelääjäänttä koetti istua kaikissa mahdollisissa asennoissa saadakseen ruumiilleen lepoa, mutta se ei onnistunut.

Vihdoin tuli Vennerström ulos, itkeneenä, liikutettuna ja hän meni suoraan kuorinovesta pihalle.

Tultuaan kirkkomaalle muistui hänen mieleensä nopeasti mitä oli tapahtunut. Pappi oli kysynyt oliko hän tehnyt syntiä. Ei, ei ollut tehnyt. Näkikö hän unia? Näki! Unet ovat yhtä synnillisiä, sillä ne paljastavat sydämmemme pahuuden, ja Jumala katsoo sydämmeen. Hän tutkii ytimet ja munaskuut ja tuomitsee meidät kerran jokaisesta syntisestä ajatuksesta, ja unet ovat ajatuksia. — Usko minulle, poikani, sydämesi, sanoi Jesus. Mene Jesuksen luo, rukoile, rukoile, rukoile. Mitä viatonta, puhdasta ja suloista on, se on Jesus! Jesusta alusta loppuun, Jesus minun kaikkeni, minun elämäni, minun toivoni, minun autuuteni! Hillitkää himonne ja olkaa kestäväiset rukouksessa, sanoo Jesus! Mene Jesuksen nimeen äläkä silleen syntiä tee!

Hän tunsikin sielunsa olevan kapinassa, mutta samalla murtuneen. Eikä hän sitä voinut auttaa, että se oli murtunut, sillä hän ei ollut koulussa vielä oppinut mitään tervettä järkeä — Jesuistista sofistikkaa vastaan. Tosin hän silläkin vähäisellä sielutieteenopilla, minkä oli koulussa saanut, olisi voinut sitä väittää mielikuvituksen tuotteeksi, että unet olivat ajatuksia, mutta saman tekevä, ei Jumala katso sanoja! Logikansa sanoi hänelle, että oli jotakin luonnonvastaista tässä aikaisessa naishimossa. Ei hän voinut naida kuudentoistavuotiaana, kun ei kerran voinut elättää vaimoaan, mutta ei hän myöskään päässyt selville seuraavasta ajatuksessa kysyäkseen miksi hän ei voinut elättää vaimoaan kun kerran jo oli mieskuntoinen, sillä, jos hän sitä olisi tahtonut, olisi häntä vastassa kuitenkin ollut: yhteiskuntalaki, jonka yläluokka oli laatinut ja nyt suojeli pistimillä. Luontoa oli siis jollain tavalla loukattu kun mieskuntoisuus tuli nopeammin kuin kyky hankkia leipää. Se oli turmelusta! Hänen mielikuvituksensa oli turmeltunut, ja hän tahtoi puhdistaa sen kieltäytymyksellä, rukouksella ja taistelulla.

Kotiin palattuaan huomasi hän isän ja sisaruksien jo syövän illallista. Teodor häpesi heitä kuin olisi hän ollut saastainen. Isä kysyi kuten tavallisesti oliko Teodor jo saanut kuulla koska he pääsivät ripille. Sitä ei Teodor tiennyt. Hän ei syönyt mitään syyttäen pahoinvointia. Mutta tosisyynä oli se, ettei hän uskaltanut syödä iltasin. Sitten meni hän huoneeseensa lukemaan erästä Schartaun kirjottamaa teosta, jonka oli saanut papilta. Siinä puhuttiin järjen turhuudesta. Tässä, juuri siinä viimeisessä kohdassa missä luuli edes vähän selvyttä saavansa, sammutettiin valo. Järki, jonka avulla hän joskus oli heikosti toivonut voivansa päästä pois pimeiltä vuorilta, sekin oli syntiä; vielä synnillisempää kuin mikään muun, sillä se nousi kapinaan Jumalaa vastaan, iski siihen mihin ei olisi saanut iskeä! Miksei "siihen" saisi kajota, sitä ei selitetty, mutta se oli kai siitä syystä, että jos "siihen" olisi kajottu niin samalla olisi petos tullut ilmi.

Hän ei enää kapinoinut vaan antautui! Ennen vuoteeseen menoaan luki hän Arndtista pari aamuääntä, koko synnintunnustuksen, Isämeidän ja Herransiunauksen. Hänen oli hirvittävästi nälkä, mutta hän tunsikin siitä jonkinlaista vahingoniloa, aivankuin hänen vihollisensa olisi joutunut tappiolle.

Sitten nukkui hän. Yöllä heräsi hän. Hän oli nähnyt unta olleensa Norrbackalla syömässä hyvän illallisen ja juoneensa champagnea ja menneensä illallisen jälkeen yksityishuoneeseen jonkun tytön kanssa. Ja nyt herättyään muisti hän tarkkaan koko kauhean illan!

Hän hyppäsi ylös vuoteestaan, heitti raidit ja patjat lattialle ja laskeutui pelkälle jouhialustalle ottaen

vaan ohuen villavaipan ylleen. Hän paleli ja oli nälissään, mutta perkele täytyi kuolettaa. Hän rukoili vielä kerran Isämeidän höystäen siihen vähän omaansakin. Aivot alkoivat sitten vähitellen pimetä, ankarat piirteet kasvoissa herposivat, suu hymyili, ja kevyitä, iloisia olennoita, pientä puheenrupatusta, naurua ja valssinsäveleitä kaikui hänen korvaansa, hohtavia laseja, avoimia, elämänraikkaita kasvoja ja vapaita katseita tuli hänen silmäänsä; oviverho nousee; punaisten silkkiverhojen raosta näkyy pieni pää, suu hymyilee ja silmät elävät, kaula on paljas aina rintojen kaartoon asti, olkapäät pyöreät kuin pehmeän käden muovailemat; vaatteet putoavat alas hänen nähtensä ja nainen on hänen sylissänsä. Kun hän heräsi, löi kello kolme. Hän oli taas hävinnyt. Nyt repi hän jouhialustankin pois vuoteesta; polvistui uuninkivien viereen ja rukoili omin sanoin palavasti Jumalaa pelastamaan häntä, sillä nyt tunsin hän olevansa taistelussa itse perkeleen kanssa. Hän laskeutui maata pelkille vuoteen pohjalaudoille, ja omituinen nautinto oli hänestä tuntea kuinka vyöt viilsivät käsivarsiin ja nilkkoihin.

Ja aamulla heräsi hän täyteen kuumeeseen.

* * * * *

Kuusi viikkoa oli hän vuoteessa. Jalkeille päästyään tunsin hän itsensä terveemmäksi kuin ennen. Lepo, hyvä ravinto, lääkkeet olivat vahvistaneet hänen voimiaan, ja siitä syystä tuli taistelu kahta kiivaammaksi jälestäpäin. Mutta hän taisteli. Keväällä pääsi hän ripille. Se järisyttävä näytelmä, jolloin yläluokka otti valan alaluokalta Kristuksen ruumiin ja veren kautta, ettei jälkimäinen sekaantuisi koskaan edellisen asioihin, vaikutti häneen kauvat aikoja. Se häpeämätön petos, joka näyteltiin Högstedtin Piccardon-viineillä à 65 äyriä kannu, ja Lettströmin maissinäkyleivillä à 1 kruunu naul., ja jota pappi jakoi yli 1800 vuotta sitten teilatun kansanvillitsijän Jesus Nazarenuksen lihana ja verenä, se ei pannut häntä tarkemmin asiaa ajattelemaan, sillä siihen aikaan ei ajateltu, saatiin vaan "tunnelmia."

Vuotta jälkeempäin suoritti hän ylioppilastutkinnon. Ylioppilaslakki tuotti hänelle suurta iloa, sillä vaistomaisesti tunsin hän siinä saaneensa pääsykirjan yläluokkaan. Jotakin kuvitteli hän ja toverinsakin tietävänsä, ja opettajat selittivät heidät kypsiksi tietoon. Mutta tunsivatko kaikki nämä ylpeät nuorukaiset edes sen palturin josta niin kerskasivat! Jos olisi kuultu kuinka he ylioppilasillallisilla kerskasivat ei tietävänsä viittä prosenttiakaan niistä oppikirjoista joista heille oli todistus annettu, ja kuinka he vakuuttivat pitävänsä kerrassaan ihmeenä sitä että olivat ylioppilastutkinnosta suoriutuneet, niin olisi sivullisen ollut vaikea uskoa heitä. Ja jos samoilla illallisilla olisi kuultu kuinka muutamat nuoremmat opettajat, nyt, kun raja-aita oli poistettu eikä enää tarvinnut teeskennellä, avonaisesti, puoleksi juopuneina viittilöiden vanhoivat, ettei koko opistossa ollut ainoatakaan opettajaa, joka olisi kunnolla voinut suoriutua ylioppilastutkinnossa, niin olisi selvä mies uskonut, että ylioppilastutkinto oli vaan nuora, jota mieltä myöten voitiin jännittää yläluokan ja alaluokan välillä, ja silloin tuntui koko ihme kuulumattomalta petokselta. Olipa muuan opettaja joka yhteismaljasta maistellessa väitti, että olisi järjetöntä uskotella itselleen ihmisaivojen voivan samaan aikaan pitää muistissaan ne kolmetuhatta vuosilukua mitkä olivat historiassa, maailman viisituhatta kaupunginnimeä, kuusisataa kasvia ja seitsemäsataa eläintä, luut ihmisen ruumiissa, maan kivilajit, jumaluusopilliset rodut maailmassa, tuhat ranskankielen lauselmia, tuhat englantilaista, tuhat saksalaista, tuhat latinalaista, tuhat kreikkalaista, puolimiljonaa sääntöä ja poikkeusta, viisisataa matematista, fysikalista, geometristä ja kemiallista määritelmää. Hän otti todistaakseen, että sellaiset aivot olisivat yhtäsuuret kuin Upsalan tähtitornin kupu. Humboldt ei lopulta enää muistanut kertomataulua eikä tähtitieteen professori Lundissa jakaa kahta kuusinumeroista kokonaista lukua. He luulivat osaavansa kuutta kieltä, eivätkä he edes osanneet omankaan kielensä kahdestakymmenestä tuhatta sanasta muuta kuin korkeintaan viisituhatta. Ja sitten puhui hän siitä kuinka oli huomannut poikien petkuttavan. Niin, hän tunsin kyllä kaikki temput! Kyllä hän oli nähnyt kuinka pojat olivat kirjottaneet vuosilukuja kynsiinsä, kuinka heillä oli kirjat kannen alla ja kuinka he kuiskasivat! — Mutta, — niin lopetti hän. — mitä pirua sille tekee? Jollei vähän silmiään ummistaisi, niin ei koskaan tulisi ylioppilaita.

Kesäksi jäi Teodor kotiin puutarhaan Norrtullgatan varrelle. Paljo hän mietiskeli tulevaisuuttaan ja vastaista uraansa. Ne arvonimet joita hän oli saanut siinä suuressa jesuitikongregationissa, joka yläluokan nimellä oli yhteiskunnan perustanut, ja jonka salaisuuksia hän koskaan ei voinut nähdä, tekivät hänet tyytymättömäksi elämäänsä ja pappina tahtoi hän pelastua epätoivosta. Mutta maailma houkutteli häntä. Valoisalta ja kirkkaalta se näytti hänen silmissään, ja voimakas, kuohuva veri huusi elämäänsä. Taistelu häntä repeli ja työttömyys teki taistelun yhä kovemmaksi. Hänen synkkyytensä ja terveytensä huononeminen jo huolestuttivat isää. Tämä kyllä käsitti mitenkä asian laita oli, mutta hän ei voinut pakottaa itseään puhumaan pojalleen suoraan niin arkaluontoisesta asiasta. Eräänä sunnuntai-iltana kävi professorin veli, linnotusväen kapteeni tervehtimässä veljeään. He istuivat puistossa ja joivat kahvia.

— Oletkos huomannut kuinka Teodor viimeaikoina on muuttunut? — kysyi professori.

— Niin, hänen aikansa on tullut, — sanoi kapteeni — luulenpa sen jo olleen kauvan!

— No, — sanoi professori, — etkö sinä haluaisi puhua hänelle, minä en sitä voi!

— Jos olisin nuorimies, näyttelisin sedän osaa, — sanoi kapteeni, — mutta lähetämpä Kyöstin hänen kimppuunsa! Pojan täytyy saada tyttöjä maistaa, muuten hän pilaantuu. Vahvaa rotua tämä Vennerströmien, vai kuinka? — Niin, sitä se on, — sanoi isä, — minä olin mieskuntonen, viidentoistavuotiaana, mutta olipa minulla muuan koulutoveri joka ei päässyt ripille siitä syystä että oli tehnyt lapsen eräälle rippikoulutyttölle!

— Katsohan Kyöstiä, miltä se poika näyttää! Eikös piru vieköön sillä ole leveät lantiot ja reidet kuin vanhalla kapteenilla! Hän pitää huolta itsestään, hän!

— Minä kyllä tunnen mitä se maksaa, mutta sekin parempi kuin tautia itseensä hankkivat, — sanoi isä. — Pyydäpäs sinä, että Kyösti ottaisi Teodorin mukaansa ja vähän haistattaisi maailmaa.

— No sen teen, — sanoi kapteeni.

Ja niin tuli selväksi se asia.

* * * * *

Eräänä heinäkuun iltana, kun kesä uhkui parasta lämmintään ja kaikki oli täydessä kukassaan, luonto siunatussa tilassa, kun keväällä hedelmöitetty emä hedelmään kypsyy, istui herra Teodor huoneessaan ja uneksi. Hän oli seinälleen naulannut suuren taulun "Tule Jesuksen tykö", jonkinlaisen "älkäämme väitelkö" luutnanttiveljelle, joka silloin tällöin pistäysi kotona rykmenttinsä leiripaikalta. Hän oli iloinen sielu, joka aina oli "hoitanut itseään", niinkuin setä sanoi, ja helkkunaan heitti hän kaikki mietiskelyt tämän maailman turhuudesta. Tänä iltana oli hän luvannut tulla tapaamaan Teodoria kello seitsemän, he puhuisivat isän syntymäpäivän viettämisestä. Teodorin salainen ajatus oli saada veli äkkiyllätyksellä parempiin ajatuksiin. Mutta Kyöstin salainen suunnitelma oli saada Teodor järkiinsä.

Kellon seitsemää lyödessä pysähtyi pika-ajuri (herra luutnantti tuli aina ajurilla) portille, ja heti senjälkeen kuuli Teodor portaissa kannuksen kilinää ja sapelin helinää.

Hyvää päivää vanha myyrä, — tervehti vanhempi veli. Miehellä oli nuori, voimakas vartalo. Kiiltävien ratsusaapasvarsien alta näkyivät mitä parhaimmat pohkeet; ja sotilastakin pitkien liepeitten alta näkyivät lanteet sellaiset kuin percheronhevosella. Kultainen miekkahihna teki rinnan kuin leveämmäksi ja kannikehinnan ristike oli sellaisilla pakaroilla, että niillä olisi voinut istua!

Hän heitti silmäyksen "Tule Jesuksen tykö"-tauluun, irvisti, mutta ei puhunut mitään siitä asiasta.

— Tule mukaan nyt Teodor niin mennään Bellevuen puutarhurille valmistelemaan ukon juhlaa. Ota päällesi vaan ja lähde matkaan, vanha Baruch.

Teodor olisi vähän vastustellut mutta veli tarttui hänen käsivarteensa, pani lakin takaraivolle veljensä päähän, pisti sigarrin hänen suupieleensä ja avasi pesukaapin oven. Teodor tunsu vähän pöllämysteineensä ja joutuneensa pois osastaan, mutta hän seurasi.

— Aja nyt Bellevuehyn, — sanoi luutnantti ajurille, — mutta ajakin niin että oriittesi maha maata viistää!

Teodorin täytyi nauraa veljensä varmuudelle. Ei koskaan olisi hän voinut kutsua vanhaa, nainutta ajuria sinuksi.

Tiellä puhua purpatti luutnantti kaikenmoista, ja kaikkia vastaantulevia tyttöjä hän silmäsi. Niin kulkivat he erään kotiin palaavan hautauskulkueen ohi.

— Näetkös, näetkös, — sanoi Kyösti, — kuinka saakuran sievä tyttö istui viimeisessä vaunussa!

Ei, Teodor ei ollut nähnyt, eikä tahtonut nähdä.

Sitten tuli heitä vastaan omnibus, jossa oli Norrbackan tyttöjä. Silloin nousi luutnantti seisaalleen ja heitti lentomuiskuja tytöille, keskellä katua. Se oli vallan hassua.

Senjälkeen suorittivat he asiansa Bellevuessa. Kotimatalla käänsi ajuri ilman lähempää määräystä hevosesensa Stallmästargårdenille.

— Täytyy saada vähän haukattavaa suuhunsa — sanoi Kyösti ja työnsi veljensä ulos ajurista.

Teodor oli kuin huumauksissa. Hän ei ollut koskaan tehnyt mitään raittiuslupausta eikä hän nähnyt mitään sopimatonta siinä että meni ravintolaan, vaikkei ollut ennen tullut sitä tehneeksi. Hän seurasi veljeään, vaikka sydän kurkussa.

Etehisessä kohtasi luutnantti kaksi tyttöä, jotka seuraavassa silmänräpäyksessä olivat hänen sylissänsä.

— Hyvää päivää, kyyhkyläiseni, — tervehti hän heitä ja suuteli kumpaistakin. — Tässä te näette oppineen veljeni, hän on vielä koskematon, mutta sitä en ole minä, vai kuinka Jossan?

Tytöt katselivat kainosti Teodoria, joka ei tiennyt mihinkä silmänsä loisi, niin repäisevältä ja hämmästyttävältä kuului veljen puhe; ja niin riensivät he ylös portaita. Päästyään yhdet portaat ylöspäin kohtasivat he pienen mustan tytön joka oli itku silmissä; hän näytti siistiltä ja teki Teodoriin hyvän vaikutuksen.

Luutnantti ei suudellut häntä vaan kuivasi nenäliinallaan hänen kyyneleensä ja tilasi hyvän illallisen.

Se oli valoisa, iloinen huone, jossa oli peilejä ja piano, ja järjestetty juuri tällaisia juhlia varten. Luutnantti avasi pianon kannen sapelillaan, ja ennenkuin Teodor vielä oikein pääsi selville missä ollaankaan, istui hän jo pianotuolilla ja kädet soittimilla.

— Nyt soitat valssin, — sanoi veli.

Ja katso, herra Teodor soitti valssin. Ja luutnantti riisui sapelinsa ja tanssi Jossan kanssa kauhean valssin, niin että kannuksen pyörät iskivät tuolin- ja pöydänjalkoihin. Sitten heittäytyi hän sohvalle ja kiljasi:

— Tänne, orjattaret, leyhyttelemään kasvoihin raikasta ilmaa!

Teodor vaipui mollisoituihin ja pian siitä oli hän Gounodin Faustissa. Hän ei uskaltanut kääntyä katsomaan taakseen.

— Menkää antamaan hänelle suutelo, — kuiskasi veli, mutta sitä ei uskaltanut kukaan tytöistä tehdä. Ei, he pelkäsivät niin häntä ja hänen synkkää soittoaan.

Mutta rohkein heistä meni pianon luo ja tahtoi sanoa jotakin.

— Eikö se ole Noita-ampuja? — kysyi tyttö.

— Ei, — vastasi Teodor kohteliaasti, — se on Faust.

— Hän näyttää niin siivolta, tuo sinun veljesi, — sanoi pieni musta tyttö, jonka nimi oli Riken. — Hän on vallan toista maata kuin sinä, vanha Schajasi!

— Hän onkin pappi, — kuiskasi luutnantti.

Se teki syvän vaikutuksen tyttöihin, eivätkä he enää suudelleet luutnanttiakaan muuta kuin salaa, ja Teodoria katselivat he hämillään, arkoina kuin kanat ketjukoira. Tuli sitten illallinen! Ja niin helkkunasti ruokaa! Siinä oli kahdeksantoista lautasta ilman lämmintäruokaa. Ja Kyösti iski sitten ryyppyihin.

— Kippis sinä vanha papinkisälli, — sanoi hän. Eikä Teodorkaan voinut olla maistamatta paloviinaa. Se lämmitti niin suloisesti, ohut, lämmin huntu laskeutui hänen silmilleen ja ruokahalu heräsi kuin villieläin hänen sisuksissaan. Mainiolta maistui tuore lohi erikoisine makuineen ja dilli sen höysteenä huumaavana; redisit karmivat kurkkua ja huusivat olutta, ja pienet biffit portugalilaisine sipuleineen, joista lähti tuoksu sellainen kuin nuoresta tanssivasta tytöstä, ja hummeri merenrantatuoksuineen, ja raikasmakuiset gurkut, jotka hampaissa niin ihanasti narskuivat; ja sitten kukkopoikaa persiljalla höystettynä, mikä muistutti puutarhuria. Portteri souteli suolissa kuin lämpimät laavavirrat, mutta puutarhamansikoitten päälle, hei, jo pamahtikin champagne, ja tyttö tuoda tyllytteli tätä kuohuvaa juomaa, joka pulppueli kuin lähde. Ja piti hän tytönkin ottaa lasi. Puhua rupatteli sitten luutnantin kanssa kaikenmoista ja Teodor oli kuin mäihäinen puu, ruoka kuhisi hänen ruumiissaan niin että hän luuli itseään tulivuoreksi. Uusia ajatuksia, uusia tunteita, uusia mietteitä ja uusia näkökohtia leijaili kuin perhosia hänen aivoissaan. Ja niin istuutui hän jälleen pianon ääreen, mutta mitä hän soitti sitä hän ei enää tietänyt. Koskettimet hänen sormiensa alla tuntuivat kuin kovilta luukappaleilta, joista hänen sielunsa tahtoi hengen ulospuristaa, järjestää, koota ja taas murtaa, hajottaa. Ei hän tiennyt kuinka kauvan hän soitti, mutta kun hän lakkasi astui veli huoneeseen. Hän näytti onnelliselta kuin jokin korkeampi olento ja hänen kasvonsa loistivat elämää ja voimaa. Ja sitten tuli Riken huoneeseen tuoden ison juomamaljan, ja heti senjälkeen tulivat kaikki tytöt huoneeseen. Ja luutnantti joi heidän maljansa, yhden onneksi toisensa jälkeen. Ja Teodori mielestä oli kaikki niinkuin ollakin piti ja lopulta tuli hän niin rohkeaksi että suuteli Rikenin olkapäätä. Mutta tyttö vetääntyi pois, näyttipä loukkaantuneeltakin, ja silloin häpesi Teodor.

Ja kun kello oli yksi täytyi heidän lähteä. Kun Teodor pääsi huoneeseensa yksinäisyyteen tunsu hän

elämänsä hyvin samerlaiseksi. Hän repi seinältä "Tule Jesuksen tykö"-taulun, ei siitä syystä ettei enää olisi uskonut Jesukseen, vaan koska se tuntui hänestä kerskailulta. Hän ihmetteli uskonnollisuutensa löyhyyttä, joka oli kuin pyhätakki, ja hän ihmetteli eikö ollutkin sopimatonta kulkea pyhävaatteissa koko viikkoa. Hän tunsi olevansa yksinkertainen arkipäiväihminen, jota hän itsekin hyvin saattoi sietää, ja suurempaa rauhaa tunsi hän sielussaan löytäessään itsensä tällaiseksi yksinkertaiseksi ja vaatimattomaksi. Ja yönsä nukkui hän raskaassa, virkistävässä unessa. Seuraavana aamuna vuoteesta noustessa olivat hänen kalpeat poskensa kuin täyteläisemmät ja hän tunsi itsessään iloista elämänhalua. Hän lähti kävelemään, ja kuinka siinä kulkikin, niin joutui Norrtullille. — Jos menisin Stallmästargårdeniin katsomaan kuinka tytöt voivat, ajatteli hän. Ja ennenkuin hän vielä oikein huomasikaan istui hän jo heidän pöydässään sakset kädessä perkaamassa karviaismarjoja. Ja he juttelivat edellisestä illasta, veljestä, siitä kuinka hauskaa heillä oli ollut. Eikä lausuttu yhtään sopimatonta sanaa. Tämä oli hänen mielestään kuin elämää perheen keskuudessa, eikä hän sitä voinut katsoa tynniksi. Juotiinpa sitten kahviakin, Teodor tarjosi tytöille. Tuli siihen lopulta ravintolan emäntäkin ja luki seuralle ääneensä Dagbladina, ja Teodorista tuntui aivan kuin olisi ollut kotonaan.

Ja hän tuli sinne toistekin. Mutta eräänä iltapäivänä tuli hän yhtä porrasta ylemmäksi Rikenin huoneeseen. Tyttö istui neulomassa. Teodor kysyi oliko hän tälle vaivaksi. — Oi, ei suinkaan, päinvastoin. Ja sitten puhuivat he veljestä. Hän oli leiriharjotuksilla ja tarkastusretkillä eikä palaisi pariin kuukauteen. Sitten joivat he punschia ja kutsuivat toisiaan sinuksi.

Eräänä päivänä kohtasi Teodor Rikenin Hagapuistossa. Tyttö poimi kukkia. He istuivat ruohikkoon. Tytöllä oli yllään niin ohut kesäpuku, että poika näki kuinka rinnat kuulakkaina kohosivat ja rintakuoppa oli tummempana niiden välissä. Poika kietoi käsivartensa tytön vyötäisten ympärille ja suuteli häntä. Tyttö suuteli takaisin niin että maailma pojan silmissä pimeni. Silloin veti poika tytön syliinsä kuin tukehuttaakseen hänet, mutta tyttö riistäytyi irti ja sanoi hyvin vakavasti, että Teodorin täytyi olla hiljaa jos mieli häntä uudelleen kohdata.

Ja niin he sitten seurustelivat pari kuukautta. Teodor oli rakastunut tyttöön. Hän piti pitkiä, vakavia juttuja elämän korkeimmista tehtävistä, rakkaudesta, uskonnosta, kaikesta, ja sillä välin koetti tehdä hyökkäyksiään tytön siveyttä vastaan, mutta sai aina takaisin omilla sanoillaan. Ja sitten häpesi hän taas niin kauheasti, että oli voinut ajatella jotakin sellaista viattomasta työstä. Hänen intohimonsa nousi lopulta suuresti ihailemaan tätä tyttö-raukkaa, joka niin monien kiusauksien keskellä oli voinut säilyä puhtaana. Hän oli heittänyt kokonaan mielestään kaikki pappisajatukset, aikoi suorittaa muun tutkinnon, ja — kukatiesi — ehkä naida Rikenin. Hän luki nyt runoja tytölle, ja tämä neuloi. Suudella sai hän niin paljon kuin vaan tahtoi, hyvällä ja puristellakin koko rohkeasti, mutta ei enempää.

Vihdoin tuli veli kotiin. Silloin pantiin heti toimeen kekkerit Stallmästargårdenilla ja Teodor sai tulla mukaan. Mutta hänen täytyi soittaa heille, soittaa lakkaamatta. Hän soitti parhaillaan valssia, jota ei kukaan tanssinut, kääntyi samassa katsomaan taakseen ja huomasi olevansa yksin salissa. Hän nousi tuolilta ja meni etehiseen. Tuli moniin pikkuhuoneisiin, ja tuli lopulta makuuhuoneeseen. Siellä näki hän näyn mikä pani hänet heti syöksemään ulos, ottamaan hattunsa ja häviämään ulos yöhön.

Vasta aamulla tuli hän huoneeseensa Norrtullgatanille, yksin, murrettuna, ja hävinnyt oli häneltä usko elämään, rakkauteen ja *naiseen* luonnollisesti, sillä oli vaan yksi nainen maailmassa ja se oli Riken Stallmästargårdenilla!

Kun tuli syyskuun 15 päivä, matkusti hän Upsalaan suorittamaan papintutkintoa.

Vuosia kului. Hänen terve järkensä samertui vähitellen kaikista niistä tyhmyyksistä, joita hän nyt ahtoi päähänsä. Mutta kun yö tuli ja vastustus lakkasi, mursi luonto tien itselleen ja otti väkivallalla sen, minkä kapinallinen ihminen tahtoi siltä kieltää. Hän tuli kivuloiseksi. Hänen kasvonsa laihtuivat ja hänen pääkallonsa ulkonevimmat luuosat työntyivät selvästi näkyviin, hänen ihonsa tuli kellertäväksi kuin väkiviinassa säilytettävän sikiön ja näytti aina märältä ja ohuitten parranhaituvien välistä puhkesi pisamia. Silmä oli sammunut; kädet niin laihat että jäntereet kaikki nahan alta paistoivat. Hän oli kuin kuvapiirros jossakin sellaisessa teoksessa jonka tarkoitus oli osottaa inhimillisiä paheita, ja kuitenkin oli hän puhdas.

Eräänä päivänä pyysi siveysjumaluusopin professori, itse nainut mutta ankara mies, saada puhutella häntä yksityisesti. Professori kysyi niin hienotunteisesti kuin mahdollista oliko hänellä jotakin sydämellään, tunnustaisi sen vaan. Ei, hänellä ei ollut surunaan syntiä, mutta hän oli onneton. Professori kehotti häntä valvomaan, rukoilemaan ja olemaan vahvan.

Veljeltään sai hän pitkän kirjeen, jossa veli pyytää häntä unohtamaan koko tuon pikkutapauksen jonka hän sattui näkemään. Ei tyttöjä pidä ottaa vakavalta kannalta! Maksaa ja mennä! siinä hänen filosofiansa, ja sillä tuli hän toimeen mainiosti. Leikkiä piti vielä niinkauvan kuin oli nuori, vakavat hetket kyllä vielä kerkiäisivät. Avioliitto oli yhteiskunnallinen laitos suvun jatkamista varten, ei sen enempää. Kun vakaannutaan niin naidaan j.n.e.

Tähän vastasi Teodor pitkässä, kristillisen hengen täyttämässä kirjeessä, johon ei tullut vastausta.

* * * * *

Kun Teodor oli suorittanut erotutkintonsa keväällä, täytyi hänen lähteä kesäksi Sköfdeen ottamaan kylmän veden kylpyjä. Syksyllä palasi hän Upsalaan. Mutta ne uudet voimat joita hän kylpylaitoksessa oli hankkinut, olivat luonnollisesti vaan uutta polttoainetta tuleen.

Hän tuli yhä huonommaksi ja huonommaksi. Hänen hiuksensa olivat niin harvenneet että päälaki kuului läpitse. Hänen askeleensa olivat laahustavat, ja kun toverit näkivät hänet kadulla, värisytti heitä kuin olisivat nähneet hyvin paheisiin vajonneen ihmisen. Hän alkoi itsekkin huomata sen ja tuli araksi. Lähti ulos enää vaan iltasin. Ei uskaltanut nukkua vuoteessa öisin. Rauta, jota hän oli ottanut liiaksi, oli turmellut hänen ruuansulatuksensa. Seuraavana kesänä lähetettiin hän Karlsbadiin.

Seuraavana syksynä alkoi huhu kulkea Upsalassa, ilkeä huhu, joka ruhkaantui kuin pilvi taivaanrannalle. Tuntui siltä kuin olisi jätetty auki jokin likaviemärinluukku, ja kauhea haju äkkiä tullut muistuttamaan, että kaupunki, ihana sivistysluoma, lepäsi mädäntyneellä perustalla, joka milloin tahansa saattoi särkeä putket ja myrkyttää koko yhteiskunnan. Kuiskailtiin että Teodor Vennerström jonakin hulluudenkohtauksen aikana oli ahdistanut kodissaan erästä miestäveriaan ja tehnyt tälle häpeällisiä ehdotuksia. Sillä kertaa oli kuiskailtu totta.

Isä tuli Upsalaan ja neuvotteli jumaluusopillisen tiedekunnan dekanuksen kanssa. Tautioppien professori kutsuttiin neuvotteluun. Mitä piti tehdä? Lääkäri vaikenä. Lopulta kysyttiin hänen mielipidettään. — mutta, hyvät herrat, tähän tiedätte niinkuin minäkin, että on vaan yksi keino.

— Ja mikä se on? — kysyi jumaluusoppinut.

— Pitääkö teidän kysyä sitä millä luontoa parannetaan, — sanoi lääkäri.

— Niin, sitä täytyi tosiaankin, — sanoi jumaluusoppinut joka oli naimisissa, sillä se ei ollut luontoa, että ihminen eli epäsiiveillisesti.

Isä sanoi tietävänsä, että tässä tapauksessa auttoi vaan seurustelu naisen kanssa, mutta hän ei tahtonut antaa pojalleen sellaista neuvoa, sillä ajatelkaa, jos poika saisi taudin.

— Sitten hän on aasi jollei kykene suojelemaan itseään, — sanoi lääkäri.

Dekanus pyysi, että näin järkyttävän puheaineen käsittely siirrettäisiin sopivampaan huoneustoon. Hän ei voinut puolestaan sanoa mitään kysymyksen johdosta. Ja sille kannalle jäi asia.

Asia painettiin villaisella kun Teodor kuului yläluokkaan. Parin vuoden päästä suoritti hän jumaluusopintutkinnon ja lähetettiin Spaahan. Kiinapulveri, jota hän oli nauttinut, oli mennyt polviin, ja hän käveli kahden sauvan varassa. Spaassa säikähdetti hään sairaatkin kauhealla ulkomuodolla. Mutta olipa siellä muuan kolmenkymmenenviiden vuotias saksalaisnainen, jossa näytti heränneen sääli miestä kohtaan. Hän istui papin kanssa yksinäisessä pensastossa puistikossa ja puhui elämän korkeimmista kysymyksistä. Hän kuului suureen Evangeliseen allianssiin, jonka tarkoitus oli puhdistaa elämäntapoja. Hänellä oli valmiita kirjoituksia lehtiin ja aikakauslehtiin jotka tahtoivat poistaa siivettömyyttä naimattomien kesken, ja erityisesti poistaa ammattihaureuden. — Katso minua, sanoi nainen, olen kolmenkymmenenviidenvuotias, ja enkö ole parhaissa voimissa! Miksi hullut puhuvat että epäsiiveillisuus on välttämätön paha. Minä olen valvonut ja rukoillut ja taistellut hyvän taistelun Herran Jesuksen Kristuksen tähden.

Nuori pappi katsoi naista, hänen täyteläisiä rintojaan ja korkeita lanteiltaan, ja sitten katsoi hän itseään ja ajatteli: on sentään hirvittävä erilaisuus ihmisten välillä tässä maailmassa!

Syksyllä menivät komministeri Teodor Vennerström ja siiveä neitsyt Sofia Leidschutz kihloihin.

— Pelastettu, — huokasi isä, saatuaan kuulla uutisen kodissaan Norrtullgatanilla.

— Saa nähdä kuinka käy, — ajatteli veli kasarmissaan Ladugårdslandetissa. — Kun ei vaan rakas Teodor veljeni olisi niitä tähtiä jotka rakastaessaan kuolevat.

Teodor Vennerström meni naimisiin. Yhdeksän kuukautta myöhemmin synnytti hänen vaimonsa maailmaan nivelleiniä potevan pojan. Kolmetoista kuukautta senjälkeen oli Teodor Vennerström kuollut.

Lääkäri, joka kuolintodistuksen antoi, pudisti päätään, nähdessään rehevän suurikasvuisen naisen

itkien seisovan sen pienen arkun ääressä, jossa lepäsi kahdenkymmenen kahdeksan-vuotiaan nuoren miehen luuranko. "Plus oli liian suuri ja minus liian pieni", ajatteli hän, "ja siitä syystä söi plus sen minuksen."

Mutta isä, joka eräänä sunnuntaina sai sanan poikansa kuolemasta, istui lukemaan saarnaa. Ja lopetettuaan lukemisen ajatteli hän itsekseen näin: maailma on vallan mullinmallin kun hyveitten harrastajat saavat sellaisen palkan.

Ja siveä leski, syntyisin Leidschutz, meni vielä naimisiin kahdesti ja sai kahdeksan lasta ja kirjotti artikkeleita liikakansotuksesta ja epäsiiveillisyydestä.

Mutta lanko sanoi, että sepä on kirottu nainen joka niin ottaa hengen miehistään.

Mutta se hyveistä vapaa luutnantti nai ja sai kuusi lasta, ja tuli majuriksi ja oli onnellinen elämänsä loppuun asti.

Rakkaus ja jyvät.

Notario ei varmaankaan ollut tutkinut viljanhintoja, kun hän lähti majurin taloon kosimaan, mutta majuri oli.

— Rakastan häntä, — sanoi notario.

— Paljoko ansaitset? — kysyi vanhus.

— Tuhat kaksisataa tosin, mutta me rakastamme toisiamme, setä...

— Se ei kuulu minuun; palkka on liian pieni.

— Niin ja onhan minulla sivutuloja, mutta Louise tuntee sydämeni...

— Älä lörpötä — paljonko sinulla on sivutuloja?

— Täällä maalla me tapasimme ensi kerran...

— Paljoko sivutuloja? — lyijykynä oli valmiina.

— Ja tunteitaan, tietääkö setä, niitä...

— Kuinka paljon sinulla on sivutuloja? — Hän piirusteli variksenvarpaita imupaperille.

— Ah, kyllä siitä selvittää, kunhan...

— Aijotko vastata, vai etkö! Paljoko sivutuloja?

Numeroita! Tosiasioita!

— Minulla on käännoistyötä kymmenen kruunua arkilta, on ranskankielen tunteja, minulle on luvattu oikolukua...

— Lupaukset eivät ole tosiasioita! Numeroita, poika, numeroita! No, nyt kirjotan. Mitä saat käännoistyöstä?

— Mitäkö saan? Ei sitä voi näin vaan sanoa!

— Eikö voi sanoa? Sinulla on käännoistyötä, sanot, etkö voi sanoa mitä se on? Mitä löpötystä tämä on.

— On Guizot, Sivistyshistoria, 25 arkkia.

— À 10 kruunua, tekee 250 kr. Mitä vielä?

— Vielä? Ei sitä edeltäpäin tiedä!

— Kas niin. Ei tiedä edeltäpäin! Mutta edeltäpäin se on tiedettävä! Sinä luulet, että avioliitto on sitä, että muutetaan yhteen ja hullutellaan! Ei, poikaseni, lapsi tulee yhdeksässä kuukaudessa ja se tarvitsee ruokaa ja vaatteita!

— Eihän tarvitse saada lapsia siinä samassa, kun rakastetaan *niinkuin me* setä, *niinkuin me*...

— Kuinka pirussa te sitten rakastatte?

— *Kuinka me* rakastamme toisiamme? — Hän asetti kätensä liivinsä rintamusta vasten.

— Eikö tule lapsia, kun rakastetaan niinkuin te? Hölmö! Olet perhananmoinen hölmö! Mutta taidat olla kunnan mies, ja saat mennä kihloihin; mutta käytä hyvin kihlusaikasi hankkiaksesi leipää, sillä kovat ajat ovat tulossa. Viljanhinnat nousevat!

Notario ihan punastui kuullessaan lopun, mutta ilo oli sentään niin suuri, että hän suuteli ukon kättä. Ja taivaan Jumala, kuinka onnellinen hän oli! Ja kuinka onnelliset he olivat! Kun he ensi kerran kulkivat käsi kädessä kadulla, niin säteilivät he onnesta, ja heistä tuntui kuin ihmiset pysähtyisivät avaten rivinsä ollakseen kunniavartioina heidän riemukulkuueessaan, ja he kulkivat ylväin, ylevin katsein, pystyssä päin ja joustavin askelin.

Ja sitten tuli sulhanen morsiamen kotiin illoin; ja he istuivat keskellä salia yhdessä lukien oikolukua. Ja ukkokin tuumi, että tämä oli reima mies. Ja kun he lopettivat, sanoi sulhanen: "nyt olemme ansainneet kolme kruunua!" Sitten suutelivat he. Ja seuraavana iltana olivat he teatterissa ja ajoivat kotiin, ja se maksoi kaksitoista kruunua.

Ja väliin, kun sulhasella olisi ollut iltatunteja, niin — mitä ei tekisi rakkautensa tähden — niin jättikin hän tuntinsa ja tuli morsiamensa luo. Ja he lähtivät kävelyille.

Mutta häät lähenivät. Se oli toista. He ostelivat huonekaluja. Tärkeimpiä vain. Louise ei aikonut ensin olla mukana vuoteita ostettaessa, mutta, kuinka olikaan, hän tuli mukaan. Kaksi vuodetta tietysti, rinnakkain, ettei tulisi niin monta lasta, tietysti! Ja pähkinäpuuta kaikki, joka pala, pähkinäpuuta, sitten punaraitaiset alustat ja höyhenpatjat. Ja kummallakin peitteensä, mutta samallaiset, ja Louise tahtoi sinistä, sillä hän oli vaalea.

Ja sitten punaverhoinen lamppu ja Venuspatsas. Ja pöytäastiat; tusina laseja joka lajia hiotuun reunoin. Ja veitsiä ja kahveleita, hienoja kaikki ja nimikirjaimin merkityitä. Ja lopuksi keittokalusto. Mutta silloin täytyi äidin tulla mukaan.

Ja touhua oli! Tunnustaa vekseleitä, juosta pankeissa, käydä käsityöläisillä, hakea asunto, asettaa uutimia. Ja mies ennätti. Työ sai vähän myöhästyä, mutta odotappas, kun hän oli naimisissa, silloin sitä alettaisiin taas!

Kaksi huonetta vain aluksi, sillä järkevästi piti alkaa! Mutta koska nyt vain oli kaksi huonetta, niin voihan ne sisustaa hauskasti. Ja huoneusto maksoi kuusisataa kruunua toisessa kerroksessa Hallituskadun varrella. Ja kun Louise huomautti, että viidellä sadalla olisi saanut kolme huonetta ja keittiön neljännessä kerroksessa, niin nolostui hän vähän, mutta mitä se teki, kun vaan rakastettiin toisiaan. Niin kyllä Louisekin arveli, mutta rakkaudelle ei olisi ollut esteeksi, saada isompi huoneusto halvemmalla. Niin, tyhmä hän oli, mutta ei sekään mitään tehnyt, kun vaan rakastettiin.

Ja niin olivat huoneet kunnossa. Ja makuuhuone oli kuin pikku temppele. Ja vuoteet olivat niin sievinä siinä ja aurinko paistoi sinisille peitteille ja valkeille raideille ja pienille päänaluksille joihin eräs naimaton täti oli ommellut nimet; suuria kukkaisia kirjaimia, jotka kietoutuivat toisiinsa kuin pitkään syleilyyn ja suutelivat siellä täällä yhteen sattuessaan. Ja rouvalla oli oma osastonsa ja sen edessä japanilainen suojus. Ja salissa joka oli ruokahuone, työ- ja vastaanottohuone, siellä oli piano (1200 kruununa), kirjutuspöytä, jossa kymmenen laatikkoa, "pähkinäpuuta joka pala", ja isot peilit ja istuimia ja kaappi ja ruokapöytä. "Näkyi todellakin, että siinä asui hienoa väkeä" eivätkä he voineet käsittää mitä olisi tehnyt eri ruokahuoneella joka oli semmoinen ikävä huone rottinkituoleineen!

Ja häät pidettiin lauantai-iltana! Ja sitten sunnuntai-aamu! Hei, sitä elämää! Eikö olekin ihanaa olla naimisissa! Eikö olekin avioliitto ihana keksintö! Saa totisesti tehdä mitä tahansa, sitten vielä vanhemmat ja sisarukset onnittelevat lisäksi!

Ja makuuhuone on pimeä vielä klo 9 aamulla. Ei tahdota avata verhoja vielä, vaan sytytetään punaverhoinen lamppu, joka heittää hurmaavan valon siniselle peitteelle ja valkeille raideille, jotka ovat vähän rypistyneet, ja Venus seisoo ruusunpunaisena ja alastomana; ja tuossa makaa pikku rouva, niin autuaan raukeana, mutta niin kylmiksi nukkuneena, kuin olisi ensi yön elämässään oikein hyvin maannut. Eikä kaduillakaan ajeta, sillä on sunnuntai, ja kellot soivat, niin riemuisasti, kuin kutsuisivat ne koko maailman kokoon kiittämään ja ylistämään sitä, joka loi miehen ja naisen. Ja mies kuiskasi pikku rouvan korvaan, että tämä kääntyisi pois päin; sillä hän tahtoi mennä antamaan määräyksiä aamiaisesta. Ja pää katosi päänaluksiin. Hän saa yönutun hartioilleen ja menee verhon taa vetääkseen vähän vaatteita ylleen.

Ja niin tulee hän saliin, ja aurinko on levittänyt suuren loistavan tien yli lattian; eikä hän tiedä, onko kevät, kesä, syksy vai talvi; hän tietää vain että on pyhä! Ja hän tuntee nuorenmiehen-elämänsä kuin

ilkeän pimennon väistyvän, ja kodissaan tuntee hän tuulahduksen vanhasta kodista ja tulevain lastensa kodista!

Hei, kuinka voimakas hän on! Hän tuntee tulevaisuuden tulevan kuin vuoren vastaan. Hän puhaltaa siihen ja se sortuu hiedaksi hänen jalkoihinsa, ja hän lentää yli kattojen pikku vaimonsa käsivarrellaan.

Ja hän kokoaa vaatteensa, jotka on heitellyt pitkin huonetta; ja valkea kaulaliina on asettunut taulun kehykselle kuin perhonen.

Hän menee keittiöön. Ah, kuinka uusi vaski välkky, ja äsken tinatut kattilat! Tämä on heidän kotinsa! Palvelustyttö tulee alushameisillaan. Ihme kyllä ei hän huomaa tämän alastomuutta. Tämä on suvuton hänelle! Sillä häntä varten on vain yksi nainen olemassa! Hän tuntee olevansa siveä kuin isä lapsensa edessä ja hän käskää tytön menemään lähi ravintolaan hakemaan aamiaista, heti, mutta hienoa sen on oltava. Portteria ja Bourgogne-viiniä! Kellarimestari kyllä tietää. Sanoo terveisiä minulta!

Ja hän menee sisään, naputtaa makuuhuoneen ovelle.

— Saanko tulla?

Pikku huuto: — Et, ystäväni, odota hiukan!

Hän kattaa itse pöydän. Ja kun aamiainen tulee, asettaa hän sen heidän omille pikkulautasilleen. Ja hän asettaa servietit ja pyyhkii viinilasit. Ja morsiuskukkavihon panee hän lasiin rouvan lautasen luo. Ja kun tämä sitten tulee kudotussa aamunutussaan, ja aurinko häikäisee häntä, pyörryttää häntä hiukan, hiukan vain, ja miehensä auttaa hänet mukavalle istuimelle ruokapöydän ääreen. Ja nyt täytyy rouvan ottaa pieni kuminaryyppy likörilasista, ja sitten kaviarivoileipä. "Ah, kuinka hauskaa! Saa tehdä, mitä ikänä tahtoo, kun on naimisissa! Ajatteles, mitä mamma sanoisi, jos näkisi Louisensa juovan." Ja mies tarjoo hänelle ja juoksee ja hoitaa häntä kuin olisi hän morsian vielä. Millainen aamiainen sellaisen yön jälkeen! Eikä kellään ole oikeutta "sanoa mitään."

Ja se on oikein, ja huvitella saa parhaalla omallatunnolla, ja se juuri hauskinta onkin. Onhan sitä nuorena miehenä ollut mukana samallaisilla aamiaisilla, mutta mikä erotus! Haluttomuutta, levottomuutta, ei, sitä ei nyt ajatella! Ja kun hän ostereiden päälle juo lasin oikeaa Göteborgin portteria, ei hän kyllin voi halveksia naimattomia.

"Ajatteles kuinka tyhmiä ihmisiä, kun eivät mene naimisiin! Itsekkäitä ovat; pitäisi verottaa niitä kuin koiria!" Mutta rouva uskaltaa väittää, niin ystävällisesti ja hiljaisesti kuin mahdollista, että "hän kyllä säälii niitä raukkoja, joilla ei ole varoja mennä naimisiin, sillä muuten he kyllä menisivät kaikki!" Ja notario tuntee piston sydämessään, ja pelästyy hetkeksi, kuin oltuaan ylimielinen. Koko hänen onnensa riippuu taloudellisesta kysymyksestä, ja jos, jos. Ah! Lasi tähän! — Hän sanoo onneksi: meillä!

— Oh! Kerta ei ole vielä mitään! Sitten syömme silliä ja perunoita!

— Syötkö sinä silliä ja perunoita?

— Luulenpa kyllä.

— Niin kun olet ollut pienellä rymyllä, ja saat lihalaitteita päälle.

— Vai semmoista sinä puhut! Ei, terve! Teiri on mainio! Ja sitten kruunuarsakoita!

— Ei, mutta oletko ihan mieletön, Ludvig! Kruunuarsakoita tähän vuoden aikaan! Mitä mahtavtkaan maksaa!

— Maksaa? Eivätkö ole hyviä? No! Sehän on pääasia. Ja sitten viiniä! Enemmän viiniä! Eikö elämä ole ihana? Ah! Ihana!

Kello kuusi iltapäivällä olivat hienot ajopelit portilla. Rouva oli suuttua. Mutta kuinka suloista oli noin puolimakaavassa asennossa rinnatusten keinua edelleen Eläintarhaa kohti. Oli kuin makaisi samassa vuoteessa, kuiskasi Ludvig, ja sai näpsäyksen käsilleen päivänvarjostimella. Ja tuttavat seisovivat tiepuolella tervehtien ja toverit viittasivat kädellään kuin sanoakseen: ahaa, poikaveitikka, olet saanut rahoja! Ja kuinka nuo ihmiset olivat pienet, ja kuinka tasainen oli tie, kuinka kevyt kulku vieterillä ja nahkapatjoilla. Niin piti aina olla!

Sitä kesti kokonaisen kuukauden! Tanssiaisia, vierailuja, päivällisiä, illallisia, teatteri. Ja välillä kotona. Se oli sentään parasta! Kuinka ihanaa pitojen jälkeen ottaa vaimonsa isältä ja äidiltä, heidän nenänsä edestä pistää hänet vaunuun, lyödä ovi kiini, nykykäyttää vanhemmille: nyt menemme kotiimme! Ja siellä teemme, mitä tahdomme. Ja sitten kotona pieni yöateria ja sitten istua ja lörpötellä aamupuolille!

Ja kotona oli Ludvig aina järkevää! Periaatteessa! Kerran yritti rouva koetella, miltä suolalohi ja perunat ja kaurakeitto maistuisivat. Mainiolta! Ludvig oli kyllästynyt siunattuun ruokalistaan. Ensi perjantaina, kun piti taas tulla lohta, toi Ludvig kotiin kaksi metsäkanaa! Hän pysähtyi ovelle ja huusi:

— Voitko ajatellakaan, Liisu, voitko ajatella niin kuulumatonta?

— Mitä niin?

— Niin, uskotko, kun sanon, että ostin, itse ostin metsäkanaparin, niin arvaas mistä hinnasta?

Rouva oli enemmän tyytymättömän kuin arvaamishaluisen näköinen.

— Ajatteles, kruunu parilta!

Rouva oli ostanut metsäkanoja 80 äyriellä parin, mutta, lisäksi hän sovittaen, ettei aivan häpäisisi miestänsä, sinä talvena oli paljo lunta.

— Niin mutta sinun täytyy myöntää, että tämä on huokeaa!

Mitäpä ei hän olisi myöntänyt, kun sai nähdä miehensä iloisena. Illalla oli määrä syödä puuroa, koetteeksi. Mutta kun Ludvig oli syönyt metsäkanaan, oli hän ihan pahoillaan, ettei jaksanut syödä niin paljo puuroa kuin olisi *tahtonut* näyttääkseen että hän todella tahtoi syödä puuroa. Ja puuroa söi hän kernaasti, mutta maito oli tehnyt hänelle pahaa viltaudista saakka. Hän ei voinut nauttia maitoa, mutta puuroa hän syö joka ilta, joka ilta, kun hänen pikku vaimonsa ei vaan ole vihainen. Eikä puuroa enää tullut!

Kuuden viikon kuluttua sairastui rouva. Päätä kivisti ja annatti ylen. Vain pieni vilustus. Mutta ylenannatus ei loppunut. Hm! Olisikohan hän syönyt jotain myrkyllistä. Vaskiastiat olivat äsken tinatut. Lääkäri kutsuttiin. Hän hymyili ja sanoi, että oli niinkuin pitikin. Kuinka piti olla? Hullusti? Lörpötystä! Ei ollut mahdollista. Kuinka se voisi olla mahdollista? Ei, seinäpapereissa oli syy, niissä on kai arsenikkia! Lähetetään apteekkiin! Myrkytöntä, kirjotti apteekari. Sepä ihmeellistä? Ei myrkyä seinäpapereissa. Rouva oli yhä kipeä. Herra luki terveysoppia, ja sitten kuiskasi hän jotain rouvan korvaan! Kas, siinähan se olikin! Lämmin jalkakylpy vain!

Neljä viikkoa myöhemmin selitti kättilö, että kaikki oli "niin kuin pitikin!"

— Niinkuin pitikin! Niin, tietysti, mutta kovin pianpa se tuli!

No, koska nyt kerta oli niin, niin — kuinka hauskaa! Aatteles, pienokainen! Hurraa! Isä ja äiti! Mikä nimi pojalle? Sillä poika se oli. Tietysti!

Mutta nyt puhui rouva vakavasti miehensä kanssa! Ei ollut näkynyt käännöstyötä eikä oikolukua häitten jälkeen. Ja palkka ei yksin riittänyt.

— Niin, niin, humussa oli eletty. Herrajumala, kerran vaan oli ihminen nuori, mutta nyt tuli toista.

Seuraavana päivänä meni notario vanhan ystävänsä, aktuarion luo pyytämään tätä takuuseen. — Kun on isäksi tulemassa, rakas veli, niin on menoja edessä!

— Aivan niin, veliseni, — vastasi aktuario, ja siksi ei minulla ole ollutkaan varoja mennä naimisiin, mutta sinä olet onnellinen, kun on varoja.

Notario ei ilennyt pyytää. Olisiko hänellä otsaa pyytää tämän vanhan nuorenmiehen auttamaan hänen lastansa, miehen, jolla ei itsellään ollut varoja hankkia lapsia. Ei, sitä ei hän sentään voinut.

Kun hän tuli kotiin päivälliselle kertoi rouva, että kaksi herraa oli ollut häntä kysymässä.

— Miltä ne näyttivät? Olivatko nuoria! Oliko niillä nenäkakkulat? Varmaankin kaksi luutnanttia, hyviä ystäviä.

— Ei, luutnantteja ne eivät olleet, näyttivät vanhemmilta!

— Ahaa, vanhoja Upsalatovereita, jotka tulivat katsomaan, miten vanha Ludde eli perheen isänä.

— Ei, ne olivat tukholmalaisia!

Tyttö kutsuttiin sisään. Hänestä ne olivat vähän rojuisen näköisiä ja niillä oli kepit.

— Kepit! Hm! — Mitäs ne olivat! No, ne olivat luvanneet tulla takaisin. Muuten oli hän ostanut kannun hyötymansikoita ihan pilkkahinnasta!

— Ajatteles, ulkomaan mansikoita puoli toista kannulta, tähän vuoden aikaan.

— Ludvig, Ludvig, miten tässä käy?

— Mainiosti. Olen tänään saanut uuden käännöstyön!

— Mutta sinulla on velkoja, Ludvig!

— Joutavia! Odotas, kun saan suuren lainani!

— Lainasi! Sehän on uusi velka!

— Niin, mutta sellaisilla ehdoilla! Ei puhuta nyt raha-asioista!
Eivätkö mansikat ole hyviä? Mitä? Maistuisiko lasi sherryä. Liina!
Juoksepas tuomaan pullo sherryä, hyvää!

Hänen nukuttuaan päivällisunensa salin sohvalla pyysi rouva sanoa pari sanaa. Mutta hän ei saanut suuttua!

— Suuttua? Hän! Herranen aika! Talousrahoja kai?

— Niin. Puotitili oli maksamatta! Teurastaja karhusi, ajuri "juoksi", oli vaikeata!

— Ei muuta! Ne saavat joka killingin huomispäivänä! Hävytöntä, karhuta tuommoisia rippeitä. Ne saavat joka killingin ja menettävät ostajan!
Mutta ei nyt puhuta siitä. Lähdetään liikkeelle! Ei vaunuja nyt!
Mennään raitiotievaunussa Eläintarhaan vähän tuulettumaan.

Ja niin mentiin eläintarhaan; kun tultiin ravintolaan ja pistäydyttiin yksityishuoneeseen, kuiskailivat salissa istuvat nuoret herrat. Luulivat seikkailijoiksi! Niin hassua! Mutta rouva ei oikein pitänyt siitä.

— Ja lasku sitten. Ajatteles, jos olisi oltu kotona, mitä kaikkea olisi saatu niillä rahoilla!

Kuukaudet kuluvat. Aika lähenee! Tarvitaan kehto ja pikkuvaatteita. Ja tarvitaan paljo. Herra Ludvig on päiväkaudet liikkeessä raha-asioissa. Mutta viljanhinnat ovat kohonneet. Kovat ajat lähenevät! Ei käännöstyötä, ei oikolukua. Ihmisistä on tullut materialisteja. He eivät enää lue kirjoja, vaan ostavat rahoillaan leipää. Kuinka karkea, prosallinen aika. Ihanteet katoavat maailmasta eikä metsäkanoja saa alle kahden kruunun paria. Ajurit eivät tahdo kuljettaa notarioita ilmaiseksi Eläintarhaan, sillä heilläkin on vaimo ja lapset, ja kauppias tahtoo maksuakin tavaroistaan. Oi, kuinka realistista!

Päivä tulee ja yö on läsnä! Herra saa pukea ylleen ja juosta hakemaan kättilöä! Sairasvuoteen äärestä saa hän juosta eteiseen ottamaan vastaan karhuja. Ja niin on hänellä tyttärensä käsivarsillaan! Silloin itki hän, sillä hän tunsu vastuunalaisuuden olevan voimiaan painavamman ja hän tekee lupauksia. Mutta hänen hermonsä ovat pilalla. Hänellä on käännöstyötä, mutta hän ei voi istua sen ääressä, sillä hänen täytyy alinomaa juosta hoitamaan asioitaan.

Hän töytää appiukon luo, joka on tullut kaupunkiin, viemään iloista sanomaa.

— Olen isä!

— Hyvä, sanoo appi, — onko sinulla leipää lapselle?

— Ei, ei tällä kertaa. Sedän täytyy auttaa!

— Kyllä, tällä kertaa. Mutta ei enempää. Ei ole enempää kuin mitä lapset tarvitsevat!

Ja rouvan pitää saada kananpaistia ja kuuden markan viiniä. Oikeata!

Ja kättilölle sata kruunua. — Miksi vähemmän kuin muut. Antoihan kapteenikin sata?

Rouva on pian jalkeilla. Ah, hän on kuin tyttönen taas, solakka kuin puun vesa, hieman kalpea, mutta se sopii hänelle.

Appi tulee heille ja puhuu yksityisesti Ludvigille.

— Nyt olet hyvä etkä hanki lisää lapsia vähään aikaan, — sanoo hän, sillä silloin olet hukassa.

— Mitä isä puhuu! Eikö olla naimisissa! Eikö rakasteta toisiaan! Eikö pidä saada lapsia?

— Kyllä, mutta pitää saada leipää lapsille! Rakastaa kyllä kaikki nuoret tahtovat, leikkiä, pistäytyä sänkyyn, huvitella, mutta edesvastuu!

— Appikin on tullut materialistiksi! Oi, kuinka kurja aika. Ei ihanteita enää!

Talo oli turmiolla. Rakkaus eli, sillä se oli voimakas, ja nuorten mieli oli pehmeä. Mutta ulosottolaitos ei ollut pehmeä. Ulosmittaus oli edessä ja konkurssi uhkasi. Ennen sitten ulosmittaus. Appiukko tuli suurine matkavaunuineen ja vei tyttärensä ja tyttärensä tyttären ja kielsi vävyn näyttäytymästä ennenkuin hänellä oli leipää ja velat maksetut. Tyttäreille ei hän sanonut mitään, mutta mentäessä kotiin, tuntui hänestä kuin toisi vieteltyä. Hän oli lainannut viattoman lapsensa nuorelle herralle vuodeksi, ja sai hänet takaisin "turmeltuna." Tämä tahtoi kyllä jäädä miehensä luo, mutta eihän hän lapsineen voinut kadullakaan asua!

Ja niin sai herra Ludvig nähdä kotinsa hävitettävän. Mutta eihän se ollut hänen, kun hän ei ollut sitä maksanut. Huu! Nuo kaksi herraa ottivat vuoteet ja vaatteet; ottivat vaskikattilat ja peltiastiat; pöytäastiat ja kruunut ja kynttiläjalat, kaikki, kaikki! Ja kun hän seiso yksin huoneessaan, kuinka tyhjää, kurjaa. Olisipa Louise täällä! Mutta mitä tekisi tämä tyhjiissä huoneissa! Ei, parempi näin. Hänen oli hyvä! Ja niin alkoi julman elämän vakavuus! Hän sai oikolukua eräässä aamulehdessä. Puoliyöstä kello kolmeen kesti työ. Hän sai jäädä toimeensa, koska ei ollut tullut konkurssia, mutta virkaylennyksestä ei ollut toivoa!

Lopuksi sai hän luvan käydä katsomassa vaimoaan ja tytärtään kerran viikossa, mutta aina vartiomisen alaisena. Lauantaiyön nukkui hän appiukon viereisessä kamarissa. Sunnuntai-iltana täytyi hänen lähteä takasin kaupunkiin, sillä sanomalehti ilmestyi maanantaiaamuna.

Ja kun hän ottaa jäähyväiset vaimoltaan ja tyttäreltään, jotka saattavat häntä portille, ja heiluttaa lakkiaan mäeltä, silloin tuntee hän olevansa niin kurja, niin onneton, niin nöyryytetty. Entäs vaimonsa sitten? Ludvig on laskenut, että hän tarvitsee kaksikymmentä vuotta maksaakseen velkansa! Ja sitten! Sitten ei hän vieläkään voi elättää vaimoa ja lasta. Mutta hänen toivonsa? Ei ole mitään! Jos appiukko kuolee, ovat hänen vaimonsa ja lapsensa puilla paljailta, eikä hän uskalla toivoa heidän ainoan tukensa kuolevan!

Oi kuinka elämä on julmaa, se kun ei voi hankkia ruokaa ihmislapsille, kun se kumminkin voi antaa sitä kaikille muille luoduille olennoille!

Oi niin julmaa, niin julmaa! Kun ei elämä voi antaa metsäkanoja eikä hyötymansikoita kaikille ihmislapsille! Niin julmaa, julmaa!

Päästä naimisiin.

Saattoi tosiaankin sanoa, että he työnsivät tytön miehen syliin. Tyttö oli vanhin viidestä sisaresta ja hänellä oli sitäpaitsi kolme veljeä. Tyttöjen huoneessa oli hyvin ahdasta, eikä ollut mitään harvinaista pieni kahakka kellosepän perheessä. Sulhanen soitti alttoviulua hovikapellissa ja puhutteli itseään kuninkaalliseksi kamarimusikukseksi. Tyttö pääsisi hyviin naimisiin! Mies näki tytön jossakin ja pisti nenänsä oven raosta sisälle. He asettivat pojan ja tytön sohvalle, sisaret nappasivat tyttöä selkään, veljet sanoivat "nuo kahden", ja isä ja äiti olivat kohteliaita, ja siinäpä musikus sai tytön.

Sulhanen kävi tervehtimässä täsmälleen kello viisi joka iltapäivä ja hänen täytyi lähteä kello puoliseitsemän, sillä hänen piti olla teatterissa kello seitsemän. Helvetin ikävää oli olla kihloissa, mutta tottahan se paranisi kun päästäisiin naimisiin. Ukko, joka myöskin tahtoi saada jotain hauskuutta vävystä, oli intohimoinen lautapelin pelaaja. Siinäpä minun mieheni, ajatteli äijä, ja niin täytyi sulhasraukan pelata lautaa joka iltapäivä. Tyttö istui vieressä tai meni ulos huoneesta kauheitten mäjähdyksien tähden ja vävy sai aina turkkiinsa. Ukko piti hänestä siitä syystä paljo, paitsi kun sulhanen oli hajamielinen ja teki erehdyksen, mikä tapahtui varsin usein.

Sunnuntaisin oli sulhanen päivällisellä morsiamen luona. Silloin sai hän puhua teatterijuttuja: mitä näyttelijä se sanoi silloin kun näyttelijätär se sanoi niin! Ja sitten puheli ukko siitä mitenkä olot olivat ennen Forsslovin ja Höggqvistin eläessä. Ja päivällisten jälkeen, ukon nukkuessa, pääsivät he hetkiseksi kahden. Mutta missäpä he olisivat voineet olla yksin? Tyttöjen huone oli täynnä, pojat valtasivat kaikki sohvot ja ukko piti hallussaan makuuhuonetta. He saivat istua ruokailuhuoneessa kumpikin rottinkituolillaan ja vanharouva torkkui keinutuolissa.

Sulhanen oli hirveästi väsynyt ja uninen päivällisten jälkeen ja olisi myöskin halunnut nojata ruumistaan johonkin, mutta hänen täytyi istua kuin tikku kovalla rottinkituolilla ja koettaa pitää kättään tytön vyötäisten ympärillä. Ja kun he suutelivat, oli aina joku irvistelevä veli oven takana heitä matkimassa, tai istui joku sisar jossain nurkassa ja näytti kovin siveelliseltä.

Ja minkälainen touhu hänellä olikaan vapaapileteistä! Joka päivä täytyi hänen hakea molemmat

pilettinsä kansliasta jotta perheen teatteritarve olisi tullut tyydytettäväksi, ja kuitenkin täytyi hänen sitäpaitsi salakullettaa pojat joskus kulissien kautta sisälle. Jopa heidän sukulaisuussuhteensa kävi lopulta niin vahvaksi, että he suikkelehtivat itse sisälle, ja pisin pojista oli eräänä iltana heitetty ulos kun hän oli koetellut erään tanssijattaren rintoja, niinkuin oli erään diplomatin nähnyt tekevän näytöksien väliaikoina.

Lauvantai-iltasin oli sulhanen useimmiten vapaa ja silloin teki hän morsionsa kanssa pienen retkeilyn Djurgårdeniin. Tietysti täytyi äitimuorin olla mukana, ja aniharvoin pääsivät he edes silläkään, sillä ainakin kaksi sisartakin oli matkassa.

— Pane ylles ja tule matkaan, — sanoi morsian. — Adolfilla ei kai ole mitään sitä vastaan, että menemme kävelemään.

Kuinkas Adolfilla olisi ollut mitään sitä vastaan?

Mutta kun ruoka Alhambralla piti maksettaman, niin tuntui se kuusi kertaa niin raskaasti kuin jos olisivat olleet kahden. Ja saattoipa sekin tapahtua, että äitimuori väsähti. Silloin täytyi ottaa vaunut ja Adolf sai istua nokalla.

Hauskaa tosiaankin saada rahojensa edestä haistella viinahista ajuria ja istua kuin korkkiruuvi voidakseen kysyä Eliniltä paleliko hän. Joskus sattui niinkin, että "veljet" tulivat hakemaan sisaria Alhambralta, ja aina heidän hajuaistinsa ohjasi heidät tarjoilupuolelle, ja pitkä Carl pyysi aina lankomiestä "pellittämään" vähän hänen puolestaan, sillä ei hän tullut sinne oikeastaan tullakseen pöytänsä kutsutuksi. Ja hyvin saattoi sekin muuten tapahtua, että Erik kutsui langon vähän sivuun ja "nykäsi" viitosen, hopeaisen tai pahimmassa tapauksessa viisikymmentä äyriä.

Kun ei sulhanen koskaan saanut olla kahdenkesken morsiamen kanssa, ei hän päässyt ensinkään tuntemaan tyttöä. Hän tiesi vaan rakastavansa, ja se sai riittää. Mutta hän odotti paljo avioliitosta jolloin hän kokonaan saisi omistaa rakastettunsa.

Ja kun hänellä oli sunnuntaina kuulutustodistus taskussaan, söi hän viimeistä nuorenmiehenpäivällistään Skomakarkällarissa valoisin, iloisin mielin, ajatellen nuorta vaimoa ja yksinolemista hänen kanssaan; saada istua samassa sohvassa ja puhua hänelle ilman irvisteleviä veljiä tai ilkeitä sisaria. Ja kun hän pikku laivalla kulki Skeppsbrolta Nybrolle, paistoi tammikuun aurinko niin punaisena ja muodosti loistavan tien jääsohjoiseen veteen veneen jälkeen, ja Djurgårdenin vihreät kuuset kulkivat silmissä ohitse kuin kunniavahdit selvästi kuvastuen sinipunervaa iltataivasta vasten, eikä koskaan ollut hän huomannut sellaista valoa ilmassa eikä maassa. Ja kun hän tuli kotiin vinttikamariinsa ja riisui arkivaatteet pukeakseen ylleen hännystakin ja valkean huivin, niin pani hän pois kaiken ikävän, kaiken pahan, koko nuorenmiehen vastenmielisen ja epäsäännöllisen elämän, ostettuine naissuosioineen. Eikä tulevaisuudessa yhtään varjoa näkynyt. Hän kokosi viimeiset pikkuesineet vanhojen vaatteitten joukkoon matkalaukkuun, mikä piti vietämän hänen uuteen kotiinsa, jossa hän nukkuisi tämän yön. Vanhan leposohvan jätti hän hyvästi kuin jonkin erikoisen olennon, ja hän näki vielä jälkiä sen päällisessä viimeisen tytön nappikengistä. Asuntoakalle sanoi hän hyvästit ilman sen suurempaa kaipausta omasta puolestaan, mutta sitä suuremmaksi suruksi akalle. Vaimoparka itki ja toivotti onnea ja Jumalan siunausta hänelle ja hänen uudelle kodilleen.

Illalla olivat häät vanhempien luona. Kun hän vihdoinkin, saatuaan kuulla koko kuurollisen hävyttömyyksiä langoiltaan, jotka nyt löivät häntä selkään ja kutsuivat Ravailaciksi, sittenkun äitimuori, joka kohteli häntä kuin ryöväriä, oli runsaasti vetistellyt ja hiljaa kehottanut häntä olemaan hyvä rakastetulle tyttärelleen, vihdoinkin kietoi kätensä vaimonsa vyötäisille ja vei hänet vaunuihin, tahtoivat muutamat veljet seurata mukana kotiin, mutta hän veti vaunujen oven kiinni niin että ruudut helisivät ja toivotti pojat helvettiin.

Niin he siis vihdoinkin olivat kahden. Mutta nyt, nähdessään miehensä melkein voitonriemuisena, alkoi vaimo häntä pelätä. Sellaisena ei hän ollut miestänsä ennen nähnyt. — Oliko se ihmeellistä? — kysyi mies. Mutta vaimo itki eikä tahtonut ottaa vastaan miehen hyväilyjä. Mies närkästy ja hyvin surkeina sitten tultiin uuteen kotiin, jossa palvelustyttö, joka oli ajanut kuskilaudalla, huomasi unohtaneensa tulitikut.

Seuraavana aamuna oli miehellä opetustunti kello seitsemän. Heidän täytyi elää ymmärtäväisesti sillä hänen palkkansa oli pieni, ja hän tahtoi heti korvata sen mitä oli menettänyt kihlusaikana. Kello yhdeksän tuli hän kotiin suurukselle. Senjälkeen meni hän soittoharjoituksiin. Päivällisen jälkeen täytyi hänen levähtää hiukan, sillä opetustunnit alkoivat taas kello neljältä. Mutta rouvan mielestä oli karkeata se, että mies otti päivällisunet. Hän istui yksin kotona odottamassa, ja kun mies vihdoinkin tuli kotiin, pani hän maata. Mutta miehen täytyi, muuten ei hän olisi jaksanut kello neljältä. Hänen täytyi. Kello neljä tuli oppilas. Ja sitten hyvästi vähäksi aikaa, pikku ystävä!

— Mutta kyllä sinä sentään voisit lähettää oppilaan kotiin tänään!

— Mahdotonta, täytyi olla ankara itselleen. — Ja kun oppilas tuli, kuuli rouva ulkoa kuinka mies löi tahtia jalallaan lattiaan ja kuinka kauhea viulu vinkui ijäisesti samaa c d e f g a h.

Mutta sitten soi äkkiä ovikello ja sisään syöksyi veljeä kolme, ja kaikki neljä sisarta. Ja sitten naurua ja riehkinää. Ja pitkä Carl meni heti kaapille ja asetti esille punschilasit ja sanoi jotakin törkeätä, ja sisaret kurkistivat sisarensa silmänalusia, oliko hän hyvinkin sininen. Ja rouvan täytyi mennä kaapille hänenkin ja ottaa osa talousrahoista ja lähettää Lina viinikauppaan.

Adolf, joka oli kuullut metelin, avasi oven ja nyökkäsi ystävällisesti langoille ja kälyille. Hän oli sydämmestään iloinen siitä, että vaimo sai jotakin ajankulua; iloinen hän todella oli, mutta hänellä ei ollut aikaa tulla heidän joukkoonsa.

— Kuules, sinun nenäsihän on vallan viheriä, — sanoi Erik, joka oli hyvin kärkevä, ja Adolf vetäytyi jälleen sisähuoneeseen. C d e f g a h c! Jumala, kuinka opetustunti häntä tänään kiusasi. Tuolla ulkona kävi meno ja lasien helinä, mutta hän ei saanut olla mukana. Lopulta koputti rouva ovelle. Adolfin pitäisi edes tulla juomaan tervetuliaismalja poikien ja tyttöjen kanssa! Niin, sen hän voi tehdä! Mutta sitten sisälle taas! Kello viisi tuli uusi oppilas.

— Tämä on tosiaankin sinun hauskaa kuulla, Elin, tämä sianteurastus, — sanoi Malla.

Mutta silloin Elin loukkaantui ja sanoi ettei naimisiin mennä hovin tähden.

— Mitä varten sitten?

— Se ei kuulu sinuun.

Alkoipa sisarten väli siinä jo tulistua, kun Adolf tuli ulos, sanoakseen hyvästi, hänen täytyi mennä Operaan!

Mutta hän pyysi heitä kaikkia jäämään sisaren luo illalliselle jottei tämän tulisi ikävä. Mutta häntä ei heidän pitänyt odottaa.

Ja he jäivät.

Kun mies tuli kotiin yöllä kello kaksitoista, nukkui vaimo. Sali, hänen hieno salinsa oli täynnä tupakansavua ja haisi lialle; pöytäliina, joka vielä eilen oli puhdas, oli nyt tahrainen, rikkinäinen lasi oli lattialla, oluenjätteet haisivat laseissa. Voi oli syödä syritelty pieneksi kokkareeksi; kaikki pehmeä leipä oli hotkittu, ja eräällä lautasella oli viipale rasvasta sianlihaa (ne pirut olivat syöneet laihan lihan kaikki!), kuivunut kielenviipale kuin guttaperkapallosta leikattu, ja kaksi ansjouvista, joissa näkyi haarukanjälkiä. Vaimo heräsi.

— Onko sinulla siellä mitään syötävää, ukkoseni? — kuului patjoista.

No olihan sitä, ei hän siitä niin paljoa perustanut. Hän meni itse hakemaan keittiöstä olutta.

Ja sitten meni hän vuoteeseen. Rouva olisi tahtonut vähän ensin jutella, mutta mies nukkui kohta.

Seuraavana päivänä tuli anoppi päivällisvierailulle. Kun Adolf tuli kotiin, haisi salissa portviini. Iltapäivällä tuli appiukko. Adolfilla oli taas tuntinsa ja äijä lähti pian pois, kiukuissaan, sillä kyllä sitä saattoi ottaa vähän vapautta kun oli vastanainut. Mutta veljet ja sisaret pysyivät kiinni. Aina oli joku vapaana, ja he vuorottelivat. Aina oli punschia pöydällä ja sigarrin tuhkaa matoilla.

Eräänä päivänä uskalsi Adolf tehdä varovaisen huomautuksen siitä kovasta punschin juomisesta, jossa hän ei voinut olla osallisena.

Hyi kuitenkin! Että kehtasikin; ikänä ei enää kukaan sukulainen jalallaan astuisi hänen kotiinsa. Vaimo kyllä tiesi, että kaikki oli miehen, ja sen saisivat muutkin tietää.

— Ei, pieni ystäväni, oli vaan kysymys siitä, että juotiin punschia joka päivä, joka päivä, enkelini.

— Mutta se ei ollut totta, sillä eilen ei juotu yhtään.

— Tosi kyllä, mutta jos yhtenä päivänä kolmestakymmenestä ei juotu, niin voitiin kyllä kuvaannollisesti sanoa, että juotiin joka päivä.

Vaimo ei ymmärtänyt kuvaannollista puhetta. Ei ollut saanut niin hienoa sivistystä, että olisi kuvia ymmärtänyt, mutta piikit hän ymmärsi. Voi sentään, ei hän ollut voinut aavistaakaan, että naimisissaoli oli sellaista. Mieshän ei ollut koskaan kotona, ja kun hän oli kotona, niin hän joko makasi tai riiteli. Ja

sitten sanoi mies vielä karkeasti, että koko pesä oli hänen.

Onnettomuudeksi oli pitkä Carl samana päivänä turhaan koettanut lainata, hän oli saanut kieltävän vastauksen, ja sen lyhköisen, ilman anteeksipyyntöjä. Huhu siitä levisi pian samoinkuin punschihistoriastakin, ja Adolf huomattiin ahneeksi rakkariksi ja petolliseksi rakkariksi, sillä ei hän ollut koskaan sellainen heidän kihloissa ollessaan.

Adolf ei ollut läsnä ja sai puolustaa itseään sillä, että hänellä oli siihen varaa ollessaan yksin, mutta ettei se käynyt, yksinkertaisen yhteenlaskun mukaan, enää päinsä, kun hän oli kaksi, mutta mitäpä siitä, se otettiin vaan nuhteeksi, ikäänkuin hän olisi ollut jotenkin pakotettu elättämään kellosepän tytärtä.

Seuraus oli tästä se, että Adolf itse toi pöytään punschin kun heinäsiirkat tulivat, ja silloinhan hän ei voinut puhua mitään talousrahojen kulutuksesta, kun hän itse niitä haaskasi sillä tavalla.

Eräänä yönä tuli Adolf kotiin väsyneenä ja nälkäisenä kuten tavallisesti. Juusto oli kuin kaapittu nauris, tyhjillä lautasilla oli merkkejä pienistä pihveistä, toisella maksamakkarosta. Rasvaista sianlihaa oli vähän jäljellä, muutamia munankuoria, eikä yhtään voita.

Mies oli hyvin nälkäinen ja hermostunut, olisipa suuttunutkin jos olisi jaksanut, mutta hän päätti päästä irti kurjasta asiasta laskemalla leikkiä. Vaimo oli jo vuoteessa ja odotti vaan myrskyä.

— Kuules, ystäväni, — sanoi mies, — eikö sinun kaikissa veljissäsi ole ketään joka pitäisi sianrasvasta? Kaikki-sanassa oli kärki.

— Onko minulla mielestäsi niin paljon veljiä?

— Onpahan niitä! Enemmän sinulla on veljiä kuin minulla voita.

— Eikö siellä ole voita? — Niin, vaimo ei ollut tosiaankaan sitä huomannut ja oli pahoillaan, mutta peräytyä hän ei tahtonut. Siitä syystä sanoi hän:

— En ole sinun palvelijasi!

— Sitä ei mies ollut koskaan uskonutkaan, sillä jos olisi niin ollut, niin toista olisi silloin näkynyt.

— Mitä toista?

— No, se oli samantekevää!

— Oh, sehän oli hirveätä, mies aikoi lyödä häntä...

— Niin, jos hän olisi palvelustyttö, mutta ei nyt!

— Mies siis kuitenkin tahtoi lyödä häntä?

— Niin, jos hän olisi palvelija, nyt ei hän ollut sitä, eikä häntä siis lyötäisi!

— Se oli parasta! Hän oli mennyt naimisiin ollakseen vaimo eikä palvelija! Jos jotakin oli epäjärjestyksessä niin saisi mies puhua siitä palvelijalle, eikä hänelle riidellä. Hän oli jättänyt hyvän kotinsa ja heittäytynyt tuollaisen miehen syliin!

"Hyvä koti"-sanojen kohdalla yskähti herra Adolf, varomattomasti kyllä!

— Eikö se ollut hyvä koti? Oliko hänellä jotakin muistuttamista sen johdosta? Eikö siellä ollut tarpeeksi hienoa j.n.e.

Sellaista se sitten oli lähes joka ilta.

Sitten tuli lapsi. Rouva ei yksin voinut hoitaa lasta. Mallan täytyi tulla sinne vähäksi aikaa. Malla tuli ja asettaikse saliin ensinnä. Herra Adolf luuli olevansa monivaimoisuudessa, sillä Mallan alushameet olivat usein makuuhuoneessa hänen housujensa päällä. Ja pöydässä tarjosi Malla. Makuuhuone tuli lapsihuoneeksi, ja saadakseen salin rauhaan, täytyi herra Adolfin jättää oma huoneensa.

Hän ei tietysti voinut enää pitää "sianteurastusta" omassa kodissaan, vaan sai juosta pitkin taloja ja soittaa vierailloilla ovilla, kuulla anteeksipyyntöjä sellaisia, että pikku-Fredrik oli sairas tai koulussa, venyä kapakoissa odottaessaan uutta tuntia, kun oli liian pitkältä kotiin.

Harvoin hän enää tuli kotiin.

Iltasin istui hän Operakellarilla tovereineen ja puhui soitosta ja muusta sellaisesta mikä häntä miellytti. Haukkumista sai hän kyllä kuulla kotiin palatessaan, niin ettei sinne ollut niin erityistä kiirettä.

Kotona oli helvetti, se oli kaikki mitä hän tiesi, eikä hänellä mielestään ollut mitään vaimoa; ei ollut koskaan ollutkaan; tuskin uskoi koskaan saavansaakaan. Mutta lapsia hän sai.

Missä vika oli, siitä hän ei koskaan päässyt selville. Vaimo sanoi sen johtuvan siitä, ettei mies koskaan ollut kotona, ja mies puolusteli itseään sillä että toimi oli sellainen. Ja molemmat he olivat oikeassa. Mutta eihän mies voinut valita muuta tointa! Ei, sehän oli mahotonta! Eihän voitu teatterissa näytellä päivisin, kun kaikki ihmiset tekivät työtä päivänvalossa.

Mies myönsi auliisti, ettei vaimo voinut olla iloinen ollessaan avioliitossa sellaisen miehen kanssa, joka tuli kotiin vaan öiksi kuin jonkun porton luo (ja tuskin sitäkään); se oli nyt kerran sillä tavalla, eikä elämä aukaise kaikkia pähkinöitä mitkä kulturin pähkinäpensastossa ovat kasvaneet; täytyi mukautua siihen, niinkuin niin paljoo muuhunkin. Vaimo oli mennyt naimisiin päästäkseen naimisiin, ja sitä oli mieskin, voiko mies kieltää sitä? Siksipä oli heidän laitansa sellainen kuin se oli. Sitä ei kukaan ihminen voinut auttaa. Sitä ei voinut pirukaan auttaa — nykyisissä olosuhteissa!

Täytyy.

Juuri tasan kello puoliyhdeksän seisoo eräänä talvi-iltana muuan mies ovella joka johtaa ravintolan lasiparvekkeelle. Vetäessään matematisella tarkkuudella käsistään kastorhansikkaita, katsoo hän yli sumentuneitten silmälasiansa ensin oikealle, sitten vasemmalle, nähdäkseen mahdollisesti jonkun tuttavan. Sitten ripustaa hän päällystakkinsa sen tavalliseen koukkuun, oikealle lämmitysuunista. Tarjoilija Gustaf, maisterin entinen oppilas, on määräystä odottamatta mennyt ja korjannut leivänmurut hänen pöydältään, sekottanut sinapin, helistänyt suola-astian ja kääntänyt toisapain pyyheliinan. Sitten menee hän määräyksettä edelleen noutamaan pullon Medhamraa, avaa puolikkaan Yhdistykseläistä, jättää maisterille kuin näönvuoksi ruokalistan ja sanoo enemmän tyhjänä muodollisuutena kuin kysymyksenä: — Rapuja.

— Naarasrapuja? — sanoo maisteri.

— Suuria naarasrapuja, — sanoo Gustaf ja menee keittiöluukulle ja huutaa:

— Suuria naarasrapuja, maisterille, ja paljo dilliä!

Sitten menee hän noutamaan voita ja juustoa, leikkaa pari viipaletta leipää ja vie maisterin pöydälle. Tämä on sillävälän tehnyt retkeilyn parvekkeella saadakseen iltalehtiä, mutta on löytänyt vaan Posttidningenin. Korvaukseksi ottaa Dagbladetin, jota hän ei päivällisillä ehtinyt lukea; ja sitten panee hän alleen tuolille Dagbladetin, kääntelee Posttidningeniä ja asettaa sen vasemmalle puolelleen leipäkorin päälle. Sitten sivelee hän veitsellään muutamia matematisia voikuvioita leivälleen, leikkaa suorankulman sveitsinjuustoa, kaataa lasiin kolmeneljännestä viinaryypyksi ja vie sen suunsa kohdalle: siinä pidättää hän hetkisen, kuin epäillen lääkettä ottaisi, heittää päänsä taaksepäin ja sanoo huh! Niin on hän tehnyt kahtenatoista vuotena ja niin tekee hän kuolinpäiväänsä asti.

Kun ravut, kuusi kappaletta, on tuotu, tutkii hän niitten sukupuolta, ja kun ei ole mitään vastaansanottavaa, käy hän nautintorikkaaseen työhönsä. Pyyhkeen kulma pannaan irtokauluksen alle, kaksi juustovoileipää pannaan valmiiksi lautasen viereen ja hän kaataa lasiin olutta ja puolikkaan sitä toista. Sitten ottaa hän pienen rapupuukon ja alkaa teurastuksen. Ei ole muita kuin hän, joka osaisi syödä rapuja Ruotsissa, ja kun hän sattuu näkemään jonkun syövän rapuja, sanoo hän: sinä et osaa syödä rapuja. Ensin tekee hän leikkauksen ravun pään ympäri, ja kun on saanut suunsa lävelle, imee hän.

— Se on kaikkein hienointa, — sanoo hän. Sitten irrottaa hän selkäkilven muusta ruumiista, kaappii rasvan kilvestä, iskee hampaansa sitten itse runkoon ja imee syvin siemauksin; sitten massuttelee hän pieniä jalkoja kuin sparrista. Senpääle syö hän vähän dilliä, juo kulauksen olutta ja purasee voileipää. Tarkkaan avattuaan sakset ja imettyään kaikista raoista syö hän lihan ja siirtyy häntään. Kun hän on syönyt kolme rapua, juo hän taas vähän ja lukee virkanimitykset Posttidningenistä. Niin on hän tehnyt kahtenatoista vuotena ja niin tekee hän aina vastakin.

Hän oli kahdenkymmenenvuotias alkaessaan syödä tässä ravintolassa, ja nyt on hän kolmenkymmenen kahden vanha, ja Gustaf on ollut tarjoilijana täällä kymmenen vuotta! Hän on vanhin tarjoilija ravintolassa, hän on vanhempi kuin kellarimestari, sillä tämä on omistanut liikkeen vasta kahdeksan vuotta! Hän on nähnyt monta ryhmää päivällisvieraita; toiset kestivät vuoden, kaksi ja

viisikin; sitten hävisivät he, menivät toiseen paikkaan, muuttivat toiselle seudulle tai menivät naimisiin. Hän tuntee itsensä hyvin vanhaksi, eikä hän kuitenkaan ole kuin kolmenkymmenen kahdenvuotias! Tämä on hänen kotinsa, sillä huoneessaan Ladugårdslandetissa hän vaan nukkuu!

Kello tulee kymmenen. Silloin nousee hän ja menee pieneen ravintolasaliin, missä toti häntä odottaa. Nyt tulee kirjakauppias. He pelaavat shakkia tai puhuvat kirjoista. Kello puoliyksitoista tulee toinen viulu Dramatiselta. Se on muuan vanha puolalainen joka pakeni Ruotsiin 64:n jälkeen ja elättää nyt pakosta itseään sillä mitä ennen piti huvinaan. Puolalainen ja kirjakauppias ovat jo täyttäneet 50 vuotta, mutta he viihtyvät maisterin seurassa kuin ikäisensä kanssa ainakin.

Tarjoilupöydän takana istuu kellarimestari. Hän on vanha merikapteeni, joka on rakastunut etusalonkiin ja päätti siitä syystä yhdistää kohtalonsa tarjoilijattaren kanssa. Rouva vallitsee nyt keittiössä ja antaa keittiöluukun olla aina auki pitääkseen silmällä ukkoa, ettei tämä menisi ja ottaisi "naukkua" ennenkuin vieraat ovat lähteneet. Mutta sitten kun kaasu on sammutettu ja vuode kunnossa, saa ukko astiallisen rommitotia unijuomaksi.

Kello yksitoista alkaa tulla nuoriaherroja, jotka kulkevat varovasti tarjoilupöydän luo ja kuiskaten kysyvät kellarimestarilta onko hänellä "yksityistä huonetta" vapaana yläkerroksessa, ja sitten kuuluu hameitten kahinaa; ne koettavat kulkea nopeasti eteisen läpi päästäkseen huomaamatta ylempään kerrokseen.

— No, — sanoo kirjakauppias, joka on saanut puheaineen kuin ilmaiseksi; — etkös jo ole ajatellut suvun jatkamista, vanha Blom.

— Minulla ei ole varoja, — sanoo maisteri. — Miksi et mene itse naimisiin?

— Ei kukaan huoli minusta nyt enää, — sanoo kirjakauppias, — sittenkun pääni on tullut sellaiseksi kuin vanha hylkeennahkalaukku. Sitäpaitsi minulla on vanha Stafvani, minulla.

Stafva oli salaperäinen olento, jota kukaan ei uskonut löytyvän. Hän sai täydentää kirjakauppiiaan toteutumattomat unelmat.

— Mutta entäs herra Potocki? — kysyi maisteri.

— Hän on jo kerran ollut naimisissa, eikö se riitä, — sanoo kirjakauppias.

Puolalainen nyökkää kuin metronomi ja sanoo:

— Niin, olen ollut onnellisissa naimisissa, minä, — ja sitten juo hän totiaan. — Hush!

— Niin, — sanoo maisteri, — jolleivät nuo naiset olisi sellaisia hatukoita niin saattaisipa asiaa ajatella, mutta kun ne ovat sellaisia kirottuja hatukoita. Puolalainen nyökkää taaskin päällään ja hymyilee, sillä hän ei tiedä mitä hatukka merkitsee ruotsiksi.

— Olen ollut onnellisissa naimisissa — hush!

— Ja sitten alkaa lasten poru ja happamat vaatteet uuninreunalla, — jatkaa maisteri, — ja sitten palvelijoita ja keittiönkäryä. Ei, suuri kiitos! Ja sitten saa tuskin nukkuakaan yöllä!

— Hush! — sanoi puolalainen.

— Herra Potocki sanoo hush, hän, — lisäsi kirjakauppias nuorenmiehen tavallisella vahingonilolla, kun hän kuulee jonkun naiseen miehen puhuvan moittien avioliitosta.

— Mitä minä sanoin? — kysyi puolalainen ihmetellen.

— Hush, — matki kirjakauppias, ja keskustelu päättyi yhteiseen irvistykseen ja tupakkapilveen.

Ja sitten tulee kello kaksitoista. Yläkerrassa vaikenee piano, joka on säestää rämistänyt mies- ja naisäänistä kuoroa; tarjoilijat lakkaavat juoksemasta parvekkeen ja keittiöluukun väliä; kellarimestari asettelee jääsäiliöön viimeisiä champagnepulloja, joita viedään yläkertaan; kaasuliekki sammutetaan; ja kolme ystävästä nousee ja lähtee, kukin kotiinsa, "viattomaan nuorenmiehenvuoteeseensa", mutta kirjakauppias kotiinsa Stafvansa tykö.

* * * * *

Maisteri Blom oli kahdenkymmenenvuotiaana keskeyttänyt lukunsa Upsalassa ja mennyt pääkaupunkiin ylimääräiseksi opettajaksi. Antamalla sitäpaitsi opetustunteja koulun ulkopuolellakin tuli hän toimeen hyvästi. Hän ei pyytänyt paljoa elämältä. Järjestys ja rauha oli kaikki kaikessa. Huoneessaan Ladugårdslandetissa, jonka hän oli vuokrannut eräältä vanhalta mamselilta, sai hän

enemmän kuin mitä nuorimies tavallisesti haluaakaan, sillä hän sai hoitoa ja ystävällisyyttä, kaikkea sitä hellyyttä minkä luonto tässä naisessa oli aikonut toiselle ikäpolvelle hänen vertansa; se tuli nyt ilmaiseksi maneerille. Neiti piti hänestä hyvää huolta. Mutta maisteri, jonka äiti jo varhain oli kuollut, ei ollut tottunut saamaan tällaista huolehtimista ilmaiseksi, ja ottikin siitä syystä lahjan vastaan kuin jonkinlaisena tunkeilemisena vapauttaan vastaan, mutta hän otti sen vastaan! Ravintola oli kuitenkin hänen kotinsa. Siellä maksoi hän kaikesta ja tunsi olevansa vapaa, ei velvollisuuden eikä kiitollisuudentunnetta ketään kohtaan.

Syntyneenä maaseutukaupungissa Keski-Ruotsissa, oli hän muukalainen Tukholmassa. Ei hakenut ketään! Ei käynyt vieraisilla perheissä ja kohtasi vaan ravintolassa tuttujaan, puheli heidän kanssaan, mutta ei uskonut heille mitään tärkeämpää, eikä hänellä sellaista olisi ollutkaan. Hänen toimensa koulussa, missä hän vaan opetti kolmannella luokalla, teki hänestä mielestään sellaisen keskenkasvannaisen. Olihan hän päässyt kolmannelta luokalta ja tullut seitsemännelle, aina ylioppilaaksi asti; mutta nyt istui hän kuitenkin paikallaan kolmannessa luokassa, hän oli istunut siinä kaksitoista vuotta, eikä koskaan edemmäksi päässyt. Hän opetti vaan Euclideksen toisen ja kolmannen kirjan, se oli luokan opintomäärä. Koko elämä näytti siis hänestä vaan palaselta, mutta palaselta ilman alkua ja loppua: toinen ja kolmas kirja. Vapaana aikana luki hän arkeologiaa ja sanomalehtiä. Arkeologia on muotitiede, ajan sairaus, voi sanoa. Ja se on vaarallista, sillä se osottaa useimmissa tapauksissa, että inhimillinen hassutus on ollut jokseenkin pysyvää laatua.

Sanomalehdissä näki hän shakkipelin; — politika oli hänelle mieltäkiinnittävää peliä — kuninkaasta, ei sen enempää, sillä hän oli kasvatettu, hän niinkuin kaikki muutkin, siihen käsitykseen, joka oli tullut hänelle kuin uskoksi, että meitä ei liikuttanut se mitä maailmassa tapahtui, siitä pitivät huolen ne, joille Jumala oli antanut vallan. Tämä tapa katsoa maailmaa antoi hänen sielulleen suuren ja hiljaisen rauhan, ei hän ketään häirinnyt, eikä häntä kukaan. Kun hänestä joskus näytti jokin seikka kovasti hassulta, niin hän lohdutteli itseään sillä, että sitä ei nyt voinut pirukaan auttaa! Kasvatus oli johdonmukaisesti tehnyt hänestä itsekkään, ja katekismus oli opettanut hänelle, että kun kukin pitää omista asioistaan huolta, niin hyvin käy, tulkoon mitä tahansa. Hän hoitikin toimensa koulussa erinomaisesti; ei tullut koskaan liian myöhään; ei ollut koskaan sairas; ja yksityiselämässään oli hän nuhteeton. Maksoi vuokransa päivälleen, ei koskaan syönyt laskuun ja meni "naisten" tykö kerran viikossa (hän ei koskaan sanonut menevänsä "tyttöjen" tykö). Hänen elämänsä kulki kuin juna kirkailla raiteilla, kellon mukaan, pysähtyi määrättyille asemilleen, ja hän välitti kuin älykäs mies ainakin kaikkia yhteentörmäyksiä. Tulevaisuutta ei hän koskaan ajatellut, sillä oikea itsekäs mies ei koskaan ajattele niin kauvaksi, siitä yksinkertaisesta syystä, että tulevaisuus on hänelle vaan korkeintaan pari — kolmekymmentä vuotta. Niin kului hänen elämänsä!

* * * * *

Oli juhannuspäivän aamu, kirkas, aurinkoinen niinkuin sen ollakin pitää. Maisteri makasi vuoteellaan ja luki egyptiläisten sotataidosta, kun mamselli Augusta toi kahvia. Päivän kunniaksi oli neitsyt leikannut safranileipää ja pistänyt muutamia sirenikukkia tarjottimelle, sitäpaitsi oli hän jo edellisenä iltana pannut muutamia koivunoksia uunin taka, hakenut puhdasta hietaa ja sen päälle pari keltaesikkoa sylkylaatikkoon ja peilipöydälle lasiin muutamia kieloja.

— No eikös maisteri lähde pienelle huvimatkalke tänäänkin? — kysyi muija ja heitti silmäyksen ympärilleen niihin kaunistuksiin, joita oli pieneen huoneeseen hankkinut, saadakseen sanasen tunnustukseksi tai kiitokseksi.

Mutta maisteri ei ollut huomannut koreuksia, sanoi vaan kuivasti:

— Ei, mamseli Augusta, tietäähän hän hyvin, etten minä koskaan lähde huvimatkoille ihmisten survottavaksi, kuulemaan kakarain kauheata porua.

— No mutta eihän nyt voi kaupungissakaan kulkea näin kauniina juhannuspäivänä? Kyllä kai maisteri nyt ainakin Djurgårdeniin menee?

— Sitä vielä viimeiseksi tekisin, varsinkaan tänään, kun kaikki kansa näyttää sinne menevän. Ei, minun on täällä kaupungissa niin hyvä olla, ja joskus ne kaiketi loppuvat nämä pyhärehkinätkin.

— Rakas maisteri, — intti akka, — paljo on sellaisia ihmisiä, joitten mielestä on aivan liian vähän pyhiä vuosikautisessa raskaassa työssä. Mutta jos maisteri nyt olisi hyvä ja sanoisi mitä hän tahtoo, niin laitettaisiin järjestykseen, sillä sisar ja minä aijomme lähteä Mariefrediin ja palaamme sieltä vasta kello kymmenen illalla?

— Hauskaa matkaa, mamselli Augusta, en tarvitse mitään, tulen kyllä yksin toimeen! Portinvartija saa siivota, kun lähdän päivälliselle.

Ja hän jäi yksin kahvitarjottimiseen. Kun hän oli kahvin juonut sytytti hän sigarrin ja jäi makuulle

vuoteeseensa tutkimaan egyptiläisten sotataittoa. Ikkuna, avoinna kun oli, narisi saranoillaan heikon eteläisen tuulen puhaltaessa. Kello kahdeksan alkoivat kaikki Ladugårdslandetin kirkonkellot soida, suuret ja pienet, ja Katarina, Maria ja Jakob yhtyivät niihin, ja kävi sellainen helinä ja kumina että pakanakin olisi siitä tullut epätoivoon. Kun kellonsoitto oli tauvonnut, alkoi muuan tykkiväensoittokunta soittaa erästä francaisea Nybrohamnissa. Maisteri kieriskeli raideissaan vuoteellaan, jopa olisi vaivautunut nousemaankin ja sulkemaan ikkunan, jollei olisi ollut niin liiaksi kuuma. Ja sitten kuului muutamia rummunpärityksiä Carl XIII:sta torilta, mutta sen keskeytti taas uusi torvisoittokunta eräästä toisesta laivasta Nybrohamnissa.

Mutta pahaenteinen rummunpäritys Carl XII:sta torilta lähestyi. Ne olivat tarkka-ampujia, ja he kulkivat Storgataa pitkin. Ja nyt sai hän kuulla Norrköpingin tarkka-ampujamarssin kuudesti; sitä säestivät laivain huudot, kirkonkellot ja — torvisoittokunnat, mutta lopulta se kulki Kastellholmaan päin ja hävisi sinne.

Hän nousi vuoteestaan kello kymmenen, pani parranajovettä lämpiämään väkiviinakeittiöön. Paita oli piirongin päällä valkeana ja kovana rinnastaan kuin lauta. Neljännestunnin sai hän työskennellä ennenkuin sai napit reikiin. Sitten ajeli hän partaansa puolisen tuntia. Senjälkeen kampasi hän hiuksensa huolellisesti, aivan kuin olisi suorittanut jonkin hyvin tärkeän toimituksen. Ja kun hän veti housuja jalkaansa varoi hän niitä pääsemästä maahan, etteivät pölyntyisi lattiasta.

Hänen huoneensa oli yksinkertainen, hyvin yksinkertainen ja hyvässä järjestyksessä. Siinä ei ollut mitään yksilöllisyyttä, se oli ylimalkainen kuin hotellihuone. Ja kuitenkin oli hän asunut siinä kaksitoista vuotta. Muitten ihmisten huoneeseen kokoontuu tavallisesti jo sellaisena aikana yhtä ja toista pikkuesinettä: lahjoja, pieniä korukaluja, loistoesineitä. Täällä ei ollut edes piirrosta seinällä, mikä jossain kuvalehdessä on saanut tunteitten kielet väräjämään, ei ystävällisen sisaren neulomaa sohvakoristetta, ei valokuvaa joistakin rakkaista kasvoista, ei kirjaeltua kynänpyyhjettä kirjotuspöydällä; kaikki oli ostettu halvasta hinnasta, tarpeettomien kulujen vähentämiseksi ja omistajan riippumattoman aseman säilyttämiseksi.

Hän meni ikkunalle nähdäkseen kadulle ja Tykistö kentän yli satamaan. Melkein vastapäätä olevassa talossa näki hän eräässä huoneessa naisen liivisillään sukivan hiuksiaan. Hän kääntyi pois kuin jostakin rumasta tai sellaisesta mikä saattoi häiritä hänen rauhaansa. Alhaalla satamassa liehui kaikilla purje- ja höyryaluksilla lippuja, ja virta välkehti auringonpaisteessa. Kirkkoon meni muutamia muijia virsikirjat käsissään. Tykistö talon edustalla käveli vahti sapeleineen ja näytti tyytymättömältä, silloin tällöin vilkaisten tornikelloon, vieläkö oli pitkältä vahdinvaihtoon. Muuten olivat kadut tyhjiä, harmaita, helteisiä. Hän katsoi taas naista joka pukeutui. Nainen oli ottanut ihojauhosivelimen ja sivelin jauhoa parhaillaan sieramiinsa peilin edessä, venyttäen kasvojaan niin että hän näytti apinalta. Maisteri lähti ikkunalta ja istuutui keinutuoliin. Hän suunnitteli ohjelmaa päivän varalle, sillä kaikista huolimatta pelkäsi hän sentään yksinäisyyttä. Arkipäivisin oli hänen ympärillään koulunuorisoa, ja vaikei hän rakastanutkaan näitä villipetoja joita hänen piti kesyttää, se on opettaa teeskentelyn vaikeata taitoa, tunsin hän jonkinlaisia erityistä tyhjyyttä kun he eivät olleet hänen ympärillään. Nyt kesälomalla oli hän järjestänyt jonkinlaiset lomakurssit, mutta hekin olivat nyt lyhyellä lomalla, ja useita päiviä oli hän nyt ollut yksinään, ottamatta lukuun ruokailuaikoja, jolloin hänellä oli aina varmasti seurana kirjakauppias ja toinen viulu.

Kello kaksi ajatteli hän, kun paradi on päättynyt ja kansajoukko ehtinyt hajaantua, menen ravintolaan ja syön päivällistä, siellä on hiljaista ja rauhallista tänään ja siellä juomme kahvia ja punschia, kunnes iltatulee, jolloin mennään Rejnersiin (se nimi oli ravintolalla Berzeliuksen puiston luona).

Kellon lyödessä kaksi, otti hän hattunsa, harjasi huolellisesti vaatteensa ja lähti ulos.

— Olisipa ihme jollei heillä olisi tänään keitettyjä ahvenia, — ajatteli hän. — Ja ehkäpä tänään voisi ottaa sparristakin, kun kerran on juhannus!

Ja sitten käveli hän alaspäin, etsien varjoa kruununleipomon korkean seinän suojassa. Berzeliuksen puistossa istui työläisperheitä lapsivaunuineen samoilla penkeillä missä arkisin istui Suuren Puutarhakadun ylhäisiä *bonneja*. Hän näki erään äidin antavan lapselle rintaa. Se oli suuri, uhkuva rinta, johon pienokaisen kätönen melkein vajosi kun hän siihen kiinni tarttui. Maisteri kääntyi pois inholla. Näitten vieraitten olo *hänen* puistossaan häiritsi häntä. Hänestä se oli samaa kuin nähdä palvelusväkeä salongissa herrasväen ollessa poissa. Eikä hän voinut sitä antaa heille anteeksi, että he olivat rumia.

Niin tuli hän ravintolan lasiparvekkeen luo ja aikoi juuri laskea kätensä ovenriipaan, vielä kerran ajatellen ihania ahvenia "ja runsaasti persiljaa", kun hän samassa huomaa valkean paperilapun, johon on jotakin kirjotettu ja joka oli kiinnitetty lasiruutuun. Hänen ei tarvinnut lukea sitä, sillä hän tiesi mitä siihen oli kirjotettu: että ravintola oli juhannuspäivän sulettuna, mutta hän oli sen unohtanut! Hänestä tuntui kuin olisi hän iskenyt päänsä johonkin lyhtypaaluun katukäytävällä! Hän raivostui. Ensin suututti

hätä kellarimestari joka oli sulkenut ravintolan, sitten se, että hän itse oli unohtanut tämän sulkemisen! Hänestä tuntui niin tavattomalta se, että hän oli saattanut unohtaa sellaisen asian, niin tavattomalta, ettei hän sitä uskonut, vaan haki jotakuta, joka oli ollut siihen syynä. Se oli luonnollisesti kellarimestari. Hän oli pois suunniltaan, lamassa, epäkunnossa, murtunut. Hän istuutui eräälle penkille ja oli vähällä itkeä kiukusta.

Pom! ja samassa iski pallo keskelle paidanrinnustaa. Hän kimmahti seisaalleen kuin härsytetty vaapsiainen ja tahtoi saada käsiinsä rikollisen, kun hän näki pienten, rumien tytönkasvojen nauravan hänelle päin silmiä, ja tytön takana erään työmiehen, jolla oli yllään pyhävaatteet ja päässä panamahattu, ja joka hymyillen otti tyttöä kädestä ja kysyi herralta tekikö kipeätä, ja sitten näki hän kokonaisen liudan palvelustyttöjä ja kaarttilaisia, jotka nauroivat. Hän etsi silmillään polisikonstapelia, sillä hän tunsu tulleen loukatuksi ihmisoikeuksissaan, mutta kun hän näki konstapelin tuttavallisesti juttelevan lapsen äidin kanssa, ei hän tuntenut mitään halua riidellä vaan meni suorastaan Norrnormalmin torille ottaakseen ajurin ja mennäkseen kirjakauppiiaan luo, sillä nyt ei hän enää kauvempaa voinut olla yksin. Päästyään ajurinrattaille tunsu hän itsensä jotenkin turvatuksi, ja nyt kuivasi hän nenäliinalla paidanrintamuksensa, jossa oli pölyinen pallon jälki.

Päästyään Götgatalle maksoi hän ajurin varmana siitä että tapaisi kirjakauppiiaan kotona. Mutta kulkiessaan ylös portaita alkoi häntä huolestuttaa! Jos ei kirjakauppias olisikaan kotona! Hän ei ollutkaan kotona! Eikä koko rakennuksessa ketään muutakaan! Sillä niin tyhjältä se kuulosti hänen koputtaessaan ovelle, ja askeltensa kuuli hän kaikuvan portaissa.

Kun hän vihdoon taas seisoj yksin kadulla, ei hän tiennyt mihinkä menisi. Potockin osotetta hän ei tiennyt ja mahdottomalta näytti hänestä saada käsiinsä osotekalenteriakaan tänään, kun kaikki myymälät olivat sulettuina!

Hän kulki, tietämättä minne tie johti, alas Götgataa, Skeppsbrolle, Norrbrolle ja Carl XIII:sta torille. Ei yksiäkään tuttuja kasvoja kohdannut hän, ja hän tunsu haavottavasti iskevän tämän kansajoukon, joka oli vallannut kaupungin herrojen poissaollessa, sillä hän oli kasvatettu ylimysmieliseksi niinkuin me muutkin, valtion kouluissa.

Nälkä, joka ensi temmellyksessä oli lauhtunut, alkoi taas herätä. Silloin valtasi hänet uusi kauhea ajatus, jota hän raukkamaisuudesta ei ennen ollut uskaltanut ajatella loppuun asti: missä saan päivällistä? Hän oli lähtenyt ulos, taskussaan vaan päivällislippuja ja rahaa yksi kruunu ja viisikymmentä äyriä, koko hänen rahastonsa. Pilettejähän saattoi käyttää vaan Rejnersillä ja yhden kruunun oli hän jo käyttänyt ajamiseen.

Hän tuli jälleen Berzeliuksen puistoon. Siellä istui työläisperheitä ja söi ruokakoreistaan: keitettyjä kananmunia, rapuja, pannukakkuja! Eikä polisi sanonut mitään! Tuollapa istui jo muuan konstapeli voileipä kädessä ja olutlasi toisessa. Eniten kävi hänen sisulleen se, että nämä ihmiset, joita hän halveksi, olivat hänestä voitolla tällä kertaa! Mutta mikseipä hän voinutkin mennä johonkin maitokauppaan ja tyydyttää nälkänsä. Miksei? Niin! Vastauksen karkotti hän luotaan kuin röyhtely; ja niin meni hän alas laivasillalle lähteäkseen Djurgårdeniin, missä hänen täytyi tavata tuttavita, joilta saattoi, niin vastenmielistä kuin se olikin, lainata rahaa päivällisiin, mutta hienoihin päivällisiin, Hasselbackenilla!

Laivalla oli paljon väkeä, niin että maisterin täytyi seistä koneen vieressä joka lämmitti hänen selkäänsä ja pirskkotti talisulaa hänen vaatteilleen, samalla kuin hänen täytyi seistä ja katsoa tuijottaa erään keittäjättären hiussykeröä ja haistella pahentunutta hiusrasvaa. Mutta ei yksiäkään tuttuja kasvoja!

Päästyään Hasselbackenille oikaisi hän runkonsa niin suoraksi kuin mahdollista ja koetti saada arvokkaan ja vapaan ryhdin. Kenttä ravintolan edustalla muistutti teatterikatsomoa ja näytti täyttävän sellaisen tarkotuksenkin, nimittäin olevan kohtaus- ja näyttelypaikka sellaisille joilla on jotakin näytettävää. Kauvimpana perällä istui upseeria, sinisinä kasvoiltaan liiallisesta syönnistä ja juonnista; heidän lähellään muutamia ulkovaltojen edustajia, harmaina ja uupuneina siitä voimiakysyvistä työstä, että puolustivat joitakuita maanmiehiään jotka olivat tapelleet satamassa, tai että olivat läsnä juhlanäytännöissä, lastenkastajaisissa, häissä, hautajaisissa y.m. Mutta siinäpä olikin sitten hieno yleisö. Sillä keskellä kenttää huomaa maisteri Ladugårdslandetin nokikolarin perheineen, kellarimestarin "Helvetin Kuningas"-ravintolasta, provisorin "Sjubben"-apteekista ynnä muita ja heidän ympärillään kulkee vihreä vartija hopeakoruisaan ja kädessään kullattu sauva ja heittää halveksivia katseita tähän seuraan, ikäänkuin kysyäkseen mitä heillä oli täällä tekemistä. Maisteri tuntee kovasti hämmästyvänsä niistä monista katseista jotka kaikki näyttävät sanovan: katso tuolla hän kulkee ja hakee päivällistään. Mutta hänen täytyy kulkea edemmäksi! Ja hän tulee parvekkeille missä syödään ahvenia ja sparrista, missä juodaan sauternea ja champagnea. Ja hei, siinäpä jo häntä lyökin tuttu käsi olalle, ja kun hän kääntyy, näkee hän tarjoilija Gustafin loistavat kasvot, ja hän ottaa vastaan kädenpuristuksen ja teeskentelemättömän: — no mutta kas kun maisterikin on täällä; mitäs kuuluu?

Ja tarjoilija Gustaf, joka oli niin iloinen saadessaan tuntea itsensä hetkiseksi rinnastetuksi herransa kanssa, tuntee kankean puupalikan lämpimässä kourassaan ja kohtaa pari katsetta, teräviä kuin neulankärjet. Ja tämä kova käsi painoi eilenillalla niin lämpimästi kymmenenkruunun setelin hänen kouraansa ravintolasalissa ja tämä mies kiitti häntä puolenvuoden palveluksesta ja huomaavaisuudesta kuin ystävää. Ja tarjoilija Gustaf menee entiselle paikalleen toveriensa luo, hämillään ja suuttuneena. Mutta maisteri menee katkerin mielin jälleen ulos, ulos läpi koko väkijoukon, joka hänen mielestään ivailen kuiskailee: ei hän saanut päivällistä!

Ja sitten tulee hän kauemmaksi nurmikoille. Tuolla seisoo Kasperi ja saa selkään vaimoltaan. Tuolla taas muuan merimies näyttää Onnen tähdessä sitä odotettua palvelustyöille, tykkimiehille, kaartilaisille ja kisälleille. He ovat syöneet päivällistä kaikki nämä ja näyttivät iloisilta, ja hetkisen hän jo mielestään oli huonompikin kuin he, mutta sitten muisti hän, etteivät he tietäneet kuinka egyptiläinen leiri linnotettiin, ja silloin tunsu hän olevansa jälleen ylhäällä, eikä hän voinut ymmärtää kuinka ihmiset saattoivat vajota niin syvälle, että he tunsivat iloa sellaisesta surkeudesta mikä nyt juuri heitä huvitti!

Hän oli kuitenkin menettänyt halunsa tutkia useampia ravintoloita ja meni Novillaan päin, ohi Tivolin ja Singelbackenin. Siellä nurmikentällä tanssi nuoriso viulun soidessa; vähän matkaa siitä oli muuan perhekunta asettunut nurmelle erään tammen alle; mies, perheenisä, oli polvillaan, paitahiasillaan, paljain päin, olutlasi toisessa kädessään ja makkaralla höystetty voileipä toisessa; hänen lihavat, iloiset kasvosensa, jotka olivat suun ympäriltä hyvin ajellut, loistivat ilosta ja hyväntahtoisuudesta, kun hän kehotti vieraitaan, luultavasti vaimoan, appivanhempiaan, lankojaan, puotipalvelijoitaan, palvelustyttöjä, syömään, juomaan ja iloitsemaan, sillä tänään oli juhannus koko päivän. Ja tuo iloinen mies lasketteli sukkeluuksia niin että koko seura kierteli ruohossa nauraen sydämensä pohjasta. Ja kun pannukakkua tarjottiin ja sormin syötiin ja portviinipullo kiersi ympäri, piti vanhin puotipalvelija puheen, milloin lausuen jotakin niin sydämmellistä, että rouvat ottivat esiin nenäliinansa, ja isäntä pisti toisen poskipartansa kärjen suupieleen, milloin taas niin hauskaa, että hyvähuudot ja nauru keskeyttivät puhujan; silloin sumentui maisterin mieli; mutta hän ei mennyt tiehensä, vaan istuutui eräälle kivelle muutaman männyn taakse, katsellakseen "eläimiä". Kun puhe oli päättynyt, joivat isäntä ja emäntä maljan, joka päättyi hurraahuutoihin. Samalla säestettiin sitä harmonikoilla ja kaikilla lautasilla jotka suinkin olivat vapaina. Sitten nousi seurue lähteäkseen juoksemaan leskistä. Ja isoäiti meni erään pensaan taka auttamaan kaikkein nuorinta ja äiti itse sai napittaa keskulaisten housut.

— Mitä eläimiä — ajatteli maisteri itsekseen ja kääntyi pois päin, sillä luonnollinen oli hänestä rumaa, koskapa kaunis oli luonnotonta, paitsi "tunnustettujen" mestarien tauluissa kansallismuseossa.

Ja sitten näki hän kuinka nuoreherrat riisuivat paitahiasilleen ja tytöt ripustivat kalvosimensa orapihlajapensasiin; ja sitten asettuivat he riviin ja sitten juoksivat he.

Ja tytöt nostivat hameitaan niin että sukkanauhat näkyivät, punaisia ja sinisiä nauhoja joita saa ostaa rihkamapuoteista; ja kun ritari oli saanut kiinni naisensa, otti hän sen syliinsä ja pyöritti niin että tytön polvetkin näkyivät, ja silloin nauroivat vanhat ja nuoret niin että vuoret kaikuivat.

— Oliko se viattomuutta vai turmelusta? — ajatteli maisteri taas. Mutta varmaankaan ei seura tietänyt mitä merkitsi outo sana korruption, ja siksi iloitsivat he.

Kun he olivat juoksemiseen väsyneet, oli kahvikin jo valmista. Eikä maisteri voinut käsittää mistä ritarit olivat oppineet olemaan niin kohteliaita naisille, sillä he ryömivät nelinkontin hakemaan sokeriastiaa ja kermaa palvellakseen tyttöjä, ja kiristäjät hikisissä liivinselkämyksissä olivat kuin "selkään istutetut rivat".

— Siinä koirakset naaraksille kiemailevat, — ajatteli hän — mutta odottakaahan!

Mutta sitten näki hän isännän, iloisen sielun, kohteliaasti tarjoovan kahvia vanhalle appi-isälleen ja anoppi-äidilleen, vieläpä vaimolleenkin, ja kaikille puotipalvelijoille ja palvelustyöille, ja kun joku kieltäytyi tarjouksesta sanoen: "herran pitää ottaa itse", vastasi tämä, että hän kyllä ehtisi sittenkin. Ja sitten näki hän appi-isän tekevän pajupillejä pikkupojille, ja isoäiti hääräsi siinä ympärillä kuin piika ja tahtoi pestä kaikki astiat! Ja silloin ajatteli maisteri, että itsekkäisyys oli sentään merkillinen asia, kun se voi ottaa niin inhimillisiä muotoja, niin jakaa, että näytti siltä, kuin kaikki antaisivat ja ottaisivat ihan yhtä paljo, sillä itsekkäisyyttä se oli, se oli selväkin!

Ja sitten leikkivät he panttileikkejä, ja lunastivat jokaisen pantin suuteloilla, oikeilla suuteloilla keskelle suuta niin että mäiskyi, ja kun iloinen kirjuri "seisoi kaivossa" ja sai suudella suurta tammea, teki hän sen niin hassunkurisesti ja syleili paksua runkoa aivan kuin halataan tyttöä, kun ei kukaan näe, ja riemuisasti sille naurettiin, sillä kaikki tiesivät kuinka se käy, vaikkei kukaan tahtonut tehdä sitä toisten nähden.

Maisteri, joka aluksi oli arvostellen katsellut näytelmää korkealta näkökannaltaan kivellä, oli vähitellen niin kiintynyt heidän iloonsa, että hän melkein tunsi olevansa mukana seurassa. Jopa hän saattoi hymyilläkin puotipalvelijan sukkeluuksille, ja isäntä, joka näytti olevan pikkukauppias, oli yhdessä tunnissa saanut hänen myötätuntonsa. Mutta sepä olikin sitten ensiluokkainen elokukko. Hän osasi "nylkeä kissaa", "kulkea rapuna", "maata" puunrungolla, "niellä rahoja", "syödä tulta" ja tehdä kaikkia konsteja. Ja kun hän otti kahvileivänviipaleen erään nuoren tytön kureliiveistä ja antoi sen sitten hävitä oikeaan korvaan, silloin nauroi maisterikin niin että hänen tyhjä vatsansa hyppi.

Ja sitten alkoi tanssi. Maisteri oli lukenut Rabesin kieliopista sellaisen lauseen kuin "Nemo saltat sobrius, nisi forte insanit" [ei kukaan tanssi selvänä jollei ole kovin raivostunut] *Cic*, ja hänestä oli aina tuntunut, että tanssi oli hulluuden ilmaus. Hän oli tosin nähnyt koiranpenikoiden ja varsojen tanssivan, kun ne olivat iloisia, mutta hän ei luullut Ciceron aikoneen ulottaa väitettään aina eläimiin asti, ja eläinten ja ihmisten välille oli maisteri oppinut vetämään paksun viivan. Mutta kun hän nyt näki näitten nuorien ihmisten, selvinä, mutta muuten kylläisinä pyörähtelevän harmonikan ryhdikkään poljennan mukaan, tuntui siltä kuin hänen sielunsa olisi joutunut keinuun, jonka hänen silmänsä ja korvansa panivat liikkeelle, eikä hän lopulta voinut muuta kuin polkea jalallaan tanssintahtia hankin, hiljaa, pehmeätä sammalta vastaan.

Kun oli kolme tuntia kulunut, nousi hän ylös. Mutta hänestä tuntui melkein vaikealta lähteä sieltä; oli kuin olisi pitänyt keskeyttää hauska seurustelu; sillä hän tunsi kuin olleensa heidän mukanaan, mutta lempeämmäksi hän oli tullut sydämmeltään ja tunsi rauhaa ja suloista raukeutta aivan kuin itsekin olisi huvitellut.

Ilta oli tullut; jokunen kiiltokylkinen vaunu laahasi muutamia naisia, jotka makasivat, yllään valkeat teatterikapat, vaunun takaistuimella kuin käärinliinoissa ruumiit, valkeaksi sivuttuina ja silmien alla mustat juovat, maalattuina, sillä oli siihen aikaan muodissa se, että piti näyttää ylösnousseelta ruumiilta. Maisterin ensi ajatuksenkulku sai hänet miettimään, että noilla naisilla mahtoi olla hyvin ikävä, mutta ei hänen käynyt heitä sääliksi, ei hiukkastakaan. Mutta suuren maantien alapuolella, avaralla laivareitillä tulivat höyrypurret takaisin huvimatkoilta, lippujen liehuessa ja soiton raukuessa, ja niin hurrattiin, soitettiin ja laulettiin, että se kuului aina Djurgårdsbergille asti.

Maisteri ei ollut koskaan tuntenut elämäänsä niin yksinäiseksi kuin tässä kansanvilinässä, ja hänestä tuntui kuin ihmiset katselisivat säälien häntä, joka yksin kulki siinä kuin mikäkin jörri, ja hän itsekin tunsi sääliä itseään kohtaan. Hän olisi tahtonut mennä puhuttelemaan ensimmäistä vastaan tulijaa, ketä tahansa, vaan saadakseen jälleen kuulla oman äänensä, sillä siinä yksinäisyydessään tunsi hän kuin joku vieras olisi kulkenut hänen rinnallaan. Ja nyt alkoi muuan muisto kiusata hänen omaatuntoaan. Hän muisti tarjoilija Gustafin Hasselbackenilla, miehen joka ei voinut hillitä iloaan nähdessään hänet. Jo pääsi hän niin pitkälle, että toivoi tulevan vastaan kenen tahansa ja lausuvan ilonsa hänet tavatessaan! Mutta ketään ei tullut.

Jopa sentään tulikin; kun hän istui höyrypurressa, tuli muuan lintukoira, joka oli isännästään hukunut, ja laski päänsä hänen polvelleen. Ei maisteri tavallisesti sietänyt koiria, mutta nyt ei hän sitä hätistänyt luotaan; polveen tuntui niin pehmeältä ja lämpimältä, ja eksynyt eläin katsoi häntä niin silmiin, kuin olisi tahtonut häntä ottamaan selvää isännästä.

Mutta kun he pääsivät maihin Nybron luona, juoksi koira tiehensä.

— Se ei tarvinnut minua enää — ajatteli maisteri, ja sitten meni hän kotiin ja pani maata.

* * * * *

Tämän juhannuspäivän vähäpätöiset tapaukset olivat kuitenkin järkyttäneet maisterin varmuutta. Hän huomasi nimittäin, että huolellisuus, varovaisuus ja älykäs harkinta ei riittänyt ihmiselle. Hän tunsi ympärillään jonkinlaista epävarmuutta. Jopa ravintolakin, hänen kotinsa, oli niin epäluotettava, että hän saattoi milloin tahansa tulla suljetuksi sen ovien ulkopuolelle. Gustafin osottama kylmyys alkoi myöskin tuntua hänestä painostavalta. Tarjoilija oli tosin yhtä kohtelias kuin ennenkin, huomaavaisempikin tavallistaan, mutta ystävyys oli kadonnut, luottamus niinikään. Tämä teki maisterin epäluuloiseksi, ja joka kerta kun hän sai kuivan lihapalan tai liian vähän perunoita, ajatteli hän: aha! nyt hän kostaa minulle!

Kesä tuli maisterille hirveäksi, sillä toinen viulu matkusti pois, ja kirjakauppias oleksi enimmäkseen Mosebackenilla.

Eräänä syksyiltana istuivat toinen viulu ja kirjakauppias ravintolassa juomassa totiaan, kun maisteri tulee huoneeseen kinalossa muuan käärö, jonka hän huolellisesti kätki erääseen tyhjään pullon koriin romunurkassa. Maisteri oli ärtyisällä tuulella ja hyvin hermostunut.

— No, vanha Blommi, — alkoi kirjakauppias jo varmaankin sadannen kerran, — etkö jo mene

naimisiin?

— Piru menköön naimisiin; eikö tässä ole kylliksi muutenkin huolta! Ja mikset mene itse naimisiin? — purasi maisteri.

— Oh, minullahan on vanha Stafvani, minulla, — vastasi kirjakauppias, joka oli kaavaan valanut joukon vastauksia joukkoon kysymyksiä.

— Minä olen ollut onnellisissa naimisissa, minä, — sanoi puolalainen.

— Mutta minun vaimoni on nyt kuollut, hush!

— Tosiaankin, — sanoi maisteri — mutta kuinka herra sitten on leskimies?

Puolalainen ei ymmärtänyt käännettä, muuta kuin nyökkäsi vaan päällään myönnytyksen merkiksi. Maisterin mielestä he tuntuivat väsyttäviltä. Keskustelu liikkui aina samaan suuntaan, samoista asioista; ja hän tiesi heidän vastauksensa ulkoa.

Kun hän lähti hakemaan sigarria päällystakkinsa taskusta etehisestä, juoksi kirjakauppias romunurkkaan ja otti maisterin paketin. Kun ei se ollut sen tarkemmin sulettu, sai hän sen pian auki ja avasi kääröstä hyvän amerikalaisen yöpaidan, jonka hän huolellisesti levitti maisterin tuolin selkämykselle.

— Hush! — sanoi puolalainen ja irvisti kuin jotakin rumaa nähdessään.

Kellarimestari, joka piti hyvää pilasta, kyykistyi tarjoilupöydän alle ja nauroi ääneensä, tarjoilija jäi saliin, ja pian pisti muuan keittäjätär päänsä ulos luukusta.

Kun maisteri palasi huoneeseen ja sai nähdä koiruuden, kalpeni hän raivosta, ja kohta epäili hän kirjakauppiasta, mutta kun hän näki Gustafin eräässä nurkassa nauravan, juolahti hänen mieleensä entinen ajatus: hän kostaa minulle! Ja sanaakaan sanomatta tempasi hän paidan, heitti rahat pöydälle ja meni!

Siitä päivästä lähtien ei maisteria enää Rejnersillä nähty. Kirjakauppias oli kuitenkin saanut tietoonsa, että hän söi Ladugårdslandet-ravintolassa. Ja niin hän tekikin! Mutta hän oli hyvin tyytymätön! Ruoka ei ollut huonoa, mutta se ei ollut laitettu sellaisella tavalla johon hän oli tottunut. Tarjoilijat eivät olleet huomaavaisia. Usein aikoi hän jo palata Rejnersille, mutta ylpeys esti häntä siitä. Siten oli hänet heitetty kodistaan; siten oli monivuotinen tuttavuus särkynyt viidessä minutissa.

Syksyllä sattui uusi isku. Mamselli Augusta oli saanut pienen perinnön Nyköpingistä ja aikoi jättää Tukholman lokakuun alussa. Maisterin täytyi muuttaa. Ja hän muutti joka kuukausi, sillä ei hän voinut nyt mihinkään tyytyä. Toinen paikka ei ollut huonompi kuin edellinen, mutta se ei ollut sama! Hän oli niin tottunut kulkemaan vanhoja katujaan, että hän joskus joutui entisen asuntonsa portille saakka ennenkuin huomasi erehdyksensä. Hän oli sanalla sanoen vallan sekaisin. Lopuksi kävi niin, että hän muutti perheeseen asumaan, niin sydämmestään kuin hän olikin sitä aina vihannut ja kauhistunut. Ja siinäpä sitten tuttavilta hänen jälkensä katosivat.

Taasenkin eräänä iltana Rejnersillä istuu puolalainen yksin, poltellen, juoden ja hikitellen, itämaalaisen tavoin haaveillen, mikä ominaisuus on hänen rodulleen ominaista. Silloin tulee kirjakauppias sisälle kuin myrskytuuli; iskee hattunsa lyttyyn pöytää vasten ja huudahtaa:

— Herran Jesta sentään, olettekos kuulleet ihmeempää?

Puolalainen herää konjakki- ja tupakkanirvanastaan ja mullistelee silmiään.

— Herran Jesta nyt sentään, olettekos tosiaankaan kuulleet mokomaa? Hän on mennyt kihloihin!

— Kuka on mennyt kihloihin? — kysyy puolalainen vallan säikähtäneenä hatun räähkäämisestä ja vapahtajan nimen niin viljalta väärinkäyttämisestä.

— Maisteri Blom! — Ja kirjakauppias pyytää totilasikäänkuin korvaukseksi siitä ravinnosta jota hän on tarjonnut. Ja kellarimestarinkin täytyy tulla esiin tarjoilupöydän takaa kuulemaan.

— Onko siinä rahoja? — kysyy hän ilkkuen.

— Ei, sitä en luule, — sanoo kirjakauppias, joka nyt on sankari ja jakaa vaan vähittäin lahjojaan.

— Onko hän kaunis? — kysyy puolalainen. — Minun vaimoni oli niin kaunis, niin, hush!

— Ei, ei hän ole edes kauniskaan, — sanoo kirjakauppias. — Mutta hän näyttää hyvältä tytöltä!

— Oletteko nähnyt sitten heitä? — kysyy kellarimestari. Onko hän vanha? — Ja hän kurkistaa keittoluukkuun päin.

— Ei, hän on nuori!

— Entäs hänen vanhempansa? — jatkaa kellarimestari.

— Isä kuuluu olevan satulaseppä Örebrossa!

— Mutta sepä vasta lurjus oli! — sanoo kellarimestari, — ja uskokaa minua, ei kukaan välttä kohtaloaan!

Ja sanottuaan tällaisen viislauslauselman ikäänkuin siunatuksi lopuksi, menee hän jälleen tarjoilupöytänsä taakse.

Kun vähän on tyynnytty siitä ettei ole raha kysymyksessä, ruvetaan mietiskelemään "millä he elävät." Ja kirjakauppias tekee ylimalkaisen laskelman maisterin tuloista ja siitä "mitä hän voi ansaita opetustunneillaan." Kun se kysymys oli loppuun käsitelty, tahtoo kellarimestari kuulla lähempiä seikkoja. "Missä tapasi hän tytön? Onko hän vaalea vai tumma? Rakastaako hän sulhastaan?" Tätä viimeistä kysymystä ei pidetä ensinkään vähäarvoisena, ja kirjakauppias "luulee niin", sillä hän näki kuinka tyttö roikkui maisterin käsivarressa illalla erään myymälän ikkunan edessä Arsenalsgatalla. — Niin, mutta että hän tosiaankin, sellainen puupölkky, saattoi rakastua! — se oli ihan uskomatonta. Mutta millainen aviomies hänestä mahtaa tulla? Kellarimestari tiesi, että maisteri oli ruokiin nähden "kirotun" turhantarkka, ja sitä ei saa olla kun aikoo naimisiin (kurkistaa keittiöluukulle!) ja sitten tahtoo hän kovin mielellään ottaa totilasin illalla. Luuliko hän sen käyvän päinsä joka ilta kun oli naimisissa? Ja eikähän maisteri sietänyt lapsiakaan! Hui! vihelsi hän, ei siitä hyvää tule! — Uskokaa minua, ei siitä hyvää tule! Ja sitten voin teille, herrat, mainita vielä yhden asian (tässä nousi hän seisaalleen, vilkasi ympärilleen ja jatkoi kuiskaten), luulenpa piru vieköön, että sillä vanhalla hipokritillä on jokin lemmensuhde. Ettekös muista, herrat, sitäkin iltaa kun — hihihhi — yöpaita! Sepä se! Ei siinä ollakaan missään lehmän selässä! Pitäköön vaan rouva Blom huolta siitäkin, odottakaa vaan! Pahempaakin on nähty! Mutta en minä sano mitään!

Tosiseikka kuitenkin oli, että maisteri oli kihloissa ja aikoi mennä naimisiin parin kuukauden kuluttua.

Mitenkä sitten kävi, se ei kuulu enää kertomukseen, ja vaikeatapa onkin tietää mitä kodin luostarimuurien sisäpuolella tapahtuu, missä vaitiololupaus jokseenkin tarkkaan pidetään.

Varmaa on vaan se, ettei maisteria enää senjälkeen koskaan nähty kapakassa. Kirjakauppias sai, tavatessaan kerran maisterin yksin kadulla, kuulla pitkän ripityksen siitä, että hänen pitäisi mennä naimisiin. Niin, maisteri oli ruvennut ahdistelemaan nuoriamiehiä, ja sanonut heitä itsekkäiksi, kun eivät tahtoneet jatkaa sukua, että sellaisille källe pitäisi panna suuri vero, sillä kaikki välilliset verot kohtaavat etupäässä perheenisää, niin, hän meni niinkin pitkälle, että vaati laadittavaksi lakia, joka rankaisisi nuorenmiehensäädyn kuin rikoksena, joka "sotii luontoa vastaan." Kirjakauppias, jolla oli hyvä muisti, lausui arveluita siitä, että sitoisi itsensä johonkin "hanheen", johon maisteri vastasi, että *hänen* vaimonsa oli älykkäin nainen maan päällä.

Kaksi vuotta sen jälkeen oli puolalainen nähnyt maisterin rouvineen teatterissa, ja "hänen mielestään he näyttivät onnellisilta, hush!"

Kolme vuotta myöhemmin oli kellarimestari tehnyt huvimatkan juhannuksena Mariefrediin. Siellä linnan vieressä nurmikolla oli hän nähnyt maisterin lykkäävän lapsivaunuja ja kantavan ruokakoria, muassaan kokonainen karavani herroja ja naisia, jotka näyttivät "olevan maalta." Maisteri oli päivällisen jälkeen laulanut lauluja ja juossut "pukkusilla" nuorten herrojen kanssa. Hän näytti kymmentä vuotta nuoremmalta ja oli oikea ritari naisia kohtaan.

Kellarimestari, joka oli vallan lähellä seuruetta, oli päivällistä syödessä kuullut herran ja rouvan puhelusta osan. Kun rouva otti ruokakorista astiallisen rapuja, oli hän pyytänyt ettei Albert olisi vihainen, mutta hänen oli vallan mahdollon saada naaraksia vaikka oli hakenut läpi koko Munkbron. Ja silloin oli maisteri kietonut kätensä vaimonsa vyötäisille ja vakuuttanut syövänsä yhtä mielellään koirasrapuja, ja tyytyväinen oli hän siihen mitä oli. Ja kun sitten pikkuruinen alkoi huutaa vaunussa, oli maisteri nostanut hänet käsivarrelleen ja kantanut kunnes itku taukosi. No, nehän olivat pikkuaasioita, mutta kuinka ihmiset saattoivat elää naimisissa, vaikka he poikamiehinäkin vaan tuskalla tulivat toimeen, se oli tosiaankin arvotus. Mutta näytti siltä kuin lapset toisivat ruokaa muassaan tullessaan maailmaan, siltä se tosiaankin näytti!

Aikanaan pidettiin häntä yliopistoneron, eikä ollut epäilystäkään siitä, ettei hänestä tulisi jotakin suurta. Mutta lakitieteen kandidaatiksi päästyään täytyi hänen mennä Tukholmaan ansaitsemaan. Väitöskirjan teko täytyi siirtää tuonnemmaksi. Hän oli hyvin kunnianhimoinen, mutta varoja ei ollut. Siitä syystä oli hän päättänyt mennä rikkaisiin ja ylhäisiin naimisiin. Ja siksi nähtiinkin hänen Upsalassa ja sittemmin Tukholmassa seurustelevan hienoimmista piireissä mihin hän vaan saattoi päästä. Upsalassa joi hän vanhempana ylioppilaana aina veljenmaljan vastatulleitten aatelismiesten kanssa, ja nämä tunsivat itsensä hyvin mairitelluiksi vanhemman maanmiehen tuttavuudesta. Ja sitten tultiin ystävyssuhteisiin, hänelle edullisiin, ja kesällä kutsuttiin hän vanhempien hoviin.

Ja siellä hän sitten vainueli. Hänellä oli seurustelutaitoa, soitti ja lauloi ja jutteli hyvin sujuvasti naisten kanssa, ja siksi häntä suosittiinkin. Hänen pukunsa puhui suurempaa loistoa kuin minkä hänen varansa olisivat sallineet, mutta koskaan hän ei lainaillut rahoja aatelismiehiltä eikä ystäviltaan. Olipa hän ostanut pari arvotonta osakettakin Kropp & Wäng oy:ssä, eikä hän unohtanut sopivassa tilaisuudessa huomauttaa, että oli mentävä yhtiökokoukseen.

Toista kesää oli hän jo hakkaillut muuatta aatelisneitiä, jolla oli jonkinlainen maatila, ja jo puhuttiin hänen hyvästä menestyksestään, kun hän äkkiä hävisi hienoista piireistä ja meni kihloihin sellaisen köyhän tytön kanssa, jonka isä oli tynnyrintekijä ja vailla maatilaa.

Hänen ystävänsä eivät voineet ymmärtää sitä, että hän niin itsestään iski mäihään. Hän kun oli niin hyvässä vireessä, jo piti saalista ihan haarukan nokassa, ei muuta kuin hotkaista. Niin, ei hän sitä itsekään voinut käsittää kuinka hänen monivuotiset suunnitelmansa niin nopeasti saattoi sekottaa muuan työntyyppä, jonka oli nähnyt vaan kerran eräällä laivalla. Hän oli lumossa, aivan varmaan. Hän kysyi ystäviltaan eikö tyttö ollut kaunis. Ei, sitä he eivät tosiaankaan voineet sanoa, suoraan puhuakseen.

Mutta älykäs se tyttö kuitenkin oli. Katsokaapas sen silmiin! Ne puhuvat. Ystävät eivät voineet mitään nähdä, vielä vähemmin kuulla, sillä tyttö ei koskaan puhunut.

Mutta hän kävi tynnyrintekijän kodissa joka ilta, ja kas se tynnyrintekijäpä vasta oli älykäs mies, saakeli soikoon! Tuomari oli polvillaan, ikäänkuin muistutellen kesäistä hovielämänsä, ja piteli lankavyhtiä; hän lauloi tytölle, soitti, puhui teatterista ja uskonnosta, ja aina oli hän huomaavinaan myöntävän vastauksen tytön syvissä silmissä. Hän kirjotti tytölle runoja, ja laski hänen jalkoihinsa laakeriseppeleensä, kunnianhimoiset unelmansa, jopa väitöskirjansakin. Ja sitten meni hän naimisiin.

Tynnyrintekijä joi häissä itsensä hutikkaan ja piti tytöille ruokkoomattoman puheen; mutta varatuomari näki äijän esiintymisessä niin paljo tervettä luontoa, niin paljo rakastettavaisuutta, ettei hän ukkoa pidätellyt, pikemmin vaan yllytti häntä pahempaan. Hän viihtyi niin hyvin näitten yksinkertaisten ihmisten keskuudessa; siellä sai olla oma itsensä.

— Kas siinä on rakkaus, — sanoivat ystävät. — On se rakkaus sentään jotain ihmeellistä!

Ja niin olivat he avioliitossa. Kului kuukausi, kaksikin kuukautta. Ja mies oli niin onnellinen. Iltasin istuivat he kahden ja mies lauloi Rosen i Nordanskog; se oli vaimon mielilaulu. Ja mies puhui teatterista ja uskonnosta, ja vaimo kuunteli niin hartaasti! Mutta ei vaimo koskaan mitään puhunut, hän oli vaan yhtä mieltä miehensä kanssa ja virkkasi sohvankoristeita.

Kolmantena kuukautena rupesi mies jo vanhaan tapaansa ottamaan päivällisunensa. Rouva tahtoi istua vieressä sillä ei hän voinut olla yksin. Tämä vaivasi miestä, sillä hän olisi mielellään halunnut olla omissa aatoksissaan.

Joskus tuli rouva miestänsä vastaan Norrbrolle, ja se hyvin hänen ylpeyttään kutkutti kun sai nähdä miehensä juoksevan toverien luota hänen tykönsä. Ja sitten vei hän miehensä kotiin kuin voittokulussa; mies oli yksin *hänen!*

Neljäntenä kuukautena ei mies enää *jaksanut* laulaa Rosen i Nordanskog. Se oli niin kulunut! Ja sitten otti hän käteensä kirjan, ja niin istuivat he vaiti.

Eräänä iltana piti miehen mennä muuatta kuolinpesää selittävään kokoukseen, jonka jälkeen syötäisiin illallinen. Silloin oli hän ensimmäistä iltaa poissa kotoa. Rouvan piti kutsua joku ystävätär iltaa viettämään ja panna sitten aikaisin maata, sillä mies viipyisi kauan.

Ja ystävätär tuli, ja sitten lähti hän kello yhdeksän. Rouva istui saliin odottamaan, sillä hän ei menisi maata ennenkuin mies tulisi kotiin. Ei hän kuitenkaan voisi nukkua.

Ja niin istui hän huoneistossa aivan yksin. Mitäpä hän olisi tehnyt! Tyttö oli jo mennyt levolle, ja kaikki oli hiljaa. Seinäkello naksutti yksikantaan. Mutta kello ei ollut vasta kuin kymmenen, kun hän väsyneenä pani pois virkkuunsa. Hän meni sinne ja tänne, puhdistelikin vähän paikkoja ja oli

hermostunut. Tämä se oli avioelämää. Temmataan irti ympäristöstään ja pannaan kolmeen tyhjäan huoneeseen, kunnes mies tuli kotiin humalaisena ja raakana. Mutta rakastihan mies häntä, ja olihan nyt pakko olla liikeasioissa. Hassuahan oli sitä ihmetellä. Mutta rakastiko mies häntä vielä? Eikö hän tässä hiljankin kieltäytynyt pitelemästä lankavyhtiä, jota tointa ennen niin himoitsi — ennen naimisiinmenoa. Eikö hän eilen näyttänyt vähän tyytymättömältä kun Norrbrolla tavattiin ennen päivällistä! Ja vaikkapa hän olisikin kokouksessa illalla, niin tarvitsiko siltä olla illallisella.

Kello oli vasta puoliyksitoista kun hän oli nämä seikat miettinyt. Oikein häntä ihmetytti se, etteivät nämä ajatukset jo ennen olleet hänen mieleensä juolahtaneet. Ja sitten ne synkät mietteet taas virisivät ja sielun silmissä ohitse vilistivät. Mutta nyt ne olivat jo saaneet vahvistusta. Mies ei hänelle enää juuri paljo puhunutkaan. Ei koskaan enää laulanut, ja piano oli sulettuna. Ja valehdellut oli siinäkin, että nukkui päivällisen päälle, makasihan se vaan ja luki ranskalaista romania.

Hän oli siis valehdellut vaimolleen!

Kello oli vasta puoli kaksitoista. Hiljaisuus oli kauheata. Hän avasi ikkunan ja katseli kadulle. Siellä pari herraa teki kauppoja kahden naisen kanssa. Niin, sellaisia ne miehet ovat! Jospa vaan hänenkin miehensä! Silloin menisi hän järveen!

Rouva sulki ikkunan ja sytytti kynttiläruunun makuuhuoneessa. "Täytyy nähdä mitä tekee", oli mies sanonut eräänä tuttavallisena hetkenä. Vielä oli siellä kaikki niin kirkasta ja hienoa. Viheriäinen sijapeite oli kuin niitty josta heinä on hiljan tehty, ja pienet valkoiset poskipatjat kuin kissanpoikaset kedolla; hänen pukunsa oli silkkoisenoistava; peilissä ei ollut vielä vesipirskeitten rumia jälkiä, ja hopeaiset pinnat hiusharjassa, ihojauhorsiassa ja hammasharjassa olivat vielä niin kirkkaat. Heidän tohvelinsa vuoteen alla olivat vielä niin uudet ja kankeat, kuin eivät koskaan joutuisikaan ajelehtimaan. Kaikki oli vielä niin nuorteansiroa, mutta sittenkin oli se jo niin vanhaa. Hän tunsikin kaikki miehensä laulut, kaikki hänen salonkikappaleensa, kaikki hänen sanansa, kaikki hänen ajatuksensa. Hän tiesi tarkkaan mitä mies sanoisi päivällispöytään istuessaan, kaikki mitä hän sanoisi kun he olivat kahdenkesken illalla.

Hän oli kyllästynyt, hän oli väsynyt kaikkeen. Oliko hän rakastanut miestänsä? Oli kyllä! Oli tosiaankin! Mutta tässäkö ne nyt sitten olivat kaikki hänen nuoruutensa unelmat! Tulisiko koko elämä tällaiseksi! Niinpä kai! Mutta ... hehän saisivat lapsia! Niin, mutta vielä ei näkynyt merkkiä siitä! Hei! Silloinpa ei hän enää olisikaan yksin; silloin saisi mies olla poissa niin paljo kuin tahtoisin, sillä olisihan kotona silloin joku jota hän, vaimo, saisi hoitaa ja hyssyttellä, jolle puhella. Ehkä tästä puuttuikin vaan lapsi. Ehkä olikin avioelämän tarkoitus toista kuin se, että herra sai pitää kotonaan naiseläjän, ja pitää sitä lain turvissa yksin, rauhassa! Niin kyllä! Mutta pitäisihän miehen sentään häntä rakastaa; ja sitä hän ei tehnyt! Ja sitten itki rouva!

Kun mies tuli kotiin kello yksi, oli hän vallan selvä. Mutta hän oli vähältä suuttua nähdessään vaimon vielä ylhäällä.

— Mikset ole pannut maata? — oli hänen ensimmäinen tervehdyksensä.

— Kuinka minä olisin voinut nukkua kun odotin sinua?

— No mutta tähän nyt vasta on merkillistä. Sittenhän en minä koskaan uskalla lähteä ulos! Luulenpa että olet itkenytkin!

— Niin, minä olen itkenyt, ja itkeä kai minun täytyy, kun et sinä — rakasta — minua — enää.

— Enkö minä rakasta sinua kun minun täytyy kulkea liikeasioissa?

— Eihän illallinen ole mikään liikeasia.

— Kas niin! Nyt ei enää uskalla uloskaan mennä! Sehän nyt vasta on pirua kuinka naisten pitää olla kintereillä aina!

— Kintereilläkö! Niin, sen kyllä näin eilen päivällä kohdatessani sinut Norrbrolla. Mutta en enää koskaan tule sinua ottamaan vastaan kotimatalla.

— Mutta, pikku ystäväni, kun minä kuljin päällikköni kanssa...

— Huhuhu! Nyt pääsi rouvalta itku ja hän sai väristyksiä. Täytyi mennä herättämään Lina ja saada hauteita.

Mies itki, hänkin! Sydämmen kyyneleitä! Oma kohtaloaan, kovuuttaan, kelvottomuuttaan, toiveitaan, kaikkia! Mutta tässähan oli enemmän kuin toiveet! Mieshän rakasti häntä! Eikö ollut niin? Sanoihan vaimokin rakastavansa häntä, nyt, kun mies oli polvillaan sohvalla vieressä ja suuteli vaimonsa silmiä.

Niin, he rakastivat toisiaan! Pilvi vaan oli kulkenut ohitse! Pahoja aatoksia yksinäisyydessä. Vaimon ei tarvitsisi enää koskaan, ei koskaan olla yksinään. Ja niin nukkuivat he toistensa syliin, ja vaimo hymyili jälleen.

Mutta seuraavana päivänä ei vaimo mennyt miestänsä vastaan. Mies ei kysynyt mitään päivällispöydässä. Mies puhui paljo, mutta vaan puhuakseen, ja tuntui siltä kuin hän puhuisi vaan itselleen. Illalla kertoi hän vaimolleen pitkiä juttuja elämästä Sjöstaholmilla, ja mitä neidit sanoivat paroonille ja mitä nimiä kreivin hevosilla oli. Ja seuraavana päivänä puhui hän väitöskirjastaan.

Eräänä päivällisaikana tuli mies kotiin hyvin väsyneenä. Vaimo istui salissa ja odotti. Hänen lankakeränsä oli pudonnut lattialle. Mies kulkee ohitse, ja lanka sekaantuu hänen jalkoihinsa; pitsi heltiää vaimon käsistä ja laahaantuu lattialle. Mies suuttuu ja potkaisee langan jaloistaan; hän oli liian väsynyt kumartuakseen ja ottaakseen kerän lattialta.

Vaimo sanoo jotakin kiivasta miehen epäkohteliaisuudesta.

Mies vastaa ettei hänellä ole aikaa ajatella vaimon askaruksia, ja saattaisipa vaimo muuten ryhtyä tekemään jotakin hyödyllistäkin. Miehen täytyi ajatella väitöskirjaansa jos tahtoi pitää huolta tulevaisuudestaan. Ja siitä syystä täytyi heidän koettaa supistaa menoja.

Ja siinä sitä oltiin.

Seuraavana päivänä istui vaimo kutomassa sukkaa miehelleen, kyyneleet silmissä. Mies selitti, että tuli halvemmaksi ostaa koneella kudottuja sukkaa. Silloin purskahti rouva taas itkuun. Mitäpä hän tekisi? Lina piti huolta taloudesta, eikä keittiössä ollut työtä muuta kuin kahdelle. Rouva siisti itse huoneet. Tahtoiko mies, että Lina piti erottaa.

— No eihän nyt sitä!

— No kuinka sitten!

Sitä ei mieskään voinut sanoa, mutta jotakin täytyi olla hullusti. Talous tuli liian kalliiksi. Siinä oli kaikki! Se ei käynyt päinsä pidemmältä, eikä mies voinut koskaan kirjoittaa väitöskirjaansa. Ja sitten kyyneleitä ja suuteluita ja suuri sovinto!

Mutta mies alkoi nyt olla poissa pari iltaa viikossa. Liikeasioita! Miehen täytyi luonnollisesti näyttäytyä ulkosalla. Niin täytyi tehdä, muuten hänet unohdettiin.

Voi niitä pitkiä iltoja! Mutta nyt meni rouva aina maata ja oli nukkuvinaan kun mies tuli kotiin.

Jo oli vuosi kulunut, eikä vielääkään näkynyt mitään merkkiä lapsesta. Varatuomarista alkoi tämä kovasti muistuttaa erästä suhdetta mikä hänellä ennen oli erääseen tyttöön, sillä erotuksella vaan, että tämä oli paljoa ikävämpi ja kalliimpi. Keskustelusta ei tullut enää mitään, tyhjäänpäiväisistä talousasioista vaan joskus sananen vaihdettiin. Vaimohan oli miehen mielestä liian yksinkertainen. Itseäänhän mies vaan oli kuunnellut, ja vaimon silmien syvyyshän johtui vaan siitä, että hänellä oli niin suuret silmäterät, niin tavattoman suuret silmäterät. Mies puhui nyt jo suoraan entisestä rakkaudestaan mikä jo alkoi sammua. Ei, se riipasi sydämmeen niin kipeästi, niin armottomasti. Se ei voinut kuolla. Mutta niin puheli hän itselleen joskus. Kaikki tässä maailmassa kuluu. Mikseipä sitten kuluisi myöskin Rosen i Nordanskog. Kun oli sitä saanut kuulla kolmesataakuusikymmentäviisi kertaa, niin kuluihan se, ei siinä auttanut pirukaan. No! Oliko vaimo oikeassa tehdessään siitä sen johtopäätöksen, että rakkauskin oli kulunut. Ei, ja kuitenkin hiljainen oli! Mutta jos tämä olikin vaan lihallisten himojen tyydyttämistä? Sitäpä kai se oli, kun ei kerran lapsia tullut.

Eräänä päivänä päätti mies kysyä neuvoa eräältä naineelta toverilta; hehän olivat molemmat jäseniä naineitten vapaamuurariliitossa.

— Kuinka kauvan olet ollut naimisissa, veli?

— Kuusi vuotta!

— Onko mielestäsi ikävää olla naimisissa?

— Alussa se vähän tuntui siltä, mutta kun lapset tulivat, sai taas hengittää.

— Mutta kuules, miksenhän minä saa lapsia?

— Se ei ole sinun vikasi, mutta se on helposti autettavissa. Lähetä vaimosi lääkäriin!

Mies puhui hienoisesti vaimolle, ja tämä meni lääkäriin. Hei! Kuusi viikkoa senjälkeen oli asia oikealla laidallaan.

Ja nytpä tuli häärinää taloon! Kas sellaista puuhaa! Ja sitten oli pikkuvaatteita salin pöydällä, ja niitä pistettiin piiloon valokuva-albumien ja runokirjojen alle kun joku tuli ovelle. — Ja uudestaan ne taas puikahtivat esille kun se olikin vaan mies joka tuli huoneeseen. Ja sitten piti nimeä mietittämän pojalle. Sillä pojan sen piti olla. Ja sitten neuvoteltiin "rouvan" kanssa, ja siinä piti ostettaman lääkärinkirjoja, kehoja ja sijaatteita.

Ja sitten se tulikin! Ja se oli poika!

Ja kun mies näki "pienen, punaisen, voiltahaisevan babianin" lepäävän niillä rinnoilla, joita hän ennen oli pitänyt leikkikalunaan, ja kun hän näki pienen naisen olevan todella naisen, ja suuret silmäterät, jotka katsoivat pienokaista niin syvästi kuin olisivat tulevaisuuteen katselleet, silloin käsitti hän näissä silmissä kuitenkin olevan jotakin syvää, syvempää kuin mitä hänen teatterinsa ja uskontonsa saattoi käsittää. Ja nyt leimahti jälleen liekkiin se ensimmäinen, vanha rakkaus, ja muassaan se toi jotakin uutta, jotakin sellaista minkä hän oli kyllä aavistanut, mutta ei ymmärtänyt.

Ja kuinka kaunis olikaan vaimo päästessään jälleen jalkeille. Ja niin älykäs kaikessa siinä mikä koski pienokaista.

Ja mies tunsu itsensä mieheksi. Sensijaan että hän ennen puhui kreivin hevosista ja paronin krikettipelistä, puhui hän nyt melkein liiaksi pojastaan.

Ja ollessaan illalla ulkona halusi hän kotiin, ei siitä syystä, että vaimo olisi istunut odottamassa kotona kuin paha omatunto, vaan senvuoksi, että mies tiesi vaimolla olevan seuraa. Ja miehen palatessa kotiin makasivat he, sekä vaimo että pikkuinen. Mies oli oikein kuin mustasukkainen pikkuisen vuoksi. Ja tunsu itsensä syrjäytetyksi, sillä olihan se kuin jonkinlainen viehätys, kun tiesi jonkun kaipaavan.

Nyt sai mies ottaa päivällisunenkin; ja kun Harald jo voi olla ihmistenkin seurassa, silloin avattiin pianokin uudelleen, ja silloin laulettiin Rosen i Nordanskog, sillä se oli ihan uusi Haraldille, ja se tuli uudeksi Laura-raukallekin, joka ei ollut saanut kuulla sitä niin pitkiin aikoihin.

Eikä äidillä ollut enää koskaan aikaa virkata, mutta talopa olikin täynnä pitsikoruja. Mutta eipä tullut mitään väitöskirjaakaan.

— Sen saa Harald kirjottaa, — sanoi varatuomari, sillä nyt tunsu hän, ettei elämä ollut lopussa kun se loppui.

Ja sitten istuivat he monena iltana kuin ennenkin, ja puhelivat, mutta nyt puhuivat he molemmat, sillä nyt ymmärsi vaimokin jo mitä he puhuivat. Hän tunnusti olevansa yksinkertainen kuin kana, joka ei mitään ymmärtänyt teatterista eikä uskonnosta, mutta vaimohan olikin sen sanonut miehelleen, vaikei tämä ollut sitä uskonut. Mutta nyt ei mies uskonut sitä laisinkaan.

Ja he lauloivat Rosen i Nordanskog, ja Harald kirkui joukkoon, ja he tanssivat Rosen i Nordanskogin sävelten mukaan, ja he tuutivat sen mukaan, eikä se koskaan kulunut, eipä!

Huono onni.

Voithan ajatella kuinka herkullista on asua yhdessä saman naisen kanssa koko ikänsä, kun pari miestoveriakin vaan vaivoin voivat kestää pari lukukautta. Ja miehillähän sentään on enemmän samallaisia tapoja ja juonia. Ole varoillasi vaimoa valitessasi, ja opi tuntemaan morsiosi ennenkuin nait hänet!

Niin varotteli vanha setä tavallisesti nuorta veljenpoikaansa, mutta mitä se auttoi? Mies ei *valitse* vaimoaan, vaan se vaali, luontainen valinta, tapahtuu useimmiten itsestään.

Ja niin tapasi tämäkin mies omansa! Se oli muuan komea, kahdenkymmenenkahdenvuotias tyttö. Hän oli ollut valmis naimisiin jo seitsemäntoistavuotiaana ja oli sitten istunut viisi vuotta kotonaan ja odottanut päästökseen naimisiin, pois kodin pakosta, äidin jankutuksesta ja sisarien kalvamisesta. Ja sitten tuli mies, pelastaja, ritari. Ritari oli tukkukauppias ja oli perinyt vanhan, hyvän liikkeen Skeppsbron luona. Hänellä oli tyynet, hiljaiset tavat, ja hänen suurin halunsa oli vaan perustaa koti ja päästä rauhaan. Hän oli tosiaan luotu mitä parhaimmaksi ja sopuisimmaksi aviomieheksi. Ja sitten menivät he naimisiin!

Mies oli järjestänyt kaikki, laskenut ja suunnitellut mitä heidän onneaan varten tarvittaisiin.

No! Häitten jälkeisenä päivänä ei vielä asiat olleet järjestyksessä, sillä he olivat päivällisillä appivanhempien luona. Mutta seuraavana päivänä! Miehen piti olla konttorissa kello yhdeksän.

— Mehän kai juomme kahvia kello kahdeksan, — sanoi mies vaimolleen.

Rouva vastasi myöntävästi, hän oli niin nukuksissa vielä. Mies nousi ylös kello puolikahdeksan ja piti huolta kahvipöydän kattamisesta, ja sitten asetti hän kukkia vaimonsa lautasen luo, ja sitten sytytti hän tulen munankeittäjään. Sitten meni hän makuuhuoneeseen.

— Ylös nyt, pikku muijaseni, kahvi on valmista — sanoi hän.

Mutta vaimo kääntyi seinään päin ja sanoi että hän tahtoi vielä vähän maata.

— Hm! Mies siis odottaisi puoliyhdeksään. Sitten tuli hän uudelleen makuuhuoneeseen.

— Sehän nyt ihmeellistä on, ettet anna minun maata! Juo sinä vaan kahvisi, minä saan kyllä myöhemminkin.

Mies tuli alakuloiseksi, mutta päätti kuitenkin odottaa. Ikävää se kuitenkin oli, sillä hänen piti mennä konttoriin katsomaan aamupostia. Mutta sitä hausempaahan olisi sitten. Pieni kahdestaanseurustelu kahvipöydässä oli aina väikkynyt hänen mielessään yhtenä kotoisen onnen tärkeimpänä kohtana.

Kello puolikymmenen uskalsi mies taas uudelleen yrittää. Mutta nyt se oli vielä ihmeellisempää ettei vaimo saanut maata. Hän oli tottunut makaamaan niin kauvan kuin tahtoi, ja hän toivoi, ettei mies enää ruvennut häntä kasvattamaan. Miksei mies ollut juonut kahviaan? Mikä oli häntä estänyt? Vaimo halusi saada kahvin vuoteeseen kun heräsi, mutta unensa tahtoi hän nauttia häiritsemättä.

Silloin tuli mies murheelliseksi, mutta ei hänellä ollut siihen mitään sanottavaa. Ja juodessaan sitten kahvia yksinään, tuntui hänestä kuin olisi poikamies jälleen. Eikä hän ollut iloinen mennessään konttoriin.

Päivällisruoka oli kaikki kerrassaan sokeroitua. Mies inhosi makeita ruokia, mutta ei tahtonut pahottaa vaimonsa mieltä. Kuitenkin kysyi hän, oliko se tapahtunut vaimon vai keittäjättären tahdosta. Se oli vaimon mielen mukaan, sillä hän oli tottunut siihen kodissaan. Sallatissa oli kermaa ja sokeria. Mies taas kysyi eikö vaimo pitänyt enemmän öljyssä höystetystä sallatista. Ei, vaimo ei sitä voinut sietää. Mutta voitiinhan miehelle laittaa osa erittäin öljyssä. Ei hän tahtonut nirsuilla, ei se sitä kannattanut. Olkoon miten tahansa.

Ruoan jälkeen joi mies tavallisesti kahvia, mutta lääkäri oli kieltänyt sen rouvalta. Mies sai juoda kahvinsa yksin. Lukisiko hän sanomalehtiä vaimolleen? Siellä oli muuan hyvä artikkeli Irlannin-kysymyksestä.

— Hui, ei mitenkään! Ei vaimo halunnut kuulla mitään sellaista ikävää.

Sitten viritti mies sigarrin. Se oli hyvä havannasigarri, jonka hän oli ostanut suorastaan Bremenistä. Suuri hämminki!

— Poltatko sinä?

— Tietysti. Etkö siitä tiennyt?

— En!

— Isäni piti polttamista hyvin siivottomana tapana, ja minulle tekee paha tupakansavu.

Mies laski sigarrin pöydänreunalle ja katseli haikeasti kuinka se vähitellen hiiltyi hienoksi tuhaksi, valkeaksi kuin pumpuli.

Illalla aikoi mies lukea ääneensä. Mitä ihmettä? Dickensiäkö? Ei, vaimo ei voinut kärsiä englantia eikä englantilaisia kirjailijoita. Eikö miehellä ollut ranskalaisia. Ei, mies taas inhosi kaikkea mikä tuli Ranskasta.

— Se oli vahinko!

Ja sitten täytyi miehen mennä tanssiaisiin, illallisille ja teatteriin. Viimeinen kiusasi häntä eniten, sillä helposti huomasi hän näyttelemisen katsomossa olevan mieltäkiinnittävämpää kuin näyttämöllä. Ja sitten ei saanut puhella, ei pitää toisiaan kädestä, vielä vähemmän suudella.

Keväämmällä täytyi heidän luonnollisesti saada kesähuvia. Mies äänesti Mälaria, sillä hän oli kasvanut sen rannalla, mutta vaimo ei voinut asua Mälarin rannalla, sillä hän oli saanut siitä yskää, ja niin asettuivat he erääseen paikkaan Saltsjön rannalla. Mies rakasti kalastusta ja metsästystä, ja hänellä oli purjevene. Ne olivat hänen elämänsä kolme intohimoa, ja niitten avulla paranteli hän lyhyenä kesäaikana terveyttään, joka talvella oli huonontunut.

Ensimmäisenä sunnuntai-aamuna maalle päästyään nousi mies ylös kello viisi, otti mukaansa ruokapussin, kalakomppeet ja avukseen yhden miehen. Ja kuinka hyvältä maistuivatkaan piippusauhut ja kuinka suloista oli kiskoa vedestä ahvenia!

Ja sitten tuli hän kotiin mitä parhaimmalla tuulella kello kaksitoista. Hän riensi kohta suutelemaan vaimoaan, mutta tämä työnsi hänet takaisin. Mies haisi raa'alle kalalle ja tupakalle. Että sivistynyt mies tosiaankin saattoi nauttia moisesta karkeasta huvituksesta. Ja vaimo oli sitten vielä saanut odottaa suurukselle.

Kissa sai syödä niin paljon ahvenia kuin tahtoi, ja loput heitettiin tunkiolle.

Päivällisellä tulisi kai vaimo jälleen hyvälle mielelle, sillä miehellä oli varattuna yllätys. He tulivat puistoon ja joutuivat sillalle.

Siellä oli hieno purjevene, ja muuan mies merimiehen vaatteissa odotti herrasväkeä, lähteäkseen viemään heitä merelle.

— Purjehditko sinä? Onko se sinun veneesi?

— Onpa niinkin, ystäväni, — sanoi mies ylväästi.

— Etkä siitä ole minulle sanaakaan maininnut! En koskaan voi päästää sinua purjehtimaan. Sinun täytyy luvata minulle, Ernst, ettet koskaan mene purjehtimaan. Kuuletkos! Jos rakastat minua!

Ernstin täytyi luvata, vaikka hän epäillen miettikin kummanko valitsisi, epäsuosion vai korkeimman huvituksensa.

Tosiaan on minulla ollut hirvittävän huono onni. Ja sitten menivät he puistoon, ja heillä oli ikävä. Mutta rouva pani iltapäivällä toimeen vieraskutsut, ja silloin tuli luutnantteja ja varatuomareita, ja he istuivat parvekkeella ja puhuivat teatterista ja soitosta, ja herra Ernst sai kulkea ja niistaa heidän sigarrejaan ja tarjota valkeeta ja täyttää punschilaseja, niin että kun ilta tuli, oli hän väsynyt kuin ravintolatarjoilija. Ja kun hän koetti sekaantua keskusteluun, sai hän aina sellaisia sutkauksia, joihin ei osannut vastata, sillä nuoretherrat olivat niin näsökkäitä. Ja hänestä tuntui kuin olisi hän ollut kellarimestari koko iltapäivän ja kuin hänen kotinsa olisi ollut kapakka.

Syksyllä alkoi näkyä merkkejä raskauden tilasta. Rouva suuttui, suuttui mieheensä ja itseensä. Mutta hän kiristi liivit tiukalle ja kulki maailmalla viimeisiin asti. Pari viimeistä kuukautta oli hän vallan raivoissaan. Tällaista ei enää koskaan saisi tapahtua! Miehen täytyi lukea ranskalaisia romaneja jotka häntä ilettivät, ja laahata kotiin joitakuita ystäviä jotka saattoivat rouvaa huvittaa. Ja talo oli täynnä ystäviä.

Sitten syntyi lapsi. Rouva ei luonnollisesti tahtonut itse imettää, sillä hän ei olisi sitten enää voinut kulkea avokauloin juhlassa.

Terveeksi tultuaan puhui rouva miehelleen ratsastustunneista. Mies kysyi lääkärin neuvoa. Tämä epäsi. Seuraavana päivänä tuli rouva kotiin professorin luota, joka oli määrännyt ehdottomasti ratsastamista. Hän oli "määrännyt", kuuletkos! Sitä ei voinut auttaa.

Herra Ernstiä hirvitti kovasti koko ratsastuslaitos. Sinne tullessa löyhkäsi vastaan kiimaisten eläinten, hien ja ammoniakkin haju. Avoimissa pikkuovissa näkyi puolialastomia naisia, yllään vaan housut ja paita. Vastenmieliseltä tuntui hänestä myöskin se ruumiillinen kosketus, kun tallimestari auttoi hänen rouvaansa satulaan, kun tuo vahvapakarainen kersantti tarttui hänen vaimoaan vyötäisille ja asetteli polvet oikeaan paikkaan satulassa. Ja kaikki nämä kavalierit ja hehkuvat katseet, mitkä seurasivat hänen vaimonsa vartalon kaikkia liikkeitä. Täällä oli irstaisuutta ilmassa, ja täällä tapahtui pahaa salassa. Mutta lääkäri oli "määrännyt."

— Ratsasta sinä kanssa, — sanoi vaimo, kun mies kerran oli tyytymätön. Mies ratsasti mukana pari kertaa, mutta sai sydämentykytyksen ja pudotti hattunsa, sai haukkumisia tallimestarilta ja joutui naurunalaiseksi.

Lopulta tuli vaimo eräänä päivänä ja sanoi ratsastustuntien siirretyn iltatunneiksi. Heidän piti harjotella kadrillia soiton säestyksellä. Mies saisi katsella parvelta jos tahtoi. Yhden illan mies siellä istui, mutta ei istunut enää toisten. Hän sai välillä juosta ja palvella herroja ja naisia, availta champagnepulloja ja tarjota sodavettä.

Vihdoin sai hän jäädä yksin kotiin lapsen luo. Sitä onnea hän olikin uneksinut! Ja sitten ajatteli hän kaikkia niitä vaimoja, jotka saavat istua yksin kotona, sillä aikaa kun miehet juovat kapakoissa. Miksei hän ollut kohdannut elämänsä polulla sellaista onnetonta naista, eivätpä he kaksi olisi silloin olleet yksin? Huono onni! Huono onni!

Kadrillia ajettiin yhä uudestaan ja pian sitä seurasivat illalliset.

Eräänä yönä kello kahdentoista tienoilla kuului eteisen ovesta hirveätä kellonsoittoa. Herra Ernst istui tapansa mukaan lapsihuoneen vieressä ja luki Dickensiä. Hän hyppäsi aukasemaan; hänen vaimonsa seisoj siellä ulkopuolella yksin, ja mies kuuli kuinka askeleet hiipivät ulos portaita. Rouva oli sairas. Mies vei hänet sisälle. Rouva oli aivan kalpea ja silmissä oli omituinen kiilto.

— Ernst, — sanoi hän ja purskahti hermostuneeseen nauruun joka oli kuin itkua — Rakastatko minua?

Rakastihan mies.

— Olen sairas, niin sairas.

Rouvan kasvopiirteet veltostuivat ja hänen suunsa hymyili surumielisesti.

— Voi, kuinka sinua rakastan!

Herra Ernst tuli levottomaksi, sillä sellaisia sanoja ei hän ollut kuullut moneen, moneen aikaan.

— Oletko minulle vihainen? — sanoi rouva ja kiemurteli tuskissaan.

Mieskö, eihän laisinkaan, mutta onnellisempi hän olisi, jos vaimo ei olisi niin paljoa poissa kotoa.

— Vai niin, hän oli liiaksi poissa; kun lääkäri oli "määrännyt" sen. Eikö siis hänen terveytensä merkinnyt mitään miehelle?

— Kyllä, kyllä, mutta pikkulapsi!

— Oliko sillä mitään puutetta, pienokaisella! Eikö hän ollut yhtä hyvä äiti lapselleen kuin joku muukin, joka lapsirakkaaksi tekeytyy...

Nyt täytyi rouvan nousta tuolilta — ja hän oli sairas.

Mies auttoi vaimonsa makuuhuoneeseen ja aikoi kutsua Kirstiä.

— Ei, ei mitään tarvittu, ei Kirstiä, ei ketään! Ja sitten sai hän juodakseen vettä ja istui sohvalle. Herra Ernst oli ihan kalpea. Huone haisi konjakille — ja tupakalle!

— Noo, missä sinä nyt olet huvitellut, vanha toukka? — sanoi vaimo.
— Olet varmaan lukenut taas Dickensiä! Hui, kun minä olen kipeä!

Ja niin oli hän kipeä taas!

Sitten tahtoi hän mennä suutelemaan pienokaista! Mutta mies asettui tielle ovella.

— Sinä et mene sinne!

— Kuka sen kieltää?

— Minä! Sinä, saatana, olet juovuksissa!

— Hahahahaha! Et sitä turhaan sanonut! Sellainen aasi mikäs olet, etkä mies, hyi piru!

Rouva aikoi heittää miestänsä eräällä kirjalla, mutta kaatui lattialle.

Herra Ernst herätti Kirstin ja sai rouvan vuoteelle. Sitten laskeutui hän maata parille matolle lapsihuoneen oven eteen ja makasi siinä koko yön.

* * * * *

Mies ei nähnyt vaimoa aamulla. Mutta konttoriin mennessään päätti hän varmasti ottaa eron vaimostaan. Mutta millä perusteella? Juopumuksestako? Laki ei ollut edellyttänyt sellaista tapausta. Entä sitten häpeä! Seurapiiri! Mutta sen täytyi tapahtua!

Mies ajatteli läpitse yön tapahtumat. Mitä sanoja olikaan heitetty!
Ilman valmistuksia, heti. Mutta salassa se oli valmistettu.

Koko aamupäivän kulki hän kuin surevainen ja piti itseään kuolleena. Mitä saattoi elämä hänelle enään antaa? Ja lapsi ilman äitiä! Raskain askelin meni hän kotiin päivälliselle. Mikä myrsky siellä mahtoikaan olla vastassa! Mitä tulisikaan tapahtumaan! Hän kulki viimeistä katuosaa; pysähtyi erään myymälän kohdalle ja katseli tavaroita ikkunassa. Menisikö kotiin ollenkaan? Eikö olisi parasta tehdä loppu koko kurjuudesta? Mutta lapsi, lapsi!

Tultuaan portaille kuuli hän laulua ja pianonsoittoa. Kun hän pääsi sisälle istui hänen vaimonsa ja säästi pianolla erästä ystävätärtä joka lauloi. Ja sitten juoksi vaimo rakasta ukkooaan vastaan ja suuteli häntä. Ja miehestä tuntui kuin olisi hän saanut terveytensä jälleen takaisin. Ja kaunis oli vaimo tänään. Ja millä sulolla hän kertoikaan ystävättärelle kuinka sairas hän oli ollut yöllä, mainitsematta mitään epämiellyttäviä yksityiskohtia. Ja heillä oli hauska päivällinen kolmisin.

Ja sitten jäivät he kahden. Ei sanaakaan puhuttu eilisestä. Mies makasi vuoteessa ja katseli kuinka vaimo riisui. Vaimo näytti miehen mielestä julkeammalta kuin ennen, mutta samalla kauniimmalta. Mies vihasi vaimoan, mutta hänen lihansa oli kahleissa. Ei koskaan voisi hän elää ilman tätä naista.

Ja niin jatkettiin entistä elämää. Mies istui ratsastushuoneen parvella ja avasi champagnepulloja. Hän seisoskeli ruokasalien ovilla ja olla räpösti valveilla kokonaiset tanssiaisyöt, sillä itse hän ei tanssinut. Hän istui teatterissa ja kantoi vaimonsa shaalia, pani hänen kenkensä nappiin vaan saadakseen hetkisen nähdä hänen pohkeensa.

Mutta joskus hän sentään väsyi ja istui kotona.

— Mikä elukka, — sanoivat herrat.

— Mikä naisko se rouva, — sanoivat muutamat naiset.

Eräänä päivänä sai mies lukea eräästä lauvantailehdestä kuvauksia erään hienoon maailmaan kuuluvan naisen elämästä. Ne olivat kauheita asioita. Oli nähty hänen suutelevan miehiä porttikäytävissä. Kauhea epäluulo heräsi miehessä. Mutta hän ei voinut saada todistuksia, sillä sellaisille retkille ei oteta todistajia. Mutta hänen rauhansa oli mennyt. Hän tunsu itseään petettävän, mutta ei voinut tehdä sille mitään.

Eräässä raivonpuuskauksessa hankki hän itselleen rakastajattaren. Nainen petti hänet kahden kuukauden kuluttua. Mies otti uuden; ja sama oli seuraus. Hän halusi vaimon saavan tietää siitä. Mutta vaimo ei mitään tiennyt, tai teeskenteli tietämättömyyttä.

Ja niin elettiin edelleen, vuodesta vuoteen! Erotako? Ei, sitä ei mies voinut lapsen tähden. Eikä hän sitäpaitsi voinut elää ilman vaimoan.

Eräänä yönä, juotuaan vahvasti erään ystävänsä luona, avasi hän sydämensä ja sanoi kaikki mitä ystävä jo ennestään tiesi.

— Et sinä ole ainoa, sinä, — sanoi ystävä. Miehellähän vaan on alkuunpano-oikeus. Siitä seuraa, että hän melkein joka tapauksessa on orja, sillä joka rakastaa, se on orja. Melkein kaikki avioliitot syntyvät miehen rakkauden perusteelle. Niin on luonnossakin. Koirakset tekevät hyökkäyksen, naaras istuu ja odottaa. Kuka? Kuka sattuu tulemaan! Ja usko pois, naiset ne hallitsevat maailmaa, vaikkei heillä olekaan äänioikeutta. Nainen meni naimisiin päästäkseen pois kodista, ja niin tekevät useimmat naiset. Sinä nait päästäksesi kotiin! Onko vaimosi rikollinen? Ei, se on hänen luonteessaan, hän on syntyään polyandristi; luonto on sinut taas tehnyt monogamistiksi. Huono onni teidät vaan on yhteen saattanut! Huono onni, ystäväni!

Niin, se oli kyllä selitys herra Ernstinkin mielestä, mutta mikään lohdutus se ei ollut!

Erehdys oli tehty, mutta se ei ollut korjattavissa.

— Sillä jos sovitaan toisilleen, se saadaan tietää vasta jälestäpäin, ja silloin se on myöhäistä! — sanoi ystävä.

— Mitä sitten pitää tehdä? *Mitä* pitää tehdä?

— Pitää kai lopulta tehdä kuin maalaispojat, sanoi leikkisästi ystävä, joka jo alkoi kyllästyä.

— Mitäs he tekevät sitten?

— Ottavat selvän siitä jo etukäteen! Jaa, ne saakulin maalaispojat, ne ovat viekkaita!

Viilloksia.

Hänen silmänsä olivat auvenneet näkemään maailman hassuutta, muta hänellä ei ollut voimaa tunkeutua pimeyden läpi ja nähdä syytä tähän hassuuteen; siitä syystä joutui hän epätoivoon ja särkyntyi. Sitten joutui hän rakastamaan tyttöä, joka meni naimisiin toisen miehen kanssa. Hän valitteli sitä ystävilleen ja ystävättärilleen, mutta nämä vaan nauroivat hänelle. Siten kulki hän

kappaleen tietään yksin, "väärinkäsitettyinä." Hän kuului hienostoon ja otti osaa sen huveihin, koska ne olivat hänelle unohdusta; mutta hän halveksi niitä, eikä sitä salannutkaan.

Eräänä iltana oli hän jälleen tanssiaisissa. Hän tanssi siellä erään nuoren tytön kanssa, joka oli harvinaisen kaunis, ja jolla oli ilmeikkäät kasvot. Valssin loputtua vei hän tytön seinävierelle. Jotakin oli puhuttava, mutta mitä. Vihdoin lopetti tyttö äänettömyyden ja sanoi: Parooni on kai hyvin huvitettu tanssista? — Ei, ei ensinkään! vastasi tämä. Oletteko te? — En tiedä mitään hassumpaa, vastasi tyttö. — Parooni oli löytänyt oikean naisen! — Miksi sitten tanssitte? kysyi parooni. — Samasta syystä kuin te, vastasi tyttö. — Voitteko tietää ajatukseni? kysyi parooni. — Mitä vaikeutta siinä olisi. Henkilöt, jotka ajattelevat samoin, tuntevat aina toistensa ajatukset. — Hm! Te olette merkillinen tyttö; uskotteko rakkauteen? — Ei! — En minäkään! Mutta naidahan sentään täytyy! — Niin, alan tosiaankin uskoa niin! — Tahtoisitteko tulla naimisiin minun kanssani? — Miksei? Me emme kuitenkaan koskaan tappelisi! — Hyi! Mutta mistä sen tiedätte? — Sentähden että olemme samaa mieltä! — Niin kyllä, mutta se voi tulla yksitoikkoiseksi! Meillähän ei ole koskaan mitään kertomista toisillemme, kun me jo etukäteen tunnemme toistemme ajatukset! — Se on totta, mutta yksitoikkoisempaa sentään olisi elää naimatonna, väärinkäsitettyinä; tiedättehän! — Se on totta! Tahdotteko ajatusaikaa? — Kyllä, kotiljongiin asti! — Ei pidemmältä? — Miksi pidemmältä?! —

Parooni johdatti tytön salonkiin ja jätti sinne. Sitten joi hän muutamia laseja champagnea. Illallisten kestäessä tarkasteli hän tyttöä. Tämä antoi parin nuoren diplomatin palvella itseään, mutta näytti ilmeisesti ivaavan heitä ja kohtelevan kuin tarjoilijoita.

Kun tuli kotiljongin aika, meni hän suoraan tytön luo ja jätti kukkavihkonsa. — Hyväksyttkö? kysyi parooni. — Hyväksyn, vastasi tyttö. — Ja niin he olivat kihloissa.

Se oli oikea avioliitto, sanoi maailma. He olivat kuin luodut toisilleen. Sama yhteiskunnallinen asema, samat varallisuussuhteet, ja samat "väljehtyneet" käsitykset elämästä, Väljehtymisellä tarkotti maailma sitä, etteivät he pitäneet tanssiaisista, näytännöistä, basareista, ja muista jaloista huvituksista, jotka antavat elämälle sen oikean arvon. Ja he olivat kuin kaksi vastapestyä kivitaulua, samanlaiset vielä, mutta aavistamatta vähääkään kuinka elämä tulisi niihin kirjottamaan. Koskaan he eivät kysyneet kihlausajan hellinä hetkinä: Rakastatko minua; sillä he tiesivät, etteivät toisiaan rakastaneet, koskeivät kerran uskoneet rakkautta olevan. He puhuivat vähän, mutta he ymmärsivät toisiaan niin hyvin. Ja sitten menivät he naimisiin.

Mies oli aina huomaavainen, aina kohtelias, ja he olivat hyviä ystäviä. Lapsi ei mitään muuttanut heidän suhteessaan, jollei sitä, että nyt saivat jotakin puheenaihetta.

Miehessä alkoi kuitenkin jonkinlainen toimintahalu herätä. Hän alkoi tuntea vastuunalaisuutta, ja mikä tärkeämpää, ikävystyä toimettomuuteen. Hän eli koroillaan, mutta ei ollut ryhtynyt mihinkään valtionvirkaan. Hän alkoi nyt kuitenkin miettiä jotakin sopivaa tointa, mikä saattaisi täyttää hänen elämänsä tyhjyyden. Hän kuuli henkien ensimmäiset aamuhuudot kun he alkoivat herätä, ja hänen mielestään vaati velvollisuus häntä ottamaan osaa siihen suureen tutkimustyöhön inhimillisen kurjuuden alkusyistä. Hän alkoi lueskella, seurata politiikkaa, ja kirjotti vihdoin erääseen lehteen artikkelin oppikoulukysymyksestä. Siitä seurasi se, että hänet pantiin oppikouluvaliokuntaan. Mutta siitä alkoikin tutkiminen, sillä kysymykset täytyi perusteellisesti selittää.

Paroonitar makasi sohvalla ja luki Chateaubriandia tai Mussetiä. Hän oli kadottanut kaiken toivonsa ihmiskunnan pelastamisesta, ja häntä vaivasi se, että möyrittiin sitä tomua ja kuonaa, minkä vuosisadat olivat verhonneet inhimilliset laitokset. Mutta hän huomasi kuitenkin jäävänsä miehestään jällelle. He olivat kuin kaksi kilpa-ajohovosta. He punnittiin ennen lähtöä, ja he huomattiin samanpainoisiksi; he olivat luvanneet pitää radalla yhtä jalkaa; kaikki oli niin hyvin laskettu, että he päättäisivät juoksun samaan aikaan ja pääsisivät kilpailusta samalla hetkellä. Mutta nyt oli mies jo häntä edellä kokonaisen hevosen mitan. Jollei hän kiirehtisi, jäisi hän jällelle.

Niin kävikin! Vuotta senjälkeen oli mies valtionrevisori. Hän oli matkoilla kaksi kuukautta. Nyt tunsii paroonitar rakastavansa miestänsä, hän tunsii sen siitä, että pelkäsi kadottavansa hänet.

Miehen palattua oli vaimo kuin tulenliekki, mutta miehen pää oli täynnä matkalla tehtyjä huomioita. Mies näki kyllä, että eronhetki oli läsnä, mutta hän tahtoi lykätä sen tuonemmaksi, estää sitä jos suinkin mahdollista. Sitten alkoi mies kertoa vaimolleen suurissa, elävissä kuvissa, kuinka oli järjestetty se jättiläiskoneisto, jota valtioksi kutsutaan; koetti selittää pyörien kulun, kehityksen moninaisuuden, sen pidättäjät ja ha'at, huonot heilurit ja epävarmat ilmareijät. Vaimo seurasi mukana vähän aikaa, mutta sitten hän väsyi. Tuntiessaan huonommuutensa, antautui hän kokonaan lapsenkasvatukseen; hän tahtoi oikeana malliäitinä osottaa, että hänkin johonkin kelpasi. Mutta mies ei pitänyt sitä arvossa, Hän oli nainut hyvän toverin, mutta nyt hänellä oli vaan hyvä lapsenhoitaja. Kuka saattoi sitä auttaa, kuka saattoi kaikki edeltäpäin nähdä?

Talo oli nyt täynnä valtiopäivämiehiä ja revisoreja, ja herrat puhuivat politiikkaa päivällispöydässä. Rouvan työ rajottui siihen, että piti silmällä tarjoilun hoitoa. Parooni oli aina siksi hienotunteinen, että asetti yhden nuoren kirjurin emännän kummallekin puolelle puhumaan teatterista ja soitosta, mutta paroonitar vastasi aina lastenkasvatuksella. Jälkiruokaa syödessä ei koskaan unohdettu juoda emännän maljaa, ja sitten päätähakkaa lentää herran huoneeseen, tupakoiden puhumaan politikasta. Paroonitar meni silloin lastenkamariin ja tunsu katkeruudella että mies oli nyt niin paljo edellä, ettei hän enää koskaan miestänsä saavuttaisi. Mies työskenteli paljo kotona iltasin, ja kirjotti myöhään yöhön, mutta silloin oli huone aina lukittu. Kun mies sitten näki vaimonsa itkeneen, otti se hänen sydämeensä kovasti, mutta eihän heillä ollut mitään toisilleen sanottavana. Heillä ei ollut ennenkään toisilleen mitään puhuttavaa. Mutta kun työ miestä joskus ikävystytti, kun hän tunsu oman henkilönsä yhä köyhtyvän, tunsu hän tyhjyyttä, kuivuutta, ja kaipasi jotakin lämmintä, läheistä, josta hän muisteli nuoruudessaan uneksineensa. Mutta jokaisen sellaisen ajatuksen heitti hän pois kuin jonkin uskottomuuden, ja korkea käsitys oli hänellä velvollisuudesta vaimoaan kohtaan. Tehdäkseen vaimonsa elämän edes jossainmäärin siedettävämmäksi, ehdotti mies, että kutsuttaisiin perheeseen vieraaksi talvikaudeksi muuan naisserkku, josta vaimo oli niin usein puhunut, mutta jota mies ei ollut koskaan nähnyt. Tätä oli paroonitar jo kauvan toivonut, mutta nyt, kysymyksen todella tultua vireille, ei hän sitä tahtonutkaan. Hän ei tahtonut sitä missään tapauksessa. Mies kysyi syytä, mutta sitä ei vaimolla ollut. Tämä kiihotti miehen uteliaisuutta, ja lopuksi tunnusti vaimo, että hän pelkäsi tätä serkkua; voisi vielä riistää miehen häneltä; mies rakastuisi. Sepä ihmeellinen tyttö, se täytyy nähdä. Paroonitar itki ja varotti mutta parooni nauroi, ja niin tuli serkku.

Oli päivällisen aika. Parooni tuli kotiin väsyneenä kuten tavallisesti, oli unohtanut serkun ja uteliaisuutensa tähän tyttöön nähden. He istuivat syömään. Parooni kysyi serkulta pitikö tämä teatterista. Ei, siitä hän ei pitänyt. Piti enemmän todellisuudesta kuin kuvallisesta. Serkku oli perustanut kotiseudullaan ompelukoulun ja yhdistyksen vapautettujen vankien auttamiseksi. — Haha! Täällä oli juuri vankeinhoitokysymys käsiteltävänä. Serkulla oli useita valaisevia tietoja annettavana. Ja vankeinhoidosta puhuttiin sitten koko päivällisaika. Ja serkku lupasi kirjoittaa asiasta pienen artikkelin, minkä parooni sitten tarkastaisi ja lopullisesti muokkaisi.

Tapahtui kaikki mitä paroonitar oli aavistanut. Herra parooni meni henkiseen avioliittoon serkun kanssa, ja vaimo jäi syrjään. Mutta serkku oli myöskin kaunis, ja kun hän nojasi paroonin kirjoituspöydän vieressä, tunsu tämä jonkinlaista lämmintä suloutta, kun serkun pehmeä käsivarsi koski hänen olkapäähänsä tai kuuma hengitys tuntui poskeen. Eivätkä he aina puhuneet vankeinhoidosta. He puhuivat myöskin rakkaudesta. Serkku uskoi sielujen rakkauteen, ja hän selitti niin hyvin kuin voi, että avioliitto ilman sielujen rakkautta oli laillistettua haureutta. Parooni ei ollut seurannut rakkautta koskevien uusien käsityksien kehitystä, ja hänen mielestään oli tämä kovaa puhetta, mutta perusteita sillä tosiaan oli.

Mutta serkulla oli muitakin ominaisuuksia, mitkä tekivät hänet vallan erinomaiseksi oikeaan henkiseen avioliittoon. Hän sietu tupakkaa ja vou polttaa paperossia. Tästä seurasi se, että hän päivällisten jälkeen vou mennä herrojen huoneeseen ja puhua politiikkaa. Silloin oli hän kerrassaan viehättävä. Omantunnon silloin vähän loukuttaessa, saattoi parooni nousta istuimeltaan hetkiseksi, mennä vaimonsa luokse lapsihuoneeseen, suudella häntä ja pienokaista ja kysyä heidän vointiaan. Ja paroonitar oli kiitollinen, mutta hän ei ollut onnellinen. Parooni palasi seuraan loistavalla tuulella aivankuin olisi täyttänyt jonkin velvollisuuden, ja seurassa hän pysyi. Joskus loukkasi se häntä, ettei *hänen* vaimonsa voinut olla mukana, ja hän tunsu kuin painostaisi tämä toinen puoli häntä alas.

Kun kevät tuli, ei serkku lähtenytäkään kotiin, vaan seurasi talonväkeä kylpypaikalle. Siellä pani hän toimeen seuranäytännön seudun köyhien hyväksi, ja hän ja parooni näyttelivät vastakkain, luonnollisesti rakastajaa ja rakastajatarta. Sillä yhtä luonnollisella seurauksella, että liekki leimahti palamaan, vankeinhoitokysymys sai kesälomaa ja rakkaus syttyi ilmituleen. Mutta se oli vaan henkistä tulta. Yhteiset harrastukset, samat käsitykset ja kenties samanlaiset luonteet.

Paroonittarella oli ollut hyvää aikaa ajatella asemaansa. Eräänä päivänä sanoi hän miehelleen, että kun kaikki heidän välillään kerran oli lopussa, niin paras oli erota. Tätä ei mies sentään tahtonut ja joutui epätoivoon. Serkku sai lähteä ja vaimo sai nähdä eikö hän sentään ollut kunniallinen mies.

Serkku lähti pois. Sitten alkoi kirjeenvaihto. Paroonittaren täytyi lukea kaikki kirjeet. Hän ei olisi sitä tahtonut, mutta parooni tahtoi sitä. Lopulta paroonikin mukautui ja luki itse kirjeensä. Ja vihdoin tuli serkku takaisin! Silloin se repesi! Parooni oli huomannut ettei hän vou tulla toimeen ilman häntä! Mitä piti tehdä? Erotako? Se olisi kuolema! Jättääkö? Mahdotonta! Purkaa avioliitto, jota paroonikin nyt piti laillistettuna haureutena, ja mennä uusiin naimisiin? Niin, se oli ainoa rehellinen menettelytapa, vaikka se olikin tuskallista.

Mutta sitä ei serkku tahtonut! Hän ei tahtonut joutua siihen huutoon että oli houkutellut miehen vaimonsa luota; ja häpeä, häväistysjutut!

— Mutta epärehellistä oli salata sitä vaimolta, epärehellistä oli jatkaa tällaista suhdetta; ei saattanut tietää kuinka pitkälle se menisi!

— Mitä? Mitä ajatteli hän? Mihinkä se menisi?

— Sitä ei saattanut tietää!

— Oh! Häpeällistä! Mitä ajatteli parooni hänestä?

— Että serkku oli nainen! — Ja sitten laskeutui mies polvilleen ja tunnusti hehkuvan rakkautensa, että hän heitti helvettiin serkun vankeinhoidot ja koulut, ettei hän tiennyt oliko serkku se vai tämä, mutta sen tiesi, että rakasti häntä! — Silloin halveksi serkku häntä ja matkusti suorastaan Pariisiin. Parooni matkusti heti jälessä ja kirjotti Hamburgista kirjeen vaimolleen. Selitti heidän tehneen erehdyksen ja olisi epäsiveellistä antaa suhteen jatkua. Pyysi eroa!

He erosivat, ja vuotta jälkeenpäin oli parooni nainut serkun. Silloin heillä oli lapsi. Mutta se ei häirinnyt heidän onneaan, päinvastoin. Siellä ulkona oli paljo uusia aatteita, ja vahvat tuulet siellä puhaltelivat! Mies sai vaimon kirjottamaan teoksen "Nuorista rikoksentehtävistä." Se arvosteltiin huonoksi. Silloin raivostui rouva ja vannoi ei koskaan enää kirjottavansa. — Silloin rohkeni mies kysyä kirjottiko vaimo vaan saadakseen mainetta, oliko hän kunnianhimoinen. — Vaimo taas kysyi miksi mies kirjotti! — Tästä syntyi pieni sananvaihto. Mutta virkistäväää oli vaan saada kerran kuulla toinenkin mielipide kuin omansa. — Omansa? Mitä se merkitsi? Eikö vaimolla ollut omia ajatuksia. — Tästä lähtien oli hänen suurin ylpeytensä saada näyttää omaavansa itsenäisiä mielipiteitä, ja niitten täytyi siitä syystä olla aina toisia kuin miehen, ettei vaan mitään sekaannusta syntyisi. — Silloin selitti mies, että vaimolla sai olla mitä mielipiteitä tahansa, kunhan vaan rakasti miestänsä. — Rakastaa? Mitä se oli? Mieshän oli eläin kuten kaikki miehet, ja hän oli ollut petollinen vaimolle. Mies ei rakastanut hänen sieluaan vaan hänen ruumistaan! — Niin, molempia rakasti mies, vaimoaan semmoisenaan, kokonaisuenaan! — Voi kuinka petollinen oli mies ollut! — Ei, ei petollinen, vaan itsepetoksen uhri, luullessaan rakastavansa ainoastaan vaimonsa sielua.

He olivat kulkeneet väsyksiin Boulevardilla ja päättivät siitä syystä istua lepäämään erään kahvilan edustalle. Vaimo sytytti paperossin palamaan. Tarjoilija tuli luo, varsin epäkohteliaasti, ja sanoi ettei täällä polteta. Tarjoilija sanoi tämän olevan paremman paikan, ja siitä syystä ei tahdottu karkottaa pois muita vieraita, laskemalla sisälle "sellaisia naisia."

He nousivat, maksoivat ja lähtivät. Parooni raivosi; nuori paroonitar oli vähältä itkeä. — Katsos, siinä on ennakkoluulojen valta! Polttaminen oli miehen tekona tyhmyys, sillä tyhmyyttähän on polttaa, mutta naiselle se oli rikos! Poistakoon sen ennakkoluulon kuka voi! Ja joka tahtoo! Parooni ei tahtonut, että hänen vaimonsa tulisi ensimmäiseksi uhriksi, ja saisi sen jokseenkin vähäarvoisen kunnian, että oli rikkonut ennakkoluuloja vastaan. Sillä muutahan se ei ollut. Venäjällähän polttavat hienon maailman naiset eri ruokalajien välillä suurilla juhlapäivällisilläkin. Käsitteet siis muuttuivat sillä tavalla leveysasteitten mukaan. Eivätkä nämä pikkuaasiat sentäänkään olleet vailla merkitystään elämässä, sillä pikkuseikathan juuri muodostavat elämän. Jos miehillä ja naisilla oli samat pahat tottumukset, niin saattaisivat he helpommin seurustella keskenään, oppia tuntemaan toisensa ja helpommin toisiinsa sopiutua kuin nyt! Jos he saisivat samallaisen kasvatuksen, olisivat heille edutkin samat, eivätkä he koskaan elämässä eroaisi. — Tässä pysähtyi parooni aivan kuin olisi jotakin tyhmää sanonut. Mutta paroonitar ei kuunnellutkaan, sillä hänen ajatuksensa eivät olleet seisahtuneet loukkaukseen. — Häntä oli solvaissut muuan tarjoilija, hänet oli ajettu pois paremman kansan seurasta. Tässä oli jotakin takana! Varmasti! Heidät tunnettiin täällä! Varmaankin, hän oli sen jo ennenkin huomannut. — Mitä oli hän huomannut? — Sen että heitä kohdeltiin halveksien ravintoloissa. Ei luultu heidän olevan naimisissa, kun he kulkivat käsikoukkuja ja olivat kohteliaita toisilleen. Kauvan oli vaimo sitä sietänyt, mutta nyt ei hän enää voinut. Mutta mitä se oli verrattuna siihen mitä kotoa kuului? — Mitä oli hän kuullut kotoa sellaista, josta ei ollut miehelleen kertonut? — Oh! Sellaisia asioita! Sellaisia kirjeitä! Ja varsinkin ne nimettömät kirjeet! — Entäs parooni sitten! Häntä kohdeltiin kuin rikksellista! Eikä hän kuitenkaan ollut tehnyt mitään rikosta! Hän oli noudattanut kaikkia lain vaatimuksia, eikä ollut tehnyt aviorikosta. Hän oli lähtenyt maasta lain määräyksen mukaan, antanut peräänkuuluttaa itseään ja saanut avioerolupakirjan kuninkaalliselta konsistoriolta; papisto, pyhä kirkko oli leimatulla paperilla vapauttanut hänet entisestä avioliittolupauksestaan; hän ei siis ollut rikkonut sitä vastaan! Voitiinhan vapauttaa kokonaisia kansoja hallitsijalleen tekemästä uskollisuudenvälästä, kun maa vallotettiin, miksei yhteiskunta tunnustanut tätä vapautusta lupauksestaan? Eikö juuri yhteiskunta ollut antanut konsistoriolle oikeutta purkaa avioliittoja? Kuinka siis saattoi yhteiskunta tuomita omaa lakiansa? Yhteiskunta oli siis sodassa itseään vastaan! Häntä kohdeltiin todella kuin pahantekijää! Eikö lähetystösihteerikin, hänen vanha ystävänsä, ollut lähettänyt takaisin vaan yhtä käyntikorttia, kun hän oli lähettänyt oman ja vaimonsa kihlakortin! Eikö häntä sivuutettu kaikissa julkisissa kutsukorttijaossa? — No niin, paroonitar oli saanut kärsiä pahempaakin. Muuan Parisissa asuva ystäväntär oli sulkenut ovensa häneltä, ja useat olivat kääntyneet pois päin, kun hän tuli kadulla heitä vastaan.

Ei kukaan tiedä mistä kenkä puristaa ennenkuin saa sen jalkaansa! He olivat nyt saaneet jalkaansa kengät, oikeat espanjalaiset saappaat, ja he olivat nyt sodassa yhteiskuntaa vastaan. Hieno maailma oli karkottanut heidät luotaan! Hieno maailma! Tuo kokoelma lähes pähkähulluja ihmisiä, jotka elivät salassa keskenään kuin koirat, mutta kunnioittivat toisiaan niinkauvan kun ei mitään töyssähdyistä tullut, se on, olivat kylliksi rehellisiä irtisanomaan sitoumuksen, odottamaan lankeamispäivää ja voittamaan sen vapauden minkä laki myönsi. Ja tämä hienosto, yhteiskunnan huippu, jakoi kaikessa valheellisessa rikollisuudessaan yhteiskunnallista arvoa, sellaisen mittakaavan mukaan, jossa kunniallisuus oli alempana nollaa. Yhteiskunta oli siis valheista kudottu! Kun sitä ei oltu ennen huomattu. Mutta nyt piti tutkiskella vähän tätä kaunista rakennusta ja tarkastella sen perusteita.

Pitkään aikaan eivät he olleet niin yksimielisiä kuin tullessaan kotiin sinä päivänä. Paroonitar jäi senjälkeen lapsensa luokse kotiin, ja hän odotti toista. Tämä taistelu kävi hänelle raskaaksi, ja hän oli siihen jo kyllästynyt! Hän oli väsynyt kaikkeen! Hieno maailma oli mielellään mukana komeasti kalustetussa ja lämpimässä huoneessa kirjottamassa vapautetuista vangeista ja tarpeeksi pitkän välimatkan päässä ojentamassa heille hyvin hansikoidun käden, mutta hieno maailma ei tahtonut ojentaa kättään naiselle, joka oli mennyt naimisiin avioliitosta eronneen miehen kanssa. Miksei? Siihen ei ollut helppo vastata.

Parooni eli kuitenkin mukana maailmassa. Edustajahuoneessa, kokouksissa ja kaikkialla kuuli hän kiivaasti moitittavan yhteiskuntaa. Hän luki sanomalehtiä ja aikakauslehtiä, seurasi kirjallisuutta ja tutkiskeli. Hänen vaimoansa uhkasi sama kohtalo kuin edellistäkin: jäädä jälkeen! Mutta ihmeellistä se oli! Vaimo ei voinut seurata kaikkia yksityisseikkoja miehen tutkimuksissa, useita kohtia uusissa opeissa hän ei voinut hyväksyä, mutta hän tunsi miehensä olevan oikeassa ja toimivan hyvän asian puolesta. Mies taas tiesi varmaan kotona olevan "avustajan", joka ei väsyisi, ystävän joka tarkoitti hänen parastaan. Heidän yhteinen kohtalonsa ajoi heidät yhteen kuin säikähtyneet kyyhkysset rajuilman tullessa. Vaimossa virisi nyt ilmiliikkiin naisellisuus, jota nyt niin vähässä arvossa pidetään, ja joka on osa äidistä, siitä luonnonvoimasta, minkä nainen on saanut. Se laskeutui kuin lämpö takasta lapsien yli, kuin auringonpaiste mieheen, kuin rauha kodin ylitse. Mies ihmetteli usein sitä, ettei hän enää kaivannut entistä toveria, jonka kanssa hän ennen saattoi puhua kaikesta, hän huomasi ajatuksiensa voimistuneen senjälkeen kun hän lakkasi niitä kohta julkilausumasta; ja hän tunsi enemmän voittaneensa hiljaisessa hyväksymisessä, ystävällisessä hyökkäyksessä, osaaottavassa kädenpuristuksessa. Hän tunsi itsensä vahvemmaksi kuin ennen ja vapaammaksi aarteittensa tarkastuksessa; hän oli yksin nyt, mutta yksinäisempi ennen, sillä silloin vastustettiin häntä niin, että se herätti vaan epäilystä.

Oli jouluaatto Parisissa. Heidän pienessä asunnossaan Cours la Reinen varrella oli arkihuolet syrjäytetty ja suuri joulukuusi haettu Saint Germainen metsästä. Parooni ja paroonitar aikoivat lähteä ulos suuruksen jälkeen ostamaan joululahjoja pikkulapsille. Parooni kulki syvissä mietteissä, sillä hän oli hiljan saanut painosta julaistun kirjasen nimeltä: Onko hienosto yhteiskunta? Mutta hän ei tiennyt mitenkä se oli otettu vastaan. He joivat kahvia kauniissa ruokasalissa ja ovet olivat auki aina lapsikamariin asti. He kuuluivat kuinka imettäjä leikki lasten kanssa, ja paroonitar oli tyytyväinen ja onnellinen. Hän oli tullut niin lauhkeaksi ja hänen onnensa oli niin tyyntä. Muuan pienoista jostain syystä kiljahti, ja rouva nousi pöydästä katsomaan. Samassa toi palvelija postin ruokasaliin. Parooni aukaisi kaksi ristisidettä. Toinen oli "suuri ja arvossapidetty" lehti. Parooni käänteli ja katseli sitä ja huomasi kohta lihavan päällekirjotuksen: "Warg i Weum!" Ja sitten luki hän muutamia riviä: "Joulu oli tullut! Tämä pyhien aika, rakas kaikille puhtaille sydämillä. Nämä pyhät, joita kaikki kristityt kansat pyhittävät, jolloin rauha ja lepo vallitsee koko ihmiskunnassa, jolloin murhamieskin panee puukon taskuunsa, ja varas kunnioittaa pyhää omistusoikeutta, näinä pyhinä, jolloin varsinkin Pohjolassa, sekä historiallisen tavan perusteella, että esi-isien ajoilta perityn kunnioituksen mukaan j.n.e. Ja sitten tulee kuin haju jostain likaviemäristä, muuan henkilö, joka ei ole katsonut arvoansa alentavaksi murtaa pyhimpiäkään siteitä, ja syöksee kiukkuunsa yhteiskunnan arvokkaimpia jäseniä kohtaan, kiukkuun, mikä on johtunut mitä alhaisimmasta kostonhimosta..." Parooni taittoi kokoon lehden ja pisti sen takintaskuun. Hän aukasi toisen ristisiteen. Siinä oli ivakuva hänestä ja hänen vaimostaan. Hän antoi tämän lehden mennä samaa tietä kuin edellisenkin, äkkiä, sillä vaimo tuli huoneeseen. Mies joi kahvinsa ja nousi lähteäkseen pukeutumaan. Sitten menivät he ulos yhdessä.

Aurinko paistoi kirkkaasti kuuraisiin platanipuihin Champs Elysées'illä, ja Place de la Concorde avautui kuin suuri aurinkoinen keidas keskellä kiviaavikkoa. He kulkivat käsikkäin, mutta miehestä tuntui kuin vaimo tukisi häntä. Vaimo puhui siitä mitä he ostaisivat lapsille, ja mies vastasi niin hyvin kuin voi. Vihdoin keskeytti mies puhelun kuin katkaisten ja lausui kuin vaan muuna mietteenä: — Tiedätkö mikä ero rangaistuksella ja kostonhimoilla? — Ei, sitä ei vaimo ollut ajatellut. — Olisipa ihmeellistä jollei se olisi niin: että kun nimetön sanomalehtikirjailija kostaa, silloin on se rangaistus, mutta kun nimeään käyttävä ei-sanomalehtikirjailija rankaisee, silloin on se kosto! Kirjottautukaamme uusien profetain joukkoon! — Vaimo pyysi, ettei mies häiritsisi jouluiloa muistelemalla sanomalehtiä. — "Nämä pyhät", kertasi mies itsekseen, "jolloin rauha ja sovinto j.n.e."

He kulkivat pitkin Rivoli-katua, menivät Boulevardeille ja tekivät ostoksia. Vaimo oli mitä reippaimmalla mielialalla ja koetti ilahuttaa miestänsä. Mutta mies oli aatoksissaan. — Lopulta lausui mies: — Kuinka voisi olla paha omatunto kun on tehnyt oikein? — Sitä ei vaimo tiennyt! — Oliko se siitä syystä, että hienosto kasvatti meitä saamaan pahan omantunnon joka kerta kun me nousimme sitä vastaan? Luultavasti! Eikö sillä ollut oikeutta ahdistaa vääryyttä, jota vääryys oli loukannut? Siitä syystä, ettei kukaan muu kuin se, jota oli loukattu, tulisi kostaneeksi, ja hienosto ei tahtonut tulla koston uhriksi. Miksei hän hyökännyt hienostoa vastaan vielä siihen kuuluessaan? Siitä syystä luonnollisesti, ettei hän tuntenut sitä! Täytyi katsella taulua etäämmältä voidakseen saada siitä kokonaiskäsityksen! — Miksi puhua niin julmia asioita nyt jouluaattona. — Se on totta, nyt oli jouluaatto, "nämä pyhät..."

Ja sitten ajoivat he kotiin. Ja joulukuudessa kynttilät sytytettiin, ja siitä loisti valoa ja onnea, mutta synkstä kuusesta tuli hautajaisten haju, ja se näytti kolkolta, kolkolta kuin paroonin kasvot. Mutta sitten toi imettäjätär huoneeseen pienokaiset. Silloin kirkastuivat paroonin kasvot, sillä hän ajatteli, että kun lapset ovat kasvaneet, niin saavat he niittä iloa siitä mihin vanhemmat ovat kyyneleitä kylväneet, silloin on heillä paha omatunto kun rikkovat luonnon lakeja vastaan, eikä kuin nyt, kun me aaveitten ajamina pakenemme, rottingin piiskaamina, pappien juttujen säikäyttäminä ja hienoston kasvattamina hienoston hyväksi. Ja paroonitar istui pianon ääreen, kun tytöt tulivat huoneeseen ja palvelija. Ja rouva soitteli vanhoja, surumielisiä tanssikappaleita, joista pohjolan asukas iloitsee, ja palvelijat tanssivat lapsien kanssa, mutta he eivät näyttäneet iloisilta. Se oli kuin jokin velvollisuus julkisessa jumalanpalveluksessa. Sitten saivat lapset ja palvelusväki joululahjansa. Ja sitten menivät pienokaiset nukkumaan.

Paroonitar meni saliin ja istuutui erääseen nojatuoliin. Parooni istui eräälle pikkutuolille vaimonsa jalkoihin. Sitten nojasi hän päänsä vaimonsa syliin. Voi, se oli niin raskas, niin raskas! Ja vaimo silitti miehensä tukkaa, mutta ei sanonut mitään. — Mitä! Mies itki? — Niin, mies itki. Vaimo ei ollut koskaan nähnyt miehen itkevän! Se oli kauheata! Miehen koko voimakas ruumis vapisi, mutta hän ei nyyhkyttänyt, eikä hän ääntä päästänyt! — Miksi hän itki? — Hän oli niin onneton? Onnetonko vaimonsa kanssa? — Ei, ei, ei hänen kanssaan, mutta kuitenkin! — Olivatko he olleet pahoja hänelle? — Olivat! — Voiko hän puhua siitä? — Ei! — Mies vaan tahtoi istua siinä, vaimonsa luona! Niinkuin hän oli äitinsä turvissa, kerran, kauvan sitten!

Vaimo puhua leperteli hänelle kuin lapselle! Hän suuteli miehen silmäkansia ja kuivasi nenäliinallaan hänen kyyneleensä. Vaimo tunsu itsensä niin ylpeäksi, niin ihmeellisen vahvaksi, eikä hän itkenyt; mutta kun mies näki vaimonsa sellaisena, sai hänkin jälleen rohkeutta. — Että hän tosiaankin saattoi olla niin heikko! Oli tosiaankin kauhean raskasta kantaa näitä teennäisiä vastaopinionoja! Uskoivatko hänen vihollisensa itse mitä sanoivat? Se oli mahdotonta ajatella, mutta niin he sentään tekivät. Nähtiinhän kivien kiinnikasvavan mäntyihin, kuinka eivät sitten aatteet kasvaisi aivoihin! — Mutta vaimohan uskoi hänen olevan oikeassa, hänen tahtovan hyvää! — Sen hän uskoi! Mutta mies ei saisi suuttua! eikö mies kaivannut lastaan, sitä toista! — Kaipasi kyllä, mutta sitä hän ei voinut auttaa! Ei, ei vielä! Mutta miehen ja niitten muitten, jotka työskentelivät tulevaisten pelastukseksi, täytyi miettiä jokin pelastuksen keino niille! Vielä ei miehellä ollut mitään ehdotusta, mutta vahvemmat päät kuin hänen ja monet yhdessä voisivat kyllä kerran ratkaista sen kysymyksen mikä nyt näytti mahdottomalta. — Niin, heidän täytyi! — Mutta heidän avioliittonsa, nyt, oliko se oikea avioliitto, kun mies ei tahtonut sanoa vaimolle suruaan? Eikö sekin ollut pro...? — Ei, se oli oikea avioliitto, sillä he rakastivat toisiaan; se ei ollut laita ennen, silloin! Eivätkö he rakastaneet toisiaan? Saattoiko vaimo kieltää sen? — Ei, rakkahin, sitä ei hän voinut! — No, silloin se oli oikea avioliitto Jumalan ja luonnon mielen mukaan!

Luonnoton valinta, tai rodun synty.

Parooni oli suurella ja jalolla suuttumuksella (todella synnynnäisellä) lukenut "Työnorja"-lehdestä kuinka yläluokan lapset pian kuolisivat, jolleivät ne riistäisi äidinmaitoa alaluokan lapsilta. Hän oli lukenut Darwinia ja tullut siihen käsitykseen, että ylimyslapsekset valinnan kautta olivat korkeampia kehitysasteita eläinsuvusta ihminen. Mutta perinnöllisyysoppi oli hänessä herättänyt suuren vastenmielisyyden käyttää imettäjiä, koska mahdollisesti alaluokan maidossa voisi ylimyksellisiin suoniin virrata eräitä alaluokkalaiskäsitteitä, mielikuvia ja harrastuksia. Hän oli siitä syystä hyväksynyt periaatteen, että hänen vaimonsa imettäisi itse, ja jollei se maito riittäisi, annettaisiin lapselle lehmänmaitoa pullosta. Maidon ottaminen lehmistä oli kaiketi hänen oikeutensa, koska lehmät söivät hänen omaa heinänsä, ja ne ilman sitä kuolisivat nälkään tai eivät olisi syntyneetkään.

Ja sitten syntyi lapsi. Se oli poika! Parooni oli ollut vähän levoton ennenkuin ilmoitettiin poika syntyneeksi, sillä hän oli köyhä mies, mutta vaimo oli hyvin rikas. Vaimon rikkauksia ei mies kuitenkaan voinut päästä nauttimaan, jollei avioliitto tulisi siunatuksi perillisellä naimakaaren 00:n luvun ja 00:n

pykälän mukaan. Ilo oli siitä syystä suuri ja teeskentelemätön. Poika oli pieni, läpikuultava, täysirotuinen olento, jolla oli sinisiä suonia ihonpinnassa. Mutta veri oli siitä huolimatta ohutta. Äiti oli enkelin kaltainen, ruokittu valituilla särpimillä, suojeltu turkiksilla ilmanalan haitallisia vaikutuksia vastaan, ja hipiältään ylhäisenkalpea, kuten hienon rodun naiset ainakin.

Äiti imetti itse lastansa, ja katso, nyt ei tarvinnut lypsää maalaisnaisia saadakseen kunnian jäädä elämään! Ne olivat pelkkää juttua. Lapsi imi ja parkui neljätoista päivää. Kaikkihan ne lapset pieninä poraavat, niin ettei se mitään merkittävää ollut. Mutta lapsi laihtui. Se laihtui vallan hirvittävästi. Lääkäri kutsuttiin antamaan neuvoa. Salaisessa neuvottelussa miehen kanssa selitti lääkäri suoraan, että lapsi kuolisi jos äiti sitä edelleen imettäisi, sillä äiti oli sekä hermostunut että tyhjärintainen. Niin, lääkäri oli tieteellisesti tutkinut maidon ja osotti yhtälöillä, että lapsi kuolisi nälkään, jos tällaista menettelyä jatkettaisiin. Mitä piti siis tehdä, sillä lapsi ei saanut kuolla? Imettäjä vai pullo? Lääkäri suositti kuitenkin imettäjä.

Pulloa ruvettiin siis käyttämään. Paras hollantilainen lehmä, mikä oli saanut kultamitalin maanviljelysnäyttelyssä, otettiin taloon ja ruokittiin heinällä. Kuivalla nurmiheinällä. Lääkäri tutki maidon ja se oli hyvää. Ja kaikki kävi pullolla ruokittaessa mainiosti! Kuinka sitä ei tultukaan ennen huomanneeksi! Kuinka sievästi nyt päästiinkään imettäjästä, kotityrannista, siitä kelvottomasta, jota sai ruokkia ja hyvittää, jolla sitäpaitsi oli ehkä jokin tarttuva tauti!

Mutta lapsi laihtui siitä huolimatta ja porasi. Huusi yötä ja päivää! Sillä oli selvästi vatsankipu. Oli hankittava uusi lehmä ja uusi tarkastus maidosta tehtävä. Maitoa pestiin Karlsbadervedellä (oikealla Sprudel-vedellä), mutta lapsi vaan porasi.

— Ei auta muu kuin ottaa imettäjä —, selitti lääkäri.

Ei, sitä ei tahdottu.

Ei tahdottu riistää maitoa toisten lapsilta, se oli luonnotonta, ja sitäpaitsi pelättiin "perinnöllisyyttä."

Kun kerran parooni tahtoi puhua luonnosta ja luonnottomuudesta, niin saattoi lääkäri selittää herra paroonille, että jos luonto saisi vaikuttaa, niin kaikki aateliset suvut häviäisivät ja niiden maaomaisuus joutuisi kruunulle. Niin viisaasti oli luonto sen järjestänyt, ja ihmisen kulturi oli vaan naurettavaa taistelua itse luontoa vastaan, taistelua, jossa ihminen kuitenkin lopulta sortuisi. Herra paroonin rotu oli tuomittu häviöön, se näkyi siitä, ettei hänen vaimollaan ollut kylliksi ravintoa sikiölleen; elämän ylläpitämiseksi täytyi siis ryöstää (tai ostaa) toisten naarasten maitoa. Rotu eli siis ryöstöllä aina pikkuseikkoihin asti.

— Olisiko sekin ryöstöä, kun maito ostettiin! Kun se ostettiin?

— Kyllä, sillä ne rahat, joilla kansan äidinmaitoa ostettiin, olivat nekin työn tulos. Kenen työstä tulos? Kansan! Sillä eihän aateli tehnyt työtä!

— Mutta lääkärihän oli sosialisti?

— Ei, hän oli darwinisti. Mutta salli kyllä mielellään sosialistiksikin kutsuttavan, sillä se oli hänestä yhdentekevää!

— Niin, mutta oliko ostaminen ryöväystä? Se oli kova puhe!

— Kyllä, kun ostettiin sellaisilla rahoilla joita ei oltu ansaittu.

— Ei siis ansaittu ruumiillisella työllä.

— Niin!

— No, mutta sittenhän oli lääkäri myöskin ryöväri?

— Niin kyllä! Mutta ei kai se estänyt häntä puhumasta totuutta? Eikö parooni muista sitä ryöväriä, joka teki parannuksen? Kuinka totta hän puhui.

Puhelu keskeytettiin, mutta lähetettiin hakemaan professoria.

Tämä sanoi paroonia murhaajaksi kun ei jo ollut hankkinut imettäjä!

Paroonin täytyi taivuttaa vaimonsa. Hänen täytyi purkaa koko entinen todistelurakennuksensa ja esittää yksinkertainen tosiseikka: rakkaus lapseensa (verrattuna perintökaareen).

Mutta mistä saisi imettäjän? Ei ollut ajattelemista kaupungista, sillä siellä olivat kaikki ihmiset mätiä!

Ei, maalaistyttö se täytyi olla. Mutta rouva ei tahtonut tyttöä, sillä olihan sellainen tyttö, jolla oli lapsi, epäsiiveellinen olento, ja olisihan kauheata, jos poika saisi perinnöllisen taipumuksen.

Lääkäri sanoi, että kaikki imettäjät olivat tyttöjä, ja jos nuori parooni saisi perinnöllisen taipumuksen mennä tyttöjen tykö, niin osotti se vaan hänen terveyttään, ja sellaisia taipumuksia täytyy aina pitää suuressa arvossa. Ketään talonpoikaisvaimoa ei varmaankaan voisi saada, sillä jolla on maata se tahtoo myöskin saada lapsia itse.

— No, mutta jos naitettaisiin tyttö jonkun rengin kanssa.

— Saisi silloin odottaa yhdeksän kuukautta.

— Niin, mutta jos naitettaisiin tyttö, jolla jo oli lapsia?

— Se ei olisi tosiaankaan hullumpaa!

Parooni tiesi kyllä sellaisen tytön, sillä hänellä oli kolmenkuukautias lapsi. Hän tiesi sen liiankin hyvin, sillä hänen kihlusaikansa oli kestänyt kolme vuotta, ja lääkärin oli lopulta täytynyt "määrätä" hänen olemaan uskoton. Parooni meni itse tytön luo ja kysyi asiaa. Tyttö saisi itselleen torpan jos hän menisi naimisiin talli-Antin kanssa ja tulisi imettäjäksi hoviin. No sehän oli selväkin, että tyttö mieluummin sitä halusi kuin kantaa häpeätä tällä tavalla. Tulevana sunnuntaina kuulutettaisiin ensimmäisen, toisen ja kolmannen kerran, ja Antti saisi mennä kotiinsa pariaksi kuukaudeksi.

Parooni katseli tytön lasta ihmeellisellä kateudentunteella. Se oli suuri ja vahva pojankölliskö. Kaunis se ei ollut, mutta kestävä se tulisi monta sukupolvea. Se oli tosiaankin syntynyt elämään, mutta se ei ollut sen kohtalo.

Anna itki kun poika vietiin lastenseimeen, mutta kartanon hyvä ruoka lohdutti häntä vähitellen, sillä hän sai syödä herrasväen ruokaa ja juoda porteria ja viiniä niin paljo kuin tahtoi. Sitten sai hän ajella ulkosalla suurissa vaunuissa, joissa oli eri palvelija vielä kuskilaudalla. Sai lukea "Tuhannen ja yksi yötä." Eikä hän koskaan eläissään ollut päässyt sellaisille päiville.

Mutta parin kuukauden päästä palasi Antti kotiin. Hän oli käynyt tervehtimässä vanhempiaan. Oli syönyt, juonut ja lepäillyt. Hän ryhtyi nyt torpantöihin mutta kaipasi kovasti Annaansa. Eikö saisi edes kävästä Anttia katsomassa. Ei, sitä ei rouva voinut sallia. Ei mitään sekaannusta!

Annalta alkoi maito vähetä, ja pieni parooni alkoi porata. Kysyttiin neuvoa lääkäriltä.

— Päästäkää ne yhteen, — sanoi hän.

— Mutta jos se on vahingollista?

— Päinvastoin! Mutta Antti piti sitä ennen "tarkastettaman."

Siihen ei Antti suostunut. Antti sai pari hyvää lammasta, ja sitten hän tarkastettiin.

Eikä pieni parooni enää itkenyt.

Mutta sitten tuli sairashuoneelta sellainen sana, että Annan poika oli kuollut kurkkutautiin. Anna sai maidonheiton ja pieni parooni porasi taas kovasti.

Annaa ei voitu enää pitää, hän meni Antin tykö kotiin, ja uusi imettäjä oli hankittava. Antti oli mielissään siitä että pääsi oikein naimisiin, mutta Anna oli saanut omat tapansa. Hän ei voinut juoda enää brasilialaista, vaan tahtoi jaavalaista. Eikä hänen terveytensääkään sitä kestänyt, että kuudesti viikossa syötiin silakoita. Hän ei jaksanut kylliksi puuhata taloudessa, ja siitpä syystä alkoi leipä vähetä.

Vuoden päästä täytyi Antin lähteä kartanosta, mutta paroni oli hänelle lempeä, ja hän sai jäädä torppaan.

Anna teki päivätöitä kartanoon ja näki usein pienen paroonin, mutta ei se tuntenut häntä, ja hyvähän se oli. Mutta poika oli kuitenkin maannut hänen rinnoillaan. Sentähden hän oli uhrannut oman poikansa hengen. Mutta hän oli hedelmällinen ja sai vielä paljo poikia, joista tuli torppareita, rautatientyömiehiä, ja yhdestä tuli vanki.

Mutta vanha parooni ajatteli levottomuudella sitä päivää, jolloin nuori parooni menisi naimisiin ja saisi perillisiä. Paljo tyynempi hän olisi ollut, jos se toinen pieni parooni, joka kuoli lastentarhassa, olisi elänyt kartanossa. Ja kun hän luki "Työnorjaa", täytyi hänen myöntää, että yläluokka eli alaluokan armoilla, ja kun hän luki Darwinia, niin ei hän voinut kieltää sitä, että valinta, sellaisena kuin se nykyään on, oli kaikkea muuta kuin luonnollista. Mutta se oli nyt kerta kaikkiaan sillä lailla, eikä sitä

voitu muuttaa, sanokoot tohtori ja sosialistit mitä tahansa.

Uudistusyritys.

Hän oli inhoten nähnyt, miten tytöt kasvatettiin tulevien miestensä taloudenhoitajiksi. Siksi hän oli opetellut muuatta ammattia, joka voi elättää häntä elämän kaikissa olosuhteissa. Hän osasi tehdä kukkasia.

Mies oli tuskaisena nähnyt, miten tytöt istuivat ja odottivat, että heidän tulevat miehensä pitäisivät huolen heistä; hän tahtoi naida vapaan, itsenäisen naisen, joka osasi elättää itsensä; silloin näkisi hän vaimossaan vertaisensa ja elontoverin, eikä vain taloudenhoitajansa. Ja kohtalo tahtoi, että he kohtasivat toisensa. Mies oli maalari, taiteilija, ja nainen teki, kuten sanottu, kukkasia, ja Parisista olivat he saaneet nuo uudet aatteet.

Sepä oli aistikas avioliitto. He olivat vuokranneet kolme huonetta Passystä.

Atelieri oli keskellä; herran huone toisella ja rouvan toisella puolella. He eivät tahtoneet käyttää yhteistä vuodetta; moista sikamaisuutta, jolla ei ollut vähintäkään vastinetta luonnossa, ja joka vain synnytti liiallisuutta ja vallattomuutta. Entä samassa huoneessa riisuutuminen, hui! Ei, kumpikin omassa huoneessaan, ja sitten yksi puolueeton huone, atelieri. Ei yhtään palvelijaa; sillä he toimittivat yhdessä kyökkiaskareet. Vain muuan vaimo, joka tuli aamuin ja illoin.

Se oli hyvin suunniteltua, ja se oli aivan oikein ajateltu.

— Mutta kun saatte lapsia? — kysyi epäilijä.

— Me emme lapsia saakaan!

Hm! Hekö eivät saisi lapsia!

Se olisi ihastuttavaa! Mies meni joka aamu torille ja teki ostokset. Sitten hän valmisti kahvin. Vaimo lakasi, laittoi kuntoon vuoteet ja siivosi. Ja sitten ryhtyivät he töihinsä.

Kun he väsyivät siihen, niin puhelivat he hetken, antoivat toisilleen pieniä neuvoja, nauroivat ja pitivät sangen hauskaa. Ja kun päivällisen aika tuli, teki mies tulta ja vaimo huuhtoi vihannekset. Mies hääräsi vaimon juostessa ryytikauppaan, ja sitten vaimo valmisti pöydän miehensä kantaessa ruokia siihen.

Mutta eivät he eläneet kuin sisarukset. He sanoivat joka ilta toisilleen hyvää yötä ja sitten he menivät kumpikin huoneeseensa. Mutta sitten naputettiin rouvan ovelle ja silloin huudettiin: Sisään! Mutta vuode oli liian ahdas, eikä iloa kestänyt kauvan, vaan kumpikin heräsi aamulla omassa vuoteessaan. Ja silloin naputettiin seinään.

— Huomenta tyttöseni! Miten voit tänään?

— Kiitos, sangen hyvin, miten voit itse? Joka aamu tuntui tapaaminen aina uutuudelta, eikä se vanhentunut koskaan.

Ja iltasin läksivät he ulos yhdessä ja kohtasivat kansalaisiaan Syrachissa. Eikä rouva pelännyt tupakansavua, sillä ei hän ujostellut koskaan.

Se oli avioliiton ihanne, arvelivat toiset, eivätkä he olleet koskaan nähneet niin onnellista paria.

Mutta tytöllä oli vanhemmat, jotka asuivat sangen kaukana. Ja he kirjottivat ja kysyivät nimenomaan, eikä Liisalla ollut toivoa vielääkään, sillä he toivoivat niin mielellään saavansa lapsenlapsen. Liisan tuli muistaa, että avioliitto oli lasten vuoksi, eikä vanhempien. Liisa arveli tämän olevan sangen vanhanaikaisen mielipiteen. Mutta silloin kysyi äiti, oliko uusien aatteiden tarkoituksena hävittää ihmissuku sukupuuttoon. Sitä ei Liisa ollut ajatellut, eikä hän siitä suuria piitannutkaan. Hän oli onnellinen, samoin hänen miehensä, ja nyt oli maailma vihdoinkin nähnyt onnellisen avioliiton, ja sen vuoksi oli maailma kateellinen.

Mutta hauskaa heillä oli. Kumpikaan ei ollut toisensa herra, ja kassan jakoivat he keskenään. Toisinaan ansaitsi mies enemmän, toisinaan rouva, mutta he tasasivat toisensa.

Entä kun heidän syntymäpäivänsä oli! Silloin heräsi rouva siihen, että tuo vanha vaimo toi hänelle kukkavihon ja pienen kirjelapun maalattuine kukkasineen, ja silloin saattoi hän lukea: "Rouva Kukannupulle toivottaa onnea hänen maalarinsa, joka kutsuu hänet erinomaiselle aamiaiselle

huoneeseensa — nyt heti!" Ja sitten naputettiin herran ovelle ja sitten — sisään! Ja he söivät aamiaista miehen vuoteessa ja akka jäi sinne koko iltapäiväksi. Se oli ihastuttavaa! Eikä se koskaan tuntunut vanhalta. Sillä sitä kesti kaksi vuotta. Ja kaikki ennustivat väärin. Sellaisen tuli avioliiton olla.

Mutta sitten tapahtui niin, että rouva sairastui. Hän uskoi sen tapettien syyksi, mutta mies arveli bakterien. Niin, varmasti olivat bakterit syylliset.

Mutta jotakin oli myös epäkunnossa. Kaikki ei ollut kuin sen olisi tullut olla. Varmaankin se oli vilustuminen. Ja sitten tuli rouva niin lihavaksi. Hän oli mahtanut saada kasvin, josta saatiin lukea niin paljon. Niin, varmaankin se oli kasvi. Ja sitten meni rouva lääkäriin. Ja kotiin tullessaan hän itki. Se oli tosiaankin pieni kasvi, mutta sellainen, joka pyrki päivänvaloon aikanaan ja tahtoi kukoistaa ja kantaa hedelmiä sekin!

Mies ei itkenyt. Hän piti sitä oivallisena, ja sitten läksi tuo lurjus kerskumaan sitä Syrachiin. Mutta rouva itki taasen. Miten oli heidän keskinäinen suhteensa nyt muuttuva? Ei hän enää voinut ansaita rahaa työllään, ja hänen oli syötävä miehensä leipää. Ja sitten oli heidän hankittava palvelijatar. Huh, niitä palvelijattaria!

Välttämättömyys oli ajanut karille kaikki suunnitelmat, mietiskelyt ja ennustukset.

Mutta rouvan äiti kirjotti leimuavan onnentoivotuskirjeen ja toisti kerran toisensa jälkeen, että Jumala oli luonut avioliiton lasten tähden, vanhempain ilo oli vain sivuseikka.

Aku vakuutti, ettei hän koskaan ajattele sitä, ettei rouvansa ansaitse mitään! Eikö hänellä ollut kyllin työtä hoitaessaan miehensä lasta, eikö sekin ollut rahan arvoista! Eikö raha ole vain työtä! Hän siis maksoi sillä lailla osansa. Mutta rouvan mieltä apeutti kauvan se, että hänen oli syötävä miehensä leipää; mutta kun pienoinen tuli, unohti hän kaikki. Ja hänestä tuli miehensä vaimo ja toveri kuin ennenkin, mutta hänestä tuli sitä paitsi miehensä lapsen äiti, ja sitä piti mies kaikista paraimpana.

Luonnonesteitä.

Tyttö oli isänsä huolenpidon kautta saanut oppia kirjanpitoa, siinä tarkoituksessa, ettei hänen osakseen tulisi naisen tavallinen, surullinen kohtalo: istua ja odottaa miestä.

Tyttö oli nyt ollut kirjuriina rautatien tavaratoimistossa ja tunnustettiin kunnolliseksi kirjuriksi. Renkejä hän komensi niin että sitä oli hauska nähdä, ja edessäpäin hänellä oli kaunis tulevaisuus.

Sitten tuli viheriä metsästäjä metsäopistosta, ja sitten mentiin naimisiin. Mutta lapsia ei tehtäsi. Siitä tulisi vaan henkinen avioliitto sitä oikeata mallia, ja maailma saisi nähdä, että nainen oli sielullinen olento eikä mikään pelkkä naaras.

Puolisot kohtasivat toisensa päivällisellä ja yöllä, ja se oli oikea avioliitto, kahden sielun yhdistys, ja olihan se tosin ruumiittenkin, mutta siitä ei luonnollisesti puhuttu.

Eräänä päivänä kertoi rouva kotiin tullessaan, että työaika oli muutettu. Valtiopäivät olivat määränneet Malmöseen tulemaan uusia yöjunia, ja hänen täytyi tästä lähtien olla virassa kello kuudesta yhdeksään iltasin. Se tekikin mutkan laskuihin. Mies taas ei voinut tulla kotiin mitenkään ennen kello kuutta. Se oli mahdotonta!

Nyt saivat he syödä päivällistä kumpikin yksin ja tapasivat toisensa vaan yöllä. Se oli miehen mielestä liian vähän. Ja kuinka ne illat olivat pitkiä!

Mies tuli hakemaan vaimoaan. Mutta hänestä ei ollut ensinkään hauskaa istua samalla paikalla tavaratoimistossa ja olla siinä renkien ja kantajien tölmittävänä. Aina hän oli tiellä. Ja kun hän joskus aikoi vähän jutustaa vaimonsa kanssa, tämän istuessa kynä korvan takana, niin saattoi hän saada sellaisenkin huomautuksen että: ole nyt hiljaa vielä vähän aikaa!

Ja silloin kääntyivät rengit pois päin, mutta hän saattoi heidän selkäpuolestaan nähdä, että he virnistelivät.

Joskus ilmotti joku kirjuri hänen läsnäolonsa lauseella: "Rouvan mies odottaa rouvaa!"

Ja "rouvan mies" ei kuulunut juuri mieluisalta.

Mutta eniten kiusotti häntä se, että hänen rouvalleen oli polvitoverina työpöydän ääressä nuorukainen, joka katseli hänen vaimoaan suoraan silmiin ja joskus kumartui hänen olkapäänsä ylitse

katsoakseen pääkirjaan, niin että hänen leukansa kosketti rouvan rintaa!

Ja he puhuivat fakturoista ja sertifikateista ja asioista, mitkä saattoivat merkitä mitä tahansa, sillä ei hän niistä mitään ymmärtänyt. He seurustelivat keskenään hyvin tuttavallisesti ja näyttivät tuntevan paremmin toisensa ajatukset kuin mies ja vaimo. Ja sehän oli luonnollistakin kun kerran vaimo seurusteli sen iloisen nulkin kanssa enemmän kuin miehensä kanssa. Ja kun mies tahtoi puhua metsänhoidosta, vastasi vaimo aina tavaraliikenteellä, sillä suu puhuu sydämen kyllyydestä. Mies alkoi yhä useammin arvella, että se ei sittenkään ollut oikea henkinen avioliitto, sillä jos se sellainen olisi ollut, olisi hänen täytynyt olla tavaratoimistossa. Mutta nyt hän oli metsänhoitolaitoksessa.

Eräänä päivänä, tai paremmin eräänä yönä sanoi vaimo, että hän aikoi lähteä seuraavana lauantaina erääseen rautatieläisten kokoukseen, ja sen jälkeen illallisille. Mies kuuli tämän esityksen mielipahalla.

— Lähdetkö sinä tosiaankin? — kysyi mies kaikessa yksinkertaisuudessaan.

— Mikä kysymys?

— Niin, mutta sinähän olet ainoa nainen niin monien miesten seurassa, ja kun miehet ovat juovuksissa, käyvät he raaoksiksi!

— No mutta menethän sinäkin opettajakokouksiin ilman minua?

— Niin kyllä, mutta en yksin suurempaan naisseuraan!

Miehet ja naisethan olivat yhdenarvoisia, ja erittäin kummastutti vaimoa se, että *mies*, joka aina oli saarnannut naisen vapauttamista, saattoi vastustaa hänen lähtemistään!

Mies kyllä myönsi, että ne olivat vanhoja ennakkoluuloja hänen päässään, hän myönsi että vaimo oli oikeassa ja *hän itse* väärässä, mutta siitä huolimatta pyysi hän vaimoaan jäämään pois tuolta matkalta; se tuntui hänestä niin vastenmieliseltä! Hän ei voinut päästä siitä tunteesta irti!

— Se oli epäjohdonmukaisuutta!

— Niin, se oli kyllä epäjohdonmukaisuutta, mutta tarvittiinpa varmaan kymmenenkin sukupolvea, jotta yksilöt samasta tunteesta vapautuisivat!

— Niin, mutta sitten ei saanut mieskään enää mennä opettajakokouksiin!

— Suhde ei ollut sama, sillä siellä oli vaan miehiä! Ei se olisi mitään että hän meni yksin pois, ilman miestänsä, vaan se, että vaimo meni yksin niin suureen miesseuraan.

— Hän ei tulisi olemaan yksin, sillä rahastonhoitajan rouva tulisi kanssa mukaan ollakseen...

— Mitä?

— Rahastonhoitajan rouva!

— No ehkäpä mies sitten sai tulla mukaan sillä oikeudella että hän oli "rouvan mies!"

— Oh! Tahtoisiko hän tosiaankin nöyryyttää itsensä sillä lailla ja kulkea kintereillä!

— Kyllä, hän tahtoi nöyryyttää itsensä.

— Oliko hän mustasukkainen?

Oli kyllä! Hän pelkäsi, että jotakin voisi tulla heidän välilleen.

— Hyi! Mies oli mustasukkainen, mikä loukkaus! Mikä häväistys, mikä epäluulo. Mitä mies ajattelikaan hänestä?

— Kaikkein parasta! Hän tahtoi sen näyttää vaimolle, ja siitä syystä sai tämä mennä, yksin!

— Jaha, hän sai tosiaankin sen kunnian, että sai luvan lähteä ulos yksin. Mikä armollisuus.

Vaimo meni! Ja tuli kotiin aamulla! Hänen täytyi herättää mies ja kertoa kuinka hauskaa heillä oli ollut! Ja kuinka sen kuuleminen huvittikaan miestä! He olivat pitäneet puheita hänen vaimolleen, laulaneet kuorossa ja tanssineet.

— Kuinka oli vaimo sitten tullut kotiin?

— Herra Nulkki oli saattanut häntä portille.

— Olisipa tosiaankin ollut hauskaa jos joku miehen tuttavista olisi nähnyt hänen rouvansa kulkevan käsikoukkua herra Nulkin kanssa kello kolme aamulla.

— Mitä se tekisi? Oliko vaimolla huono maine?

— Ei vielä, mutta hän voisi sen saada!

— Kaikkia vielä! Mies oli vaan mustasukkainen, ja mikä pahinta, kateellinen. Hän ei suonut vaimolleen mitään huvia. Niin, sellaista oli olla naimisissa! Kun poissa kotoa ollessa oli vähänkin hauskaa, sai kotiin palatessa taas nuhteita! Hyi kuinka tyhmää avioliitto sentään oli! Ja oliko tämä edes mikään avioliitto! He tapasivat toisensa vaan yöllä kuin muukin naimakansa. Ja miehet olivat kaikki samallaisia. Kohteliaita kyllä ennen häitä, mutta sitten, sitten! Ja mies oli aivan samallinen kuin kaikki muutkin miehet. Hän katsoi omistavansa vaimon ja voivansa kokonaan tätä hallita! — Mies luuli, että he kerran olivat uskoneet saavansa omistaa toinen toisensa, mutta hän oli erehtynyt. Vaimo se omisti hänet, niinkuin omistetaan koira, josta aina saa olla varma. Oliko mies muuta kuin vaimon vahtimestari, joka sai iltasin hakea hänet virastosta, oliko hän muuta kuin "rouvan mies?" Mutta tahtoiko vaimo olla miehen rouva? Oliko se yhdenvertaisuutta.

— Vaimo ei ollut tullut kotiin saadakseen riidellä. Hän tahtoi aina olla miehensä rouva, ja mies olisi aina hänen pieni miehensä.

— Champagne vaikuttaa! — ajatteli mies ja kääntyi seinään päin.

Vaimo itki ja pyysi miestänsä olemaan oikeamielinen ... ja suomaan anteeksi hänelle.

Mies kääriytyi peitteeseen.

Vaimo kysyi vielä kerran, eikö mies tahtois olla ... eikö mies tahtois, että hän olisi hänen rouvansa?

— Kyllä, tahtoihan mies! Mutta hänellä oli eilen illalla niin kauhean ikävä ettei hän enää koskaan soisi elävänsä sellaista iltaa.

— Niin, mutta unohtakaamme se nyt!

Ja he unohtivatkin sen, ja vaimo oli jälleen miehensä pikku rouva.

Kun viheriä metsästäjä seuraavana iltana tuli taas hakemaan rouvaansa, oli tämä varastohuoneessa, mies jäi yksin konttoriin ja istuutui vaimonsa tuolille. Avautuu muuan lasiovi ja herra Nulkki kysyy:

— Annikki! Oletko siellä?

— Ei, se oli hänen miehensä!

Mies nousi ja lähti matkaansa. Herra Nulkki kutsui hänen Annaansa Anniksi ja sinuksi! Annikki!

Se oli jo liikaa.

Kotiintuloa vietettiin suurella riidalla, jolloin viheriä metsästäjä tuli selvästi huomaamaan, että hänen oppinsa naisen vapauttamisesta oli pelkkää teeskentelyä koskapa hän ei olisi sallinut vaimonsa kutsuvan sinuksi tovereitaan.

Pahinta oli se, että mies itse tunnusti teoriansa valheeksi!

— Se ei ollut tarkotus! Mieskö muuttaisi mielipidettään? Mitä?

— Niin, herraparatkoon! Mielipiteitten täytyi muuttua todellisuuden mukaan, mikä oli niin muuttunut sekin! Mutta jos hän ennen oli uskonut henkiseen avioliittoon, niin nyt ei hän uskonut avioliittoon laisinkaan. Sehän oli edistystä juureviin parannuksiin päin! Ja mitä taas tuli siihen avioliiton henkiseen puoleen, niin oli rouva henkisesti avioliitossa enemmän herra Nulkin kanssa, jonka kanssa hän päivän pitkään vaihtoi ajatuksia tavaraliikenteestä, kuin hänen kanssaan, jonka metsänhoidosta rouva ei ensinkään ollut innostunut! Oliko sitten heidän avioliittonsa niin henkistä? Oliko se tosiaankin niin henkistä?

— Ei, ei nyt enää! Heidän rakkautensa oli kuollut. Mies oli sen tappanut hylätessään heidän suuren uskonsa, uskon ... naisen vapautukseen!

Suhde kävi yhä vaikeammaksi, ja viheriä metsästäjä haki henkisiä avioliittoja metsänhoitajien seurassa ja hylkäsi koko tavaraliikenteen, jota koskaan ei ollut ymmärtänyt.

— Sinä et ymmärrä minua, — sanoi rouva usein!

— Ei, en ole sitä oppinut, — sanoi mies. Eräänä yönä, tai paremmin eräänä aamuna sanoi mies aikovansa lähteä kasvitieteelliselle retkelle muutaman naisopiston oppilaitten kanssa. Hän oli opettajana eräässä naisopistossa.

— Oh! Eikä mies ollut siitä ennen puhunut mitään! Olivat kenties jo suuriakin tyttöjä?

— Mahdottomia! Kuudentoistavuotiaasta kahteenkymmeneen asti.

— Hm!... Se oli kai aamupäivällä?

— Ei, iltapäivällä! Ja sitten piti heidän mennä pienille illallisille Lidingöbrolle?

— Hm! Opettajatar oli kai mukana?

— Ei! Mutta hän luotti niin täydellisesti metsäherraan kun tämä oli naimisissa! Katsos, joskus on mukavaakin olla naimisissa.

Seuraavana päivänä oli rouva sairas. Oliko miehellä tosiaankin sydäntä jättää vaimonsa kotiin?

— Virka ennen muuta! Oliko rouva hyvinkin sairas?

Ah, niin kauheasti!

Lähetettiin hakemaan lääkäriä rouvan vastustelemista huolimatta. Lääkäri selitti sairauden aivan vaarattomaksi, mies kyllä saisi mennä!

Ja vasta tuossa aamupuoleen tuli viheriä metsästäjä kotiin! Hei, kuinka hän oli iloinen! Ja hauskaa heillä oli ollut, saakelin hauskaa! Sellaista päivää ei hänellä ollut moniin, moniin aikoihin!

Ja nyt se repesi: Huhuhuhu! Se taistelu oli tosiaankin rouvalle liian ankara! Ja valallaan täytyi miehen vakuuttaa ei koskaan muita kuin rouvaansa rakastavansa! Ei koskaan!

Rouva sai hermokohtauksen, ja viinietikkaa haettiin!

Mies oli liian jalomielinen kertoakseen yksityisseikkoja illallisilta Lidingöbrolla, mutta ei hän voinut olla koskettamatta vanhaa vertausta omasta koiranasemastaan, ja hän rohkeni kiinnittää vaimon huomiota siihen seikkaan, että rakkauskäsitteeseen sisältyy omistusoikeus — myöskin naisen puolelta. Ja mitä rouva sitten oikeastaan itki? Samaa minkä johdosta mies kiroili silloin kun vaimo oli liesussa kahdenkymmenen miehen kanssa! Pelkäsikö hän menettävänsä miehen! Mutta kadottaahan voidaan vaan se mikä omistetaan! Omistetaan!

Ja sillä tavalla sitten taas elää repostettiin, paikkaamalla. Mutta tavaratoimisto ja tyttöopisto leikkasivat saksillaan sen mitä kokoon saatiin harkituksi, eikä se ollut mikään sopusointuinen avioliitto.

Mutta hei! Yhtäkkiä tuli rouva sairaaksi. Hän oli varmaan nostanut varastohuoneessa liian kovasti jotakin esinettä. Hän oli niin innokas, eikä voinut sietää renkien kuhnailua. Hän tahtoi usein tarttua kiinni omin käsin. Vatsassa oli vika! Siellä tuntui vähän kovalta, selitti kättilö.

Ja niin oli asia valmis! Ja kuinka rouva olikaan suuttunut! Kiukuissaan miehelle, joka varmaankin koiruuksissaan oli sen tehnyt! Kuinka nyt kävisi vaimon ja hänen tulevaisuutensa? Heidän täytyi jättää lapsi johonkin lastenseimeen. Niin oli tehnyt Rousseaukin. Hän oli tosin vähän hassahtanut mies, mutta tässä kohdassa hän oli oikeassa.

Ja niitä oikkuja sitten! Metsäherran täytyi heti lopettaa opetuksensa tyttökoulussa, ihan heti.

Mutta pahinta oli se, ettei rouva voinut enää mennä varastohuoneeseen. Hän sai vaan istua ja kirjottaa konttorissa. Ja kaikkein pahinta oli se, että hänelle annettiin konttorissa avustaja, jonka salainen tehtävä oli tulla hänen sijaansa, kun hän joutuisi lapsivuoteeseen.

Eivätkä työtoveritkaan enää olleet entisenlaisia. Ja rengit irvistelivät. Hui, hän olisi tahtonut näkymättömiin kätkeä häpeänsä. Mieluummin sulkeutua kotiin ja keittää siellä ruokaa kuin kulkea täällä ihmisten ihmeenä. Voi, mitkä ennakkoluulojen kuilut ammottavatkaan, miesten petollisissa sydämissä.

Viimeisenä kuukautena otti rouva virastosta lomaa. Hän ei jaksanut kulkea Ladugårdslandetiin ja sieltä pois neljästi päivässä. Ja sitten tuli hänelle nälkä keskellä aamupäivää ja täytyi lähettää hakemaan voileipiä. Joskus oli hän pahoinvoipakin ja oli käytävä vuoteeseen. Minkälaista elämää! Mikä surullinen kohtalo sentään olikaan tullut naisen osaksi! Ja sitten syntyi pienokainen!

— Lähetetäänkö se lastenseimeen? — kysyi metsäherra.

— Voi, eikö hänellä ollut sydäntä?

— Olipa niinkin.

Ja pienokainen jäi kotiin!

Mutta sitten tuli liikennehallituksesta hyvin kohtelias kirje, jossa kysyttiin pikkurouvan vointia!

Rouva voi hyvin ja tulisi toimeensa jo ylihuomenna. Hän oli vielä heikko ja ajoi siitä syystä toimistoon hevosella. Mutta hänen täytyi lähettää juoksupoika kotiin kysymään pikkuruisen vointia, aluksi pari kertaa päivässä, sitten joka toinen tunti. Ja saatuaan kuulla lapsen itkeneen tuli hän vallan kiihkoihinsa ja juoksi kotiin. Mutta avustaja oli aina saatavissa. Hallitus oli hyvin kohtelias eikä puhunut mitään.

Eräänä päivänä huomasi rouva imettäjän ehtyneen, eikä se hylky vielä sitä edes ilmottanut, tietysti pelosta menettää paikkansa. Täytyi taas pyytää lomaa jotta ehti hakemaan uutta imettäjää! Oh! Kaikki ne olivat samallaisia. Ei mitään kiintymystä toisten lapsiin, raakoja ja itsekkäitä olivat vaan. Eikä niihin koskaan voinut luottaa!

— Ei, — sanoi mies, — siinä tapauksessa voi luottaa vaan itseensä!

— Sinä kai tarkoitat, että minun pitäisi jättää paikkani.

— Minun puolestani saat tehdä mitä tahdot!

— Ja tulla sinun orjattareksesi!

— Ei, sitä en ollenkaan tarkota!

Pikkulapsi tuli kipeäksi kuten kaikki pienet lapset tulevat. Se alkoi saada hampaita! Lomaa otti rouva lomalta päästyään! Pikkuinen sai hammaspolton! Piti kiikuttaa kehtoa yöllä, mennä virastoon päivällä, unisena, väsyneen, levottomana, ja sitten taas lomaa. Viheriä metsästäjä oli hyvä, kanniskeli yökaudet itkevää lasta, mutta ei puhunut sanaakaan rouvan virasta.

Mutta rouva tunsu miehensä ajatukset. Mies vaan tynesti odotti rouvan lopultakin jäävän kotiin; mutta hän oli petollinen ja vaikenä sentähden! Kuinka miehet sentään ovat petollisia! Hän vihasi nyt miestään ja olisi mieluummin tappanut itsensä kuin luopunut virastaan ja jäänyt miehensä orjattareksi!

Metsäherra oli nyt kokonaan heittänyt kaiken toivonsa naisen vapauttamisesta luonnonlaeista, *nykyisissä olosuhteissa*, lisäsi hän, älykkäästi kyllä.

Kun lapsi oli viidenkuukautias, oli rouva taas raskas. Herra Jumala sentään!

— Niin, kas kun se kerran alkaa, niin on paha itse irti!

Metsäherran täytyi uudelleen ruveta opettamaan tyttökoulussa, ansion tähden, ja nyt — nyt laski rouva aseensa!

— Nyt olen sinun orjattaresi, — huokasi hän, palatessaan virastosta, josta oli saanut eron, — nyt olen orjattaresi.

Siitä huolimatta vallitsee rouva taloa ja mies jättää joka pennin hänen huostaansa. Halutessaan ostaa sigarrin, pitää hän ensin pitkän puheen ennenkuin uskaltaa esittää itse asian. Vaimo ei koskaan kiellä, mutta miehestä on sentään vähän kiusallista kerjätä joka penniä. Ja kollegioissa hän saa istua, mutta ei illallisilla, ja päättyneet ovat myöskin kasvitieteelliset ulkoilmaretkeilyt tyttöjen kanssa!

Eikä hän sitä erityisesti kaipaakaan, sillä hänen mielestään on hauskinda leikkiä lapsen kanssa!

Toverit sanovat hänen olevan tohvelin alla, mutta sille hän vaan hymyilee, ja sanoo sen sillä tavalla parhaiten menestyvän, sillä hänen vaimonsa on niin älykäs ja hyvä nainen.

Mutta vaimo väittää yhä olevansa miehensä orjatar, ja se hän onkin, ja se onkin hänen ainoa lohduksensa surkeudessa, pikku raukka!

Fenix-lintu.

Mansikka-aikana näki hän tytön ensikerran pappilassa. Paljo hän oli tyttöjä ennenkin nähnyt mutta

tämän nähdessään tiesi hän että se oli hänen tyttärensä. Mutta ei hän uskaltanut mitään sanoa, ja tyttö hymyili, sillä poika oli vasta lyseolainen. Mutta hän palasi ylioppilaana. Ja silloin kietoi hän kätensä tytön vyötäisille ja suuteli häntä.

Tyttö oli neljäntoistavuotias nainen. Korkeina kohosivat hänen täyteläiset rintansa, aivan kuin varroten pieniä, ahneita turpasia ja pieniä kiinnitarraavia kätösiä, joustavaa oli hänen astuntansa, ja lanteitten soudanta sellainen kuin voisi hän kantaa paria pienokaista sydämensä alla koska tahansa. Hänen hiuksensa olivat heleänkeltaiset kuin puhdistettu hunaja ja vesihuurun tavoin ne kaarehtivat hänen otsansa ympärillä. Silmistä säihkyi tuli, ja hipiä oli raikas, ja pehmeä kuin hansikkaan nahka. He olivat kihloissa ja suutelivat toisiaan kuin linnut puutarhassa lemmuksen alla, metsässä, ja elämä aukeni heidän eteensä kuin aurinkoinen, täysiheinäinen niitty. Mutta pojan täytyi ottaa tutkinto, vuoritutkinto, ja se kesti ulkomaanmatkoineen kymmenen vuotta! Kymmenen vuotta!

Ja sitten matkusti poika Upsalaan! Kesäksi palasi hän taas pappilaan, ja tyttö oli aina yhtä suloinen. Kolme kertaa tuli poika sillä tavalla, mutta neljännellä kertaa oli tyttö kalpea. Hänellä oli pieniä, punaisia juovia sieramissa ja povi oli laskeutunut. Kun kesä tuli kuudennen kerran, otti tyttö rautaa, seitsemäntenä kesänä matkusti hän kylpylaitokseen. Kahdeksantena oli hän hermostunut ja kärsi hammassärkyä. Tukka oli kadottanut loisteensa, ääni käynyt teräväksi, nenään ilmestynyt pieniä, mustia pilkkuja, povi poissa kokonaan, käynti laahustavaa ja posket lontossa. Talvella sai hän hermokuumeen ja tukka oli leikattava. Kun se uudelleen kasvoi, oli se tuhkanvärinen. Poika oli rakastunut vaaleaveriseen, neljätoistavuotiaaseen tyttöön, hän ei voinut sietää tummia, ja hän nai kaksikymmentäneljävuotiaan tytön, jonka tukka oli tuhkanharmaa, ja joka ei tahtonut olla häissään avokauloin.

Mutta mies rakasti häntä siitä huolimatta. Hänen rakkautensa ei ollut niin myrskyistä kuin ennen, mutta se oli vakavaa ja tyyntä, ja pienessä vuoristokaupungissa ei mikään häirinnyt heidän onneansa. Vaimo sai kaksi poikaa perätysten, mutta mies tahtoi niin mielellään tyttöä. Ja tulikin sitten vaaleaverinen tyttö.

Ja siitä tuli isän silmäterä. Tyttö kasvoi ja tuli äitinsä näköiseksi. Hän tuli seitsemänvuotiaaksi, ja kahdeksanvuotiaana hän oli täydellisesti samannäköinen kuin äitinsä oli ollut siinä iässä. Eikä isä muuta joutunut tekemäänkään kuin puuhailemaan tyttärensä kanssa, kun vaan vähänkin sai joutoaikaa. Äiti oli saanut talousaskareita suorittaessaan karkeat kädet. Nenä oli madonsyömä ja ohimot kuopallaan. Hänen vartalonsa kävi kumaraiseksi muurin luona seisomisesta. Ja isä ja äiti tapasivat toisensa vaan aterioissa ja yöllä. Eivät he koskaan riidelleet, mutta ei se ollut sellaista kuin ennen.

Mutta tytär oli isän ilona. Olisipa melkein voinut sanoa, että isä oli rakastunut tyttärensä. Hänestä tuntui siltä kuin olisi tyttäressä jälleen syntynyt äiti, ja kun hän jälleen saisi nähdä tyttäressään sen näyn, minkä niin pian oli menettänyt silmistään. Isä melkein kainosteli tyttärtään, eikä koskaan mennyt huoneeseen tyttären pukeutuessa. Hän epäjumaloitsi tyttärtään.

Eräänä aamuna jäi tytär vuoteeseen eikä tahtonut nousta ylös. Äiti luuli tyttärtä vaan koulukipeäksi, mutta isä lähetti noutamaan lääkäriä. Kuolonenkeli oli tullut tervehtimään; sairaus oli kurkkumätää. Toisen vanhemmista täytyi paeta toisten lasten kanssa. Isä ei tahtonut paeta. Äidin täytyi muuttaa kaupunkiin toisten lasten kanssa, ja isä jäi kotiin sairaan luo. Ja siellä hänen tyttärensä nyt makasi! Tulikiveä poltettiin niin että kultaukset taulunkehyksissä mustenivat ja samoin hopeakalat ruokakaapissa! Isä oli epätoivoissaan, kulkiessaan yksin tyhjissä huoneissa, ja kun hän yöllä makasi yksin suuressa vuoteessa, tuntui hänestä siltä kuin olisi hän leski. Isä osti leikkikaluja pienokaiselle, ja tyttö hymyili leikkiessään Kasperia vuoteen reunalla, ja hän kysyi äitiään ja sisariaan.

Ja isä meni äidin asunnon luo, nyökäytti päätään ylös ikkunaan äidille ja heitti lentosuukkosia lapsille. Ja äiti sähköitti punasilla ja sinisillä paperipalasioilla ikkunaruuudulla.

Mutta eräänä päivänä ei pikkutyttö enää tahtonut leikkiä Kasperia, eikä hän enää hymyilytkään. Ei voinut enää puhuakaan. Kuolema tuli, tuli pitkine rystöisine käsineen ja tukahutti hänet. Mutta taistelu oli kova.

Silloin tuli äiti sinne! Ja omatunto nuhteli siitä, että hän oli jättänyt lapsensa. Talossa oli suuri valitus ja suuri hätä.

Ja kun lääkäri tahtoi avata pienen ruumiin, niin ei isä olisi sitä sallinut. He eivät saisi tehdä veitsellään pahaa hänen tyttärelleen; sillä ei hän isälle ollut vielä kuollut. Mutta ruumiinavauksen täytyi tapahtua. Ja silloin tahtoi isä lyödä ja purra lääkäriä.

Mutta pienokaisen haudalle rakennutti isä patsaan ja kävi haudalla joka päivä koko vuoden. Toisena vuonna harvemmin. Työ oli raskas ja aikaa vähän. Vuodet alkoivat painostaa, askeleet kävivät raskaammiksi ja surun haava kasvoi umpeen. Joskus hävetti häntä se, ettei hän katkerammin surrut,

mutta sitten hän sen unohti. Hän sai vielä kaksi tytärtä, mutta se ei ollut sama; ei sitä ensimmäistä voinut mikään korvata.

Elämä oli ankaraa, kultaus oli huomaamatta kulunut siitä nuoresta naisesta, joka kerran oli sellainen — ettei maanpäällä toista. Kultaus oli myöskin kulunut kerran niin loistavasta pesästäkin. Lapset olivat tehneet lommoja rouvan hopeaiseen kihlajaislahjakalustoon, kolhineet vuoteen ja potkineet tuolinjalkoja. Täyte pistihe näkyviin sohvan rikkiöimistä, eikä pianoa oltu avattu moniin vuosiin. Laulu oli vaiennut lasten kirkunan tieltä, ja äänet olivat tulleet koviksi. Hyväily sanat oli pantu pois kuin lastenvaatteet, ja hyväilyjen siassa oli nyt hierontaa. Alettiin vanheta ja väsyä. Isä ei ollut enää polvillaan äidin edessä, vaan istui kuluneessa nojatuolissaan ja antoi äidin hakea tulitikkuja kun tarvitsi piippuunsa valkeata. Oltiin vanhoja!

Sitten kuoli äiti, isän ollessa viidenkymmenvuotiaana. Mutta silloin virisi eloon kaikki se vanha. Kun vaimon murtunut ja kuolinkamppailujen rumentama ruumis kätkeettiin maan poveen, silloin heräsi eloon nuoren neljäntoistavuotiaan tytön muisto. Silloin suri mies sitä minkä hän oli menettänyt jo niin kauvan sitten, ja kaipauksen mukana seurasi katumus. Mutta ei isä ollut koskaan ollut paha vanhallekaan äidille, ja sille samallehan hän oli ollut uskollinen, sitä samaa holhonnut ja hänen eteensä polvistunut kun äiti oli neljäntoistavuotiaana pappilassa. Ja rehellisesti sanoakseen kaipasikin hän juuri etupäässä sitä nuorta tyttöä, vaikka kaipauksessa oli myöskin osansa vanhan äidin hyvää ruokaa ja ehtymätöntä huolenpitoa, mutta se oli kuitenkin toista.

Mutta tämän tapauksen jälkeen oli isä hellempi lapsilleen. Muutamat olivat jo lentäneet ulos pesästä, toiset olivat vielä siellä. Kokonaisen vuoden vaivattuaan ystäviään vaimonsa elämän yksityisseikoilla, tapahtui äkkiä jotain merkillistä. Hän sai äkkiä nähdä erään nuoren kultakiharaisen tytön, joka oli vallan samannäköinen kuin hänen vaimonsa neljäntoistavuotiaana. Hän piti sitä kuin jonkinlaisena merkinä lempeältä taivaalta, joka vihdoinkin tahtoi hänelle antaa sen ensimmäisen. Mies rakastui tyttöön kun tämä oli niin sen ensimmäisen näköinen. Ja niin meni hän uusiin naimisiin. Nyt oli hän siis saanut sen. Mutta lapset, varsinkin tytöt, osottivat nuorelle äitipuolelleen nurjaa mieltä, heitä hävetti katsoa häntä, heidän mielestään oli suhteessa jotakin likaista, että isä oli uskonon heidän äidilleen. Ja sitten joutuivat he pois kodista, ulos avaraan maailmaan!

Mies oli onnellinen! Ja oli ylpeä siitä, että nuori tyttö suostui häneen.

— Jälkiniitto vaan! — sanoivat hänen vanhat ystävänsä.

Vuoden päästä sai rouva pikkuisen. Isä oli tottumaton lapsenporuun ja halusi nukkua yönsä. Hän muutti huoneisiinsa kokonaan, mutta rouva itki. Isän mielestä olivat naiset niin aina kintereillä. Nuori rouva oli mustasukkainen edelliselle rouvalle. Mies oli nimittäin, heidän kihloissa ollessaan, ajattele mattomasti kyllä sanonut, että rouva muistutti muodoltaan suuresti hänen ensimmäistä rouvaansa. Ja sitten oli rouva saanut lukea heidän rakkaudenkirjeensä. Nyt enemmän yksin ollessaan muistui rouvan mieleen kaikki. Niinpä hän muisteli perineensä kaikki hyväilynimensäkin vaan siltä edelliseltä ja olevansa siten vaan jonkinlaisena sijaisena. Se kiusasi häntä, ja hän teki kaikki, kaikki mahdolliset tyhmyydetkin, voittaakseen miehen itselleen vaan oman itsensä tähden. Tämä väsytti miestä. Ja kun hän yksinäisyydessä teki vertailuja, joutui uusi rouva koko paljon häviölle. Tämä ei ollut niin lempeä kuin se edellinen, ja tämä kiihotti hänen hermojaan. Sitäpaitsi alkoi hän kaivata lapsiakin, jotka hän oli ajanut ulos pesästä. Tuli sitten vielä pahoja uniakin, ja mies luuli olleensa uskonon edelliselle vaimolleen.

Ei ollut kotona enää hauskaa. Se oli tyhmää mikä oli tehty, ja se olisi voitu jättää tekemättä.

Sitten alkoi mies kulkea ravintoloissa. Mutta silloin raivostui rouva. Mies oli pettänyt hänet. Hän oli vanha haikara, mutta varokoon itseään. Sellaisen *vanhan* toverin ei ollut hyvä jättää *nuorta* rouvaansa yksin, se saattoi olla vaarallista!

— Vanha? Oliko hän vanha? Sepä saatiin nähdä.

Ja sitten muuttivat he taas yhdessä asumaan. Mutta elämä tuli silloin seitsemän kertaa pahemmaksi. Mies ei tahtonut auttaa yöllä lapsen kiikuttamisessa ja aina pienokaisen täytyi olla lapsihuoneessa! Ei, sillä lailla ei mies ollut menetellyt sen *ensimmäisen* lasten kanssa.

Mies väsyi ja kiusaantui kokonaan. Kahdesti oli hän luullut näkevänsä fenix-linnun kohoavan sen neljäntoistavuotiaan tuhasta, ensin tyttäressä, sitten toisessa vaimossa, mutta hänen sielussaan eli nyt vaan se ensimmäinen, se pappilan pikkutyttö, mansikka-ajalla, lehmuksen alla, metsässä, se jota hän ei koskaan saanut; mutta nyt, hänen aurinkonsa laskiessa mailleen ja päivien lyhetessä, nyt näki hän synkkinä hetkinään vaan kuvan "vanhasta äidistä", joka oli hyvä häntä ja lapsia kohtaan, joka ei koskaan riidellyt, joka oli ruma, joka seisoi keittiössä, joka korjasi poikien nahkahousut ja tyttöjen

hameet; ja kun hänen voitonhuumauksensa oli haihtunut, ja hän näki kirkaasti, niin ihmetellen ajatteli hän, että eikö vanha äiti sentään ollutkin se oikea fenix-lintu, joka nousi niin kauniina ja tyynenä sen neljäntoistavuotiaan tuhasta, munittuaan munansa ja nypittyään untuvat rinnastaan poikasilleen ja elätettyään niitä verellään kuolemaansa saakka!

Kauvan hän sitä ihmetteli, ja kun hän vihdoin laski väsyneen päänsä patjoille ei enää koskaan noustakseen, silloin oli hän varma siitä.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK AVIOELÄMÄÄ 1: KAKSITOISTA KERTOMUSTA
AVIOELÄMÄSTÄ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.